

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra Žurnalistiky

Diplomová práce

2020

Tereza Poláková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra Žurnalistiky

**Palach Press: tisková a literární agentura.
Studie o exilové agentuře a komparace její prezentace událostí
s oficiálními československými médii.**

Diplomová práce

Autor práce: Tereza Poláková

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Ludmila Trunečková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 21.5.2020

Tereza Poláková

Bibliografický záznam

POLÁKOVÁ, Tereza. *Palach Press: tisková a literární agentura. Studie o exilové agentuře a komparace její prezentace událostí s oficiálními československými médii*. Praha, 2020. 122 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra Žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Mgr. Ludmila Trunečková, Ph.D.

Rozsah práce: 223 272 znaků

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o literární a tiskové agentuře Palach Press, která působila mezi lety 1975-1990 v Londýně. Byla založena československým emigrantem Janem Kavanem. Jejím úkolem bylo poskytovat informace západním médiím o dění v Československu i dalších socialistických státech, zejména o činnosti a persekuci opozice, o kterých československá státní média neinformovala. Další její činností bylo zprostředkování samizdatů a jiných materiálů západním knihovnám a univerzitám. Na činnost agentury byly úzce navázány další aktivity jako organizace pašování literatury a jiných materiálů do i z Československa, podpora podzemního univerzitního vzdělání v Československu a propojování opozice socialistických států východní Evropy. O historii agentury a jejím fungování pojednává první část práce.

Druhá, praktická část porovnává způsob informování agentury Palach Press a oficiálních médií, se zaměřením na publikované zpravodajství Československé tiskové kanceláře. Analýza je provedena na čtyřech událostech (desetileté výročí vojenské intervence 1968, dopadení kempingového vozu s pašovanými materiály, návrat angolských zajatců zpátky do Československa a Nobelova cena pro Jaroslava Seiferta) prostřednictvím kritérií objektivit.

Annotation

This diploma thesis deals with the literary and press agency Palach Press, which operated between 1975-1990 in London. It was founded by the Czechoslovak emigrant Jan Kavan. Its task was to provide information to the Western media about events in Czechoslovakia and other socialist states, especially about the activities and persecution of the opposition movement, about which the Czechoslovak state media did not report. Her other activity was the mediation of samizdat and other materials to Western libraries and universities. Other activities were closely linked to the agency's activities, such as organizing the smuggling of literature and other materials to and from Czechoslovakia, supporting underground university education in Czechoslovakia and connecting the opposition of the socialist states of Eastern Europe. The first part of the work deals with the history of the agency and its functioning. The second, practical part compares the way of informing the Palach Press agency and the official media, focusing on the published news of the Czechoslovak Press Agency. The analysis is performed on four events (the tenth

anniversary of the 1968 intervention, the capture of a caravan with smuggled materials, the return of Angolan citizens back to Czechoslovakia and the Nobel Prize for Jaroslav Seifert) through criteria of objectivity.

Klíčová slova

agentura Palach Press, alternativní veřejná sféra, Československá tisková kancelář, Jan Kavan, normalizace, objektivita, pašování literatury

Keywords

Palach Press Agency, alternative public sphere, Czechoslovak Press Agency, Jan Kavan, normalization, objectivity, smuggling of the literature

Title

Palach Press: Press and Literary Agency. The Exile Agency Study and the Comparison of the Presentation of the Affairs with the Official Mass Media in the Czechoslovakia.

Poděkování

Na tomto místě by diplomantka ráda poděkovala v první řadě PhDr. Ludmile Trunečkové, Ph.D. za odborné a precizní vedení práce, dále za velkou trpělivost a vstřícnost při jejím zadávání a vznikání. Jako dalšimu by ráda poděkovala Janu Kavanovi za ochotu podělit se o své zkušenosti i materiály týkající se agentury Palach Press. Následně by diplomantka ráda poděkovala kolektivu knihovnic a knihovníků z Libri prohibiti, jmenovitě panu Jiřímu Něničkovi nejen za orientaci ve spletitých archivech knihovny, ale i odbornou konzultaci v oblasti bibliografie a historických reálií. Další diplomantčino poděkování patří paní Ivaně Zuranové, pracovníci archivu Českého rozhlasu, která diplomantce v době koronavirové krize na několikrát poskytla online cestou archivny pořadů využité v této práci. V tomto ohledu by diplomantka poděkovala i Národní knihovně ČR, která v tomto čase zpřístupnila své digitalizované tituly online. V poslední větě by diplomantka ráda poděkovala všem, kteří obětovali svůj čas, aby ona sama získala vlastní na napsání této práce

OBSAH

Úvod.....	3
1 Tiskové kanceláře – jejich funkce a charakteristika.....	5
1.1 ČTK za doby tzv. normalizace.....	6
1.2 Další tiskové agentury působící v době normalizace.....	11
1.2.1 Orbis.....	11
1.2.2 Východoevropská informační agentura.....	13
2 Objektivita v žurnalistickém diskurzu.....	16
3 Dílčí studie o tiskové agentuře Palach Press.....	18
3.1 Vznik agentury Palach Press a její vývoj.....	19
3.1.1 Mladý Jan Kavan a jeho působení v Československu.....	19
3.1.2 Emigrace Jana Kavana.....	22
3.1.3 Vznik agentury Palach Press.....	26
3.1.4 Historie agentury 1977–1979.....	27
3.1.5 Historie agentury 1980–1990.....	31
3.2 Pracovní náplň agentury Palach Press.....	35
3.2.1 Informační zpravodajství z Československa.....	36
3.2.2 Literární agentura.....	42
3.2.3 Nadační činnost.....	43
3.3 Způsob informování z Československa.....	44
3.4 Financování agentury Palach Press.....	48
3.5 Osobnosti kolem agentury Palach Press.....	52
3.5.1 Britští spolupracovníci.....	52
3.5.2 České osobnosti.....	55
3.6 Obsahová náplň Palach Press Bulletinů.....	61
4 Praktická část – příklad čtyř konkrétních událostí a ambivalence jejich zpracování.....	65
4.1 Desetileté výročí okupace (1978).....	68
4.1.1 Pozice události v rámci média.....	69
4.1.2 Práce se zdroji, citacemi a autorstvím.....	72
4.1.3 Způsob interpretace události.....	73
4.1.4 Zastoupení všech úhlů pohledu a obsahové přesahy.....	74
4.2 Francouzský incident (1981).....	75
4.2.1 Pozice události v rámci média.....	76
4.2.2 Práce se zdroji, citacemi a autorstvím.....	79
4.2.3 Způsob interpretace události.....	81
4.2.4 Zastoupení všech úhlů pohledu a obsahové přesahy.....	83
4.3 Zajetí československých občanů v Angole (1983–1984).....	84

4.3.1	Pozice události v rámci média.....	86
4.3.2	Práce se zdroji, citacemi a autorstvím	88
4.3.3	Způsob interpretace události	89
4.3.4	Zastoupení všech úhlů pohledů a obsahové přesahy	92
4.4	Nobelova cena pro Jaroslava Seiferta (1984).....	92
4.4.1	Pozice události v rámci média.....	93
4.4.2	Práce se zdroji, citacemi a autorstvím	95
4.4.3	Způsob interpretace události	97
4.4.4	Zastoupení všech úhlů pohledů a obsahové přesahy	99
4.5	Závěr k praktické části	99
Závěr	..... Chyba! Záložka není definována.	
Summary	.....	104
Použitá literatura	.....	107
Teze Diplomové práce	.....	114
Seznam příloh.....		118

Úvod

*„We made a sort of family: Brits, obsessed
With ‘freedom’, Czechs, hard-boiled in Prague street-cred.
Arrests and disappearance, beatings, rape
—The bad news had its ways of twisting through.
You’d spell the names for me, place accents, keep
Them talking, simply telling what they knew.
You lived in truth, I think, but not in hate.
(Is this why some have struck you off their list?)
You thought it worthwhile, arguing with a state
Which might still earn its title, Socialist.“¹*

V roce 1970 emigroval do Londýna jeden z aktivních představitelů studentského hnutí 60. let Jan Kavan. V roce 1975 založil zpravodajskou a literární agenturu Palach Press, která měla západním médiím podávat informace z prostředí československého disentu a západním institucím poskytovat neoficiální československou literaturu. Téma tiskové agentury, snad i pro kontroverzní osobu Jana Kavana, nebylo zatím nijak širěji zpracováno. Proto se v předložené diplomové práci diplomantka pokouší o přiblížení historie a fungování této agentury, a to i s ohledem na československý kontext. Práce obsahuje i praktickou část, kde dochází ke komparaci produkce Palach Press agentury s produkcí československých oficiálních médií.

První kapitola popisuje úlohu a působení agentur přímo v Československu. Nejvíce prostoru věnuje Československé tiskové kanceláři (ČTK, kapitola 1.1). Její právní zakotvení, náplň práce a vztah ke státu budou vyloženy hlavně prostřednictvím knihy Ludmily Trunečkové *Zákon o ČTK: transformace na půl cesty*. Tento teoretický základ bude posléze využit v praktické části práce, kde bude komparována produkce ČTK a agentury Palach Press na případu čtyř událostí a jejich realizací v *Rudém právu*, *Rozhlasových novin* a *Palach Press Bulletinu*. V první kapitole budou dále zmíněny další dvě agentury: Orbis (kapitola 1.2.1) a Východoevropská informační agentura (VIA, kapitola 1.2.2).

---

¹ Úryvek z básně *A Prophet, Unhonoured* britské básničky Carol Rumens, která je věnována Janu Kavanovi, zakladateli a čelnému představiteli agentury Palach Press. Rumens pracovala v osmdesátých letech pro agenturu jako asistentka a báseň je vzpomínkou na tuto dobu (Rumens, C.: *Thinking Of Skins: New & Selected Poems*, Newcastle-upon-Tyne: Bloodaxe Books Ltd, 1993, s. 15 – 16). Volný překlad diplomantky: „Byli jsme taková rodina, Britové posedlí/ ‚svobodou‘, Čechy, cyničtí k pražskému pouličnímu stylu/ zatýkáni a zmizení, bití a znásilnění/ - špatné zprávy měly své způsoby, jak se protočit skrz/ hláskoval jsi pro mě jména, umísťoval přízvuk, nechal/ je mluvit, jednoduše pověděly, co věděly/ žil jsi v pravdě, myslím, ale ne v nenávisti/ (proto tě někteří vyškrtli ze svých seznamů?/ myslel jsi, že je to přínosné hádat se se státem/ který si ještě může vysloužit svůj titul, Socialistický.“

Druhá kapitola krátce přiblíží teoretický základ týkající se objektivitu. Tento základ poté poskytne lepší orientaci a definici kritérií aplikovaných v praktické části této práce.

Třetí kapitola, co do informací nejhutnější, bude pojednávat o samotné agentuře Palach Press. Kapitola čtenáře postupně seznámí s historií agentury na pozadí biografie Jana Kavana (kapitola 3.1). Dále bude prostor věnován pracovní náplni agentury (kapitola 3.2), způsobu informování (kapitola 3.3) z Československa, financování (kapitola 3.4), osobnostem působících uvnitř agentury (kapitola 3.5) a obsahové náplni agenturního zpravodajského periodika *Palach Press Bulletin* (3.6). Tato kapitola se opírá o relevantní literaturu (zejména vzpomínky Kavanovy matky *Cena svobody* a knihu Petra Orsága o exilových periodících *Mezi realitou, propagandou a mýty*), diplomantčino vlastní elektronickou korespondenci s Janem Kavanem a dostupné dokumenty a periodika z knihovny Libri prohibiti.

Čtvrtá kapitola bude praktickou částí. Jejím cílem bude porovnat produkci ČTK a agentury Palach Press. Vzhledem k nepřehlednosti databáze ČTK před rokem 1988, bude její tvorba posuzována skrze stranický deník komunistické strany *Rudé právo* a hlavní zpravodajskou relaci Československého rozhlasu *Rozhlasové noviny*. Původně diplomantka chtěla pracovat i s *Televizními novinami* Československé televize. Vzhledem ke koronavirové krizi a po konzultaci s vedoucí práce od tohoto upustila. Na straně agentury Palach Press bude pracováno s tvorbou *Palach Press Bulletinů*. Komparovány budou čtyři události: desetileté výročí vpádu vojsk Varšavské smlouvy (kapitola 4.2), dopadení francouzského kempingového vozu s pašovanou literaturou (4.3), návrat 20 československých zajatců v Angole do Československa (4.4) a udělení Nobelovy ceny pro Jaroslava Seiferta (4.5). Přesný postup a veškeré detaily praktické části budou rozepsány v samostatné kapitole (4.1).

Dílejší změny oproti tezí proběhly také ve struktuře práce, kdy došlo pro větší přehlednost k přidání některých podkapitol. Dále téma způsobu dopravování informací do Londýna se ukázalo na tolik hutné a zajímavé, že bylo samostatně vyčleněno do kapitoly 3.3 „Způsob informování z Československa“.

Ještě před zahájením samotné práce, se cítí diplomantka povinna upozornit, že tato práce si neklade ambice zcela vyčerpávat stanovené téma. Důvodem je fragmentárnost dokumentů, se kterými pracovala. Veškeré agenturní dokumentace a *Palach Press Bulletinů* jsou rozesety po knihovnách celé Evropy a USA a diplomantka pracovala jen s těmi dostupnými v českých institucích, konkrétně v knihovně Libri prohibiti a knihovně Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

1 Tiskové kanceláře – jejich funkce a charakteristika

Podle *Slovníku žurnalistiky* je tisková agentura „instituce, která shromažďuje, zpracovává a abonentům v mateřské zemi i v cizině poskytuje zpravodajské informace, zpravidla slovní a obrazové, o významném a zajímavém dění domácím a zahraničním.“² Tato definice by mohla být zcela dostačující, přesto je zde na místě zdůraznit dílčí charakteristické momenty, které nám osvětlí v první řadě zákon o České tiskové kanceláři.

V zákoně 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři je definována náplň práce. ČTK poskytuje „službu veřejnosti šířením slovního a obrazového zpravodajství“,³ a to jak z České republiky, ale i ze zahraničí, kam na oplátku posílá informace z České republiky. ČTK zřizuje síť odboček, zpravodajů a spolupracovníků za tímto účelem, a to jak doma, tak i v zahraničí.⁴ Zde byl jasně vymezen předmět činnosti.

Také víme, že se jedná o službu veřejnosti, ale kdo je zprostředkovatelem mezi kanceláři a veřejností, se v zákoně dovídáme dále: „Tisková kancelář poskytuje za úplaty slovní a obrazové zpravodajství ostatním hromadným sdělovacím prostředkům i jiným právnickým a fyzickým osobám.“⁵ Je tedy nezbytné akcentovat, že příjemci nejsou pouze média, pro něž jsou agentury stále opravdu významnými zdroji, ale také jiné nemediální subjekty, například z ekonomické, hospodářské oblasti a státní správy. To potvrzuje i nabídka služeb zde již několikrát zmíněné ČTK. Nabízí například PR služby. V tzv. protextech je možné informovat všechny předplatitele ČTK o nových produktech, službách a akcích humanitního, kulturního nebo sportovního charakteru. ČTK také nabízí komerční podporu na vybraných partnerských webech.⁶ ČTK totiž může využít podnikatelskou činnost jako přivýdělek. Podnikání však nesmí narušit její poslání informačního servisu.⁷

Další rozměr nám otevře definice podaná organizací UNESCO, která v ní sahá i po právním ukotvení a snaze agentury o objektivitu: zprávy agentury dodávají „jiným sdělovacím prostředkům, výjimečně pak jednotlivcům tak, aby jim zajistil za úplatu při rovných podmínkách podle

---

² Trunečková, L. Agentura tisková. In Ed. Jan Halada, Barbora Osvaldová. *Slovník žurnalistiky: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 27.

³ Zákon č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři, §2 odstavec 2.

⁴ Tamtéž, §2, odstavce 2 a 3 a §3 odstavec 2.

⁵ Tamtéž, §3 odstavec 1.

⁶ PR služby [online] © 2018 Česká tisková kancelář (ČTK) [cit. 26.1.2020]. Dostupné z <https://www.ctk.cz/sluzby/protext/>

⁷ Zákon č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři, §3 odstavec 3.

občanského a obchodního práva zpravodajské služby co nejuplněji a nejnestranněji.“⁸ Objektivita se dotýká už výše citovaný zákon o ČTK: „Posláním tiskové kanceláře je poskytovat objektivní a všestranné informace pro svobodné vytváření názorů.“⁹

Agentura Reuters a její sebepropagační text na webových stránkách odhaluje dle soudu diplomantky další podstatnou charakteristiku. Reuters o sobě prohlašuje, že „vyniká ve zprávách a inteligenci. [...] Daří se nám být k dispozici, abychom doručili příběhy, na kterých záleží, a milujeme pomáhat ostatním institucím být úspěšné se svým nezvyklým obsahem.“¹⁰ Tedy další vlastností je jakási suverenita, (sebe)důvěra v agenturu v oblasti spolehlivého dodávání informací. Zdá se tedy, že by tiskové agentury měly být dobrým vstupním bodem ke kvalitní žurnalistice, kde zároveň hraje velkou roli rychlost. Jejich zpravodajskou výhodou je pak větší přiblížení k ideálu objektivity (k otázce objektivity viz kapitola 2. „Objektivita v žurnalistickém diskurzu“). Jako tečka za touto kapitolou může posloužit i slogan ČTK: „spolehlivost – rychlost – nezávislost.“¹¹

V rámci rozsahu své působnosti je možné agentury diferencovat na světové, mezinárodní, národní až regionální. Dále je možné je rozřadit podle formy existence: vlastnictví mediálním či nemediálním subjektem, postavení veřejnoprávního média nebo jako státní instituce.¹²

Zpravodajské agentury mohou být nadále i úžeji specializovány, například na sportovní nebo ekonomickou produkci. Zvláštním případem, o kterém je relevantní mluvit v této práci, je literární agentura, jejímž úkolem je zastupovat autory ve věcech autorského práva¹³ (v specifickém kontextu Palach Pressu bude o ní pojednáno později). V bezprostředně následujícím oddíle však bude pro úplnost kontextu pojednáno o státní zpravodajské agentuře ČTK (Československá tisková kancelář), která byla oficiálním sdělovacím prostředkem ČSSR.

1.1 ČTK za doby tzv. normalizace

Československá tisková kancelář (dále jen ČTK) byla založena se vznikem nového

---

⁸ Trunečková L. *Tiskové agentury*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 1997, s. 11-12.

⁹ Zákon č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři, §2 odstavec 1.

¹⁰ Our work [online] © 2018 Thomson Reuters [cit.26.1.2020]. Dostupné z <https://www.reutersagency.com/en/about/our-work/>. Volně přeloženo diplomantkou.

¹¹ Česká tisková kancelář: O nás [online] © 2018 Česká tisková kancelář (ČTK) [cit.26.1.2020]. Dostupné z https://www.ctk.cz/o_ctk/.

¹² Trunečková, L. Agentura tisková. In Ed. Jan Halada, Barbora Osvaldová. *Slovník žurnalistiky: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 27., typologie tiskových agentur podrobněji v Trunečková, L. *Tiskové agentury*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 1997, s. 19–46.

¹³ Halada, J. Agentura literární. In Ed. Jan Halada, Barbora Osvaldová. *Slovník žurnalistiky: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 27.

československého státu hned 28. října 1918.¹⁴ Již od počátku byla ve státním vlastnictví, což se nezměnilo až do roku 1992, kdy se agentura rozděluje na českou (ČTK) a slovenskou (TASR). Zároveň dochází k přeměně formy existence ČTK: přechází od statutu státního média k veřejnoprávnímu.¹⁵ V této kapitole bude nastíněna základní charakteristika Československé tiskové kanceláře, převážně na podkladu knihy Ludmily Trunečkové *Zákon o ČTK: transformace na půl cesty*, neboť se diplomantka domnívá, že tato kniha je informačně vyčerpávající.

ČTK stejně jako Československý rozhlas a Československá televize patřila mezi státní sdělovací prostředky. Zároveň je třeba připomenout, že právě ČTK měla mezi těmito státními, i dalšími oficiálními médii výjimečné postavení, protože právě přes ni se filtrovaly a předávaly informace dále do médií a posléze běžnému konzumentovi. Její statut státní instituce je možné potvrdit i na základě pěti charakteristik,¹⁶ které jsou všechny v případě postavení ČTK v době normalizace relevantní:

- přímo v zákoně je agentura definována jako orgán státu, je oficiálním informačním orgánem
- zákon definuje její pozici v mediálním systému, vztah ke státním orgánům a náplň činnosti
- vláda zpravidla schvaluje i vnitřní režim agentury
- ředitele agentury jmenuje a odvolává vláda
- rozpočet agentury je součástí státního rozpočtu

ČTK byla od roku 1965 korigována zákonem č. 123/1965 Sb. Ten zůstal v platnosti po celou dobu totality, novelizován byl až v roce 1991. Hned v prvním paragrafu je možné vyčíst právní postavení kanceláře: „Československá tisková kancelář je zpravodajským orgánem Československé socialistické republiky. Zajišťuje všestranné informace o událostech doma i v zahraničí.“¹⁷ V Organizačním řádu z roku 1981, v interním dokumentu, kterým se museli řídit všichni zaměstnanci ČTK, již ale proklamuje, že se jedná o „oficiální státní“ agenturu.

Dalším v zákoně nezmiňným aspektem byl fakt, že ČTK veškerou svou činnost uskutečňuje pod vedením Komunistické strany Československa.¹⁸ Hlavní informační zdroj byl pod dohledem ÚV KSČ. ČTK tak splňuje dvě charakteristiky vlastní státním agenturám (akcentovány

---

¹⁴ Více k tématu a vůbec cestě k samostatné ČTK viz kniha Jana Stejskala *Zprávy z českého století: tiskové agentury a česká společnost 1848-1948*. Praha: Triton, 2008.

¹⁵ Historie ČTK [online]. © 2018 Česká tisková kancelář (ČTK) [cit.26.1.2020]. Dostupné z https://www.ctk.cz/o_ctk/historie/.

¹⁶ Trunečková, L. *Tiskové agentury*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 1997, s. 41-42.

¹⁷ Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §1 odstavec 1.

¹⁸ Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půl cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 15.

Trunečkovou)¹⁹: stát zakládá monopolní postavení pro agenturu na zpravodajském trhu a agentura v systému zpravodajských prostředků může plnit regulativní roli.

V druhém paragrafu²⁰ výše zmíněného zákona byla definována náplň činnosti. Za prvé ČTK obstarává a zpracovává politické, hospodářské, kulturní, sportovní a jiné zpravodajství slovem i obrazem z Československé socialistické republiky i ze zahraničí. Za druhé dodává na základě smluv zpravodajský materiál československému tisku, Československému rozhlasu, Československé televizi, státním i jiným orgánům, jakož i zpravodajským agenturám, tisku, rozhlasu, televizi a jiným organizacím v zahraničí. Těmito dvěma body ČTK nijak nevybočuje z role jakékoli tiskové kanceláře.

Problematický je v kontextu této práce pouze bod třetí: ČTK vydává oficiální texty a prohlášení vlády a tlumočí svým jménem na základě zmocnění oficiální stanoviska k vnitřním a zahraničním událostem a problémům. Pro tehdejší režim je charakteristické, že tato činnost byla dokonce v Organizačním řádu považována za prvořadou a nadřazenou ostatním pracím s informacemi. Tento aspekt činnosti vede k dominantní pozici v rámci médií. „Má v tomto směru u nás monopolní postavení, které v praxi stěží lze něčím jiným nahradit – vzhledem k nákladům na vytvoření tiskové agentury s odpovídající zahraniční i domácí sítí s dalšími předpoklady efektivního působení.“²¹ V praxi se pak tato úzká propojenost projevovala vydáváním prohlášení státních institucí, jako by byly vlastní ČTK, tedy bez odkazu na zdroj.²²

Pro úplnou ilustraci je možné zmínit další část zákona²³, kde je vedle spolupráce s různými kulturními, vědeckými a hospodářskými organizacemi akcentována spolupráce se státními institucemi a státními orgány, které jí poskytují včasné a úplné informace. Tato obecná definice je opět konkretizována (a rozšířena) v Organizačním řádu, kde je explicitně zmíněno, že orgány jako Komunistická strana Československa, předsednictvo vlády ČSSR nebo Česká či Slovenská národní rada „poskytují ČTK včasné a úplné informace pro zpravodajské a propagační účely a všestrannou účinnou pomoc plnění jejích úkolů.“²⁴

Další bod, čtvrtý, se týká rozšiřování publikací, časopisů a zpravodajských informačních materiálů slovem i obrazem v češtině, slovenštině i jiných jazycích. Posledním pátým bodem je „plnění dalších úkolů v souvislosti s propagací mezinárodní spolupráce v oblasti ekonomiky, vědy,

¹⁹ Trunečková, L. *Tiskové agentury*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 1997, s.42.

²⁰ Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §2.

²¹ Tamtéž, s. 22. Citován interní cyklostylovaný text *Postavení ČTK vůči federální vládě ČSSR a národním vládám*.

²² Tamtéž, s. 23.

²³ Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §3 odstavec 1, písmeno a.

²⁴ Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 17.

techniky a kultury a cestovního ruchu a v dohodě s ministerstvem zahraničí obchodu i v oblasti obchodu.“ Pokud to tedy porovnáme se současným zákonem, kde toto směřování aktivit zcela chybí, je možné konstatovat, že se činnost tehdejší státní agentury jeví mnohem více svázanější, co do formy produkce i vymezení činnosti.

Za zmínku stojí i rozvrstvení a počet poboček, zpravodajů a informátorů na území Československa, ale i v zahraničí – taktéž definováno zákonem.²⁵ I přes hustou síť zahraničních zpravodajů,²⁶ z nichž většina byla spolupracovníky StB,²⁷ se všechny zprávy nedostávaly běžnému publiku. V ČTK, jako ostatně v celém mediálním a literárním prostoru, fungovala cenzura. Konkrétně v ČTK vznikalo více typů zpravodajství. *Bílé zpravodajství*, bylo určené pro veřejnost. *Modré zpravodajství*, bylo klasifikované jako vnitřní informace, ke kterému se mohli dostat vedle redaktorů jen vysocí funkcionáři jako šéfredaktoři hlavních sdělovacích prostředků a vedoucí vybraných a státních veřejných orgánů. *Těčka a separáty* byly pak určeny ještě užšímu kruhu stranických činitelů.²⁸

Toto postavení však dalo ČTK značnou moc, protože drží monopol na informace ze zahraničí, výjimku tvoří jen sovětské APN a TASS.²⁹ V 80. letech vyprodukovala redakce zahraničního zpravodajství (tzv. mezinárodní redakce) 40 – 60 zpráv pro vnitřní informace a 80 – 110 pro veřejnost.³⁰ Z domácích poboček zpravodajové naplnili denně celkem 80 stran.³¹ V tomto kontextu je však nutné znovu zdůraznit, že ČTK je nástrojem komunistické vlády, a tedy akceptuje a přijímá za své její politiku konsolidace a normalizace, což se v praxi projevilo v neinformování o opozici režimu a o skutečném hospodářském, duchovním a společenském vývoji země, včetně palčivých ekologických problémů.³²

Ve §3 je možné také dohledat, že ČTK měla v zákoně definováno „uzavírat smlouvy a dohody se zahraničními zpravodajskými a propagačními agenturami.“³³ ČTK měla v roce 1973 „na základě dvoustranných dohod kontakt s 62 tiskovými agenturami, institucemi, listy a tiskovými úřady.“³⁴

---

²⁵ Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §3 odstavec 1, písmeno b.

²⁶ Počet zemí se liší zdroj od zdroje, jedná se o 20 až 22 zemí po jednom redaktorovi, výjimku tvoří Sovětský svaz se dvěma až třemi (Trunečková, L.: *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 18). Pro porovnání s dneškem jsou zahraniční korespondenti pouze ve třech městech (Bratislava, Brusel, Berlín).

²⁷ Končelík, J., Večeřa P. a Orság P.: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 212.

²⁸ Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 18–19.

²⁹ Končelík, J., Večeřa P. a Orság P.: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 212.

³⁰ Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 18.

³¹ Tamtéž, s. 20.

³² Richter, J. (ed.): *ČTK včera, dnes a zítra*. Praha: Česká tisková kancelář 1998, s.17.

³³ Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §3 odstavec 1, písmeno c.

³⁴ Richter, J. (ed.): *ČTK včera, dnes a zítra*. Praha: Česká tisková kancelář 1998, s.17.

Vzhledem k obsáhlosti produkce a nutnosti vytvářet tajné zprávy určené pro širokou veřejnost je jasné, že ČTK měla přístup i k agenturám ze Západu (byla od roku 1970 členem Evropské aliance tiskových agentur). S agenturami z Východu se sdružovala v Photo International, která spojovala obrazové redakce agentur ze socialistického bloku.³⁵

V čele ČTK stál ředitel, kterého jmenovala a odvolávala československá vláda.³⁶ Tento ředitel byl také nadřízeným pro ředitele ČTK pro Slovensko, kterého nicméně volila Slovenská národní rada.³⁷ Slovenská odnož ČTK byla definována zvláštním zákonem (č. 135/1965 O postavení ČTK na Slovensku). Zpravodajství z celého Slovenska pro národní zpravodajství šlo vždy přes bratislavskou pobočku. Vzniká tak asymetrický model, kdy na Slovensku působí zpravodajský a regionální orgán pod hlavičkou ČTK.³⁸ Toto postavení také stvrzuje postavení ředitele, respektive ředitelů. Ústřední ředitel byl tak volen výkonnou mocí, ten pro slovenskou odnož mocí zákonodárnou. Přesto je zde důležité znovu připomenout, že ředitele jmenovala a odvolávala vláda, tedy je zde zřejmá stranická kontrola.³⁹

Ústředním ředitelem byl 1. prosince 1969 jmenován Otakar Svěřčina, který s nástupem normalizace přeobsadil místa šéfredaktorů konformními a společensky spolehlivými zaměstnanci. Jelikož mnoho zaměstnanců bylo stoupenci pražského jara, desítky pracovníků musely práci opustit (někteří přímo emigrovali) nebo byli přeřazeni na nižší pozice. Podepsáním klíčového dokumentu *Slovo do vlastních řad* Jana Fojtíka a Jiřího Stana ti co zůstali, „uzavřeli s režimem nepsanou smlouvu a deklarovali ochotu i závazek psát v duchu ideové, formální a věcné linie KSČ.“⁴⁰ Gustavu Husákovi se tak podařilo splnit plán „rozhodujícího zabezpečení ideového vlivu na rozhlas, na televizi a na tisk.“⁴¹

Posledním normalizačním ústředním ředitelem byl Otto Čmolík, který předtím zastával funkci vedoucího masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ. Tak dlouho jako předchůdce na postu nesetřval – byl jmenován do funkce až v březnu 1989.

---

³⁵ Trunečková, L.: *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 29–30.

³⁶ Za činnost Československé tiskové kanceláře odpovídá vládě Československé socialistické republiky ústřední ředitel, kterého jmenuje a odvolává vláda.

³⁷ Činnost Československé tiskové kanceláře na Slovensku řídí ústřední ředitel prostřednictvím ředitele Československé tiskové kanceláře pro Slovensko, kterého jmenuje a odvolává předsednictvo Slovenské národní rady.

³⁸ Trunečková, L.: *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 14.

³⁹ Tamtéž, s. 23–26.

⁴⁰ Končelík, J. a Orság, P.: Počátek normalizace jako čas kolísání identity písčícího novináře – konformita, samizdat nebo exil? In *Sborník Národního muzea v Praze*, 2010, č. 3–4, s. 39.

⁴¹ Ze závěrečného slova Gustava Husáka na zasedání ÚV KSČ 17.4.1969. Citováno z Končelík, J. a Orság.: Počátek normalizace jako čas kolísání identity písčícího novináře – konformita, samizdat nebo exil? In *Sborník Národního muzea v Praze*, 2010, č. 3–4, s.37.

Také financování ČTK ukazuje propojenost se státním aparátem a je také zmíněno v zákoně č. 123/1965, konkrétně v druhém odstavci §3, který dovoluje ČTK provozovat obchodní činnost.⁴² Její konkrétní realizací jsou útvary spadající pod ČTK jako reklamní agentura zaměřující se na propagaci zahraničních služeb v ČSSR Made in (publicity). Obrazové materiály vydávalo Pressfoto. Pod záštitou ČTK vznikl také časopis *100+1 zahraniční zajímavost*.

Tato obchodní činnost musí být v souladu se statuty, které jsou zmíněny v §6 téhož zákona: „Zásady vnitřního uspořádání a hospodaření Československé tiskové kanceláře obsahuje statut, který na návrh ústředního ředitele Československé tiskové kanceláře vydá vláda.“⁴³ Tento zmíněný statut definuje ČTK jako „rozpočtovou organizaci s právní subjektivitou, která má samostatnou kapitolu ve státním rozpočtu.“⁴⁴

Poněkud rozvitější definici opět dodává Organizační řád, kdy je podle něj ČTK příspěvkovou organizací tvořící samostatnou kapitolu federálního rozpočtu. Na stejném místě poté je možné nalézt, že ČTK také dostává zapláceno za služby nejen od zahraničních agentur a československých médií, ale i stranických a vládních orgánů.⁴⁵

1.2 Další tiskové agentury působící v době normalizace

Vedle ČTK na území Československa působí i další dvě agentury. Agentura Orbis byla jen dalším nástrojem komunistického aparátu. Východoevropská informační agentura (VIA) pak představuje paralelní zdroj informací disidentského proudu, i když to bylo takřka na sklonku pádu režimu.

1.2.1 Orbis

Ačkoli ČTK byla informačním hegemonem v socialistickém Československu, fungovala pod dohledem státu od roku 1977 tisková agentura Orbis. Jako reakce na působení Charty 77, ÚV KSČ v dubnu rozhodla o přeměně nakladatelství Orbis⁴⁶, které se už od roku 1921 věnovalo propagaci československého státu v zahraničí, v tiskovou agenturu. Jejím posláním bylo nyní šíření propagandy, „informací o úspěších reálného socialismu“⁴⁷ do zahraničí. Konkrétně měla působit na zahraniční agentury, média a krajanské organizace. Iva Židoňová označuje agenturu jako

---

⁴² Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §3, odstavec 2.

⁴³ Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři, §6.

⁴⁴ Tamtéž, s. 27.

⁴⁵ Tamtéž, s. 26–27.

⁴⁶ Respektive došlo ke sloučení části nakladatelství Orbis a článkovou službou v ČTK Pragopress, věnující se výhradně propagandě do zahraničí. Zbylá část původního nakladatelství získala název Panorama. Viz k tématu závěrečná práce Židoňová, I. *Poslání a činnost TA Orbis*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1980.

⁴⁷ Končelík, J., Večeřa P. a Orság P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 212.

článkovou,⁴⁸ jejímž úkolem bylo „překonat zakořeněné předsudky a paralyzovat vliv zahraniční propagandy.“⁴⁹ Agentura Orbis dle Židoňové působí velmi sofistikovaně, tedy způsobem diferencované propagační činnosti specializované na jednotlivá území. Ta je dána geografickou polohou a stupněm politického vývoje (tedy zda se jedná o kapitalistický či socialistický stát, demokratické nebo absolutistické zřízení). Orbis údajně tak usilovala o to, „aby současný propagandistický monopol kapitalistických zemí byl narušen a překonán [...], svoji pozornost zaměřuje především na pomoc pokrokovým silám [...]“.⁵⁰

Oficiálně se však agentura Orbis neměla se státem spojovat, jejím právním zřizovatelem a nadřízeným orgánem byla Československá společnost pro mezinárodní styky, jehož předsednictvo také stálo za zřizovací listinou.⁵¹

Agenturní náplň Orbisu bylo, dle podnikového rejstříku pro Prahu 1, rozšiřovat do zahraniční propagační materiály v podobě tiskovin jako například časopisy *Socialistické Československo*, *Československý život*, *Československý svět* a *Vítáme vás v Československu*.⁵² Z knižní produkce vycházelo ročně 15–20 titulů v cizojazyčných mutacích, jmenujme například *Reportáž psanou na oprátce* Julia Fučíka nebo graficky zdařilou publikaci o Karlu IV. od Alexeje Pludka s názvem *Doba Karla IV. v dějinách národů ČSSR*.⁵³

Další náplní pak bylo spolupracovat se „zahraničními sdělovacími prostředky, tiskovými agenturami, jednotlivými listy, časopisy, vydavatelstvími, nakladatelstvími, společnostmi přátel ČSSR, krajanskými organizacemi i dalšími vhodnými partnery v zahraničí a poskytovat jim články, reportáže, komentáře, fotomateriály a další informační materiály.“⁵⁴

Podpora agentury ze strany státu se projevovala i po finanční stránce formou dostatečné zásoby papíru a bezplatného odesílání některých časopisů do zahraničí.⁵⁵

---

⁴⁸ Židoňová, I. *Poslání a činnost TA Orbis*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1980, s. 11.

⁴⁹ Tamtéž, s. 16. U této charakteristiky mějme na paměti, kdy byla diplomová práce sepsána. Nicméně se diplomantka domnívá, že i toto svědectví poplatné dobovému diskurzu by mohlo být ilustrativní.

⁵⁰ Tamtéž, s. 18. Opět zde relevantnost předchází poznámky.

⁵¹ Podle §102 č. 109/1964 Sb. 1) K obstarávání hospodářské činnosti společenských organizací mohou jejich ústřední orgány zřizovat podniky nebo hospodářská zařízení.

⁵² Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 28.

⁵³ Košnarová, V.: ORBIS. In Slovník české literatury po roce 1945 [online]. © ÚČL AV ČR, 2006–2008 [cit. 26.1.2020]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1849>.

⁵⁴ Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 28.

⁵⁵ Končelík, J., Večeřa P. a Orság P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 212.

1.2.2 Východoevropská informační agentura

Vedle oficiálních institucí poskytující zpravodajský servis, nabyla významného postavení i ilegální Východoevropská informační agentura (VIA). Petr Orság právě na tomto podniku dokládá „ochabující síly režimu napříč východní Evropou, ale současně i novu, dynamickou fázi informačního propojování Západu s Východem a východoevropských zemí navzájem.“⁵⁶

Podle Jana Kavana v rozhovoru pro časopis *Tvorba* měla VIA dvě základní úlohy. V první řadě šlo o kanál, jímž se vzájemně informovaly opoziční skupiny východního bloku. Druhou úlohou posléze bylo podávat informace západním masovým sdělovacím prostředkům. Důraz byl kladen zejména na aktivitu nezávislých hnutí a iniciativ působící v oblasti lidských práv a ekologie.⁵⁷ Podle analýzy zpráv v předrevolučním období, kterou provedly diplomantky Ježková a Slaninová, skutečně největší procento zabírají politické zprávy (z nich je více než tři čtvrtiny těch vnitropolitických) a sdělení informující o porušování lidských práv.⁵⁸

Ačkoli první zprávy vycházely již dříve, VIA byla formálně ustanovena 20. 12. 1988 zprávou o svém založení. Sdělení o práci této agentury pak podepsalo 14 nezávislých novinářů z Maďarska, Polska, Sovětského svazu a Československa. Na polské straně byla činnost totožná se zahraničním odborem Informačního servisu hnutí Solidarita (Servis informacyjny Solidarności) v čele s Wojciechem Maziarskim, za sovětskou stranu bylo sdělení podepsáno dvěma redaktory z nezávislého týdeníku *Express Chronika*. Název vymyslel český disident Petr Uhl,⁵⁹ který s Petrem Pospíchálem a Janem Urbanem, byl zástupcem z Československa.⁶⁰ V agentuře pak ve třech městech (Praha, Brno, Bratislava) spolupracovali Anna Šabatová, Hana Holcnerová a Ján Černogurský. Je však nezbytné zmínit, že vznik tohoto podniku je jen důsledek dlouhodobější spolupráce a vytváření kontaktů v rámci česko-polské spolupráce.

Na rozdíl od výše zmíněných agentur fungoval VIA jako neoficiální agentura, tedy ilegálně bez podpory státu a legislativního zázemí. Petr Uhl se totiž rozhodl o registraci agentury nepožádat.⁶¹ V Československu měly redakce VIA ztížené nejen podmínky existenční a „právní“, ale také technické. Zatímco v Polsku a Maďarsku obsah VIA přebíraly některé státní deníky a sídlily v „strategičtějším“ budovách (např. v Polsku ve stejné budově jako *Gazeta Wyborcza*),

⁵⁶ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 238.

⁵⁷ Rozhovor s Janem Kavanem pro časopis *Tvorba* z 13.6.1990. Převzato z Ježková A. a Slaninová, R.: *Východoevropská agentura jako alternativní zdroj informací*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1993, s. 14-15.

⁵⁸ Tamtéž s. 40.

⁵⁹ Zprávy východoevropské informační agentury (VIA) 1988–1989 [online] © 2007–2014 VONS.cz [cit.20.1.2020]. Dostupné z <https://www.vons.cz/via-praha>.

⁶⁰ Plné znění zprávy tamtéž.

⁶¹ Ježková, A. a Slaninová, R.: *Východoevropská agentura jako alternativní zdroj informací*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1993, s. 16.

v Československu museli redaktoři pracovat jen v prostředí svých bytů a potýkali se s policejními represemi. K dispozici měli často pouze telefon a psací stroje. U Petra Uhla byl jeden z prvních počítačů, faxovat bylo možné jen z pošty.⁶²

Přesto byl v Praze a Brně jednou za týden až čtrnáct dní aktualizovaný servis z partnerských zemí. Informace byly překládány a vydávány v samizdatu. „Texty jsme podepisovali svými jmény, což naznačovalo, že informace nejen vybíráme, ale také garantujeme jejich věrohodnost,“ komentuje Petr Pospíchal pro Paměť národa.⁶³ Někdy byly k dispozici i zprávy z Bulharska a Rumunska (viz kapitola 3.1.6.3 „Pokračování v koordinaci východní opozice“), a to i díky spojení s londýnskou agenturou Palach Press.⁶⁴ Kanálem vedoucím přes Londýn se zprávy dostávaly i zahraničnímu publiku, po příjmu telefonickou nebo faxovou cestou se začalo překládat a předávat dálkopisem zahraničním agenturám, médiím, ale i zahraničním relevantním iniciativám jako Amnesty International.⁶⁵

V československém okruhu služby agentury využívaly i další československé iniciativy – Charta 77, jednu třetinu zpráv pak poskytoval VONS (Výbor na ochranu nespravedlivě stíhaných, jehož byl Petr Uhl spoluzakladatelem), ale přebírání zpráv fungovalo i opačným směrem. Dělo se tak na platformě *Informace o Chartě 77* (viz kapitola 3.2.1 „Informační zpravodajství z Československa“). V poznámce pod čarou se objevily zprávy i z periodika *JAZZSTOP*, nezávislého kulturně politického časopisu a ilegálního pokračovatele zrušené Jazzové sekce. Jediným platícím předplatitelem pak bylo rádio Svobodná Evropa. Petr Uhl telefonické hovory nahrával na magnetofonové pásky a následně předával hned rádiu. VIA se tak snažila zaplnit aspoň 5 minut denně v rubrice *Hlasy a ohlasy*.⁶⁶

Práce VIA si držela kontinuitu i po roce 1989. Informovala přímo z centra Občanského fóra a agentura dostala i vlastní prostor, tzv. Špalíček na Jungmannově náměstí v Praze. V roce 1990 se Petr Uhl stal ústředním ředitelem ČTK, a tak místo odpovědného redaktora obsadil Jan Kavan. Jeho funkce však byla pouze formální, pro povinnosti s nově nabytou funkcí poslance Federálního shromáždění, neoficiálně instituci vedl Stanislav Holec.⁶⁷ Je přesto důležité zmínit, že Kavan již

---

⁶² Tamtéž s. 12

⁶³ Rozhovor s Petrem Pospíchalem pro Paměť národa (Petr Pospíchal [online]. © 2008–2020 Paměť národa [cit.20.1.2020]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/pospichal-petr-20150107-0>).

⁶⁴ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 239.

⁶⁵ Ježková, A. a Slaninová, R.: *Východoevropská agentura jako alternativní zdroj informací*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1993, s. 45.

⁶⁶ Tamtéž, s. 24–25.

⁶⁷ Ježková, A. a Slaninová, R.: *Východoevropská agentura jako alternativní zdroj informací*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1993, s. 43.

dříve podpořil svou Východoevropskou kulturní nadací její vznik.⁶⁸

Ačkoli působení VIA přežilo změnu režimu, podle diplomantek Ježkové a Slaninové nebyla porevoluční tvorba i přes vyšší svobodu a možnosti tak kvalitní.⁶⁹

---

⁶⁸ Trunečková, L. *Zákon o ČT: transformace na půli cesty*. Praha: Karolinum, 2015, s. 29.

⁶⁹ Tamtéž, s. 29.

2 Objektivita v žurnalistickém diskurzu

Tato kapitola má za úkol podat teoretický podklad pro praktickou část této diplomové práce. Objektivita je v žurnalistice a v mediálním diskurzu termín, se kterým je hodně operováno. Pro svou obšírnost a nesnadnou definovatelnost pojem často slouží jen jako záclona, za níž se může kritik mediálního obsahu pohodlně skrýt. Zároveň je i vodítkem a stavitelem mantinelů pro producenty i konzumenty médií. Problémem je tedy vůbec zacházení s pojmem objektivita v rámci společnosti, jak popisuje i moderátor České televize, pedagog a odborník na novinářskou etiku Václav Moravec:

„To, jak přistupujeme k pojmu objektivita, je problematické – máme tendence ho zjednodušovat. Je vázán na pokus o shromáždění fakt a dobrání se nějakého objektivizovaného poznání, jenže v rámci žurnalistiky objektivitu zužujeme jenom na pseudovyváženost. Objektivita vztažená k žurnalistice, navíc ještě v českém kontextu, je vyprázdněné slovo, které si každý vykládá po svém.“⁷⁰

Diplomantka se domnívá, že citát mimo jiné ilustruje důsledky vágnosti a neuchopitelnosti pojmu, což v praxi vede k jeho vyprázdnění. Jak je to ale s jeho teoretickým ukotvením?

Primárně existují dva přístupy k objektivitě. Prvním je přístup sociálních teorií médií a mediálních studií. Jeho stoupcí a stoupenkyně považují objektivitu za ideál, kterého nelze dosáhnout, poněvadž za zprávou stojí vždy člověk (subjekt) s vlastními preferencemi, a to ať na straně producenta zpráv, tak na straně příjemce.⁷¹ Pro příklad uveďme stanovisko Gay Tuchmann, jedné z reprezentantek a reprezentantů tohoto směru. V jejím pojetí může být objektivita strategickým rituálem. Tento rituál umožňuje médiím vytvořit si alibi při referování o událostech, distancovat se od svých argumentačních výroků a informací, tak že se zašití zdroji, a vyhýbat se konfliktům. Díky této strategii je možné oslovit široké, mnoha názorové publikum.⁷² V tomto případě tedy mediální teoretici vnímají objektivitu jako součást ideologie dané společnosti.⁷³

Proti výše zmíněnému přístupu se vymezuje profesní teorie žurnalistiky. Ta klade na objektivitu velký důraz, protože obsahuje návod, jak postupovat při věrohodném popisu reality. Je tedy možné objektivitu efektivně využít a jedná se tím pádem o „určitou komunikační konvenci zajišťující

---

⁷⁰ Objektivita je vyprázdněné slovo, které si každý vykládá po svém [online] © Economia, a.s. 1999–2020. Rozvor s Václavem Moravcem pro server Aktuálně.cz [cit.21.2.2020]. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/o-novinarske-etice-s-vaclavem-moravcem/r-02bd9efc820011e9b9980cc47ab5f122/>.

⁷¹ Trampota, T a Vojtěchovská M. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 128.

⁷² Tuchmann, G. *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press, 1978.

⁷³ Trampota, T. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 144.

kvalitu.⁷⁴ Podle McNaira je objektivita „zárukou kontroly kvality, jež od nás požaduje, abychom věřili, že předkládané texty jsou platné a věrohodné.“⁷⁵

Pro neuchopitelnost pojmu se mnozí pokouší objektivitu definovat skrze výklad jejích složek. Všechny tyto teorie pracují na základě žurnalistické praxe ve zpravodajství, tedy druhého přístupu. Vlivnou teorií, která byla zpočátku kritériem pro zkoumání televizního vysílání, popsal v roce 1983 Dag Westerstahl. V první řadě vyděluje dvě složky: faktičnost a nestrannost.

Faktičnost je způsob, jakým je referováno o událostech, respektive jaký vztah mají k původnímu zdroji. „Vztahuje se spíš k procesu výběru než k formě prezentace,“⁷⁶ neboť dosažení objektivního referování o skutečnosti není možné. Při jejím určování se klade důraz především na vymezení pravidel a cílového publika. Faktičnost má tři kritéria: pravdu, relevanci a informativnost. Informativnost je při tom ta kvalita, jež zaručuje, že cílový obsah bude diváky pochopen.⁷⁷

Nestrannost poté odpovídá práci s těmito zdroji. Je kombinací neutrality a vyváženosti, která poskytuje všem zúčastněným stranám stejný čas a prostor pro vyjádření názorového stanoviska.⁷⁸

McNair upozorňuje na fakt, že objektivita se vynořila na přelomu 19. a 20. století jako důsledek požadavku žurnalistiky, kterou zformovala pozitivistická filozofie, vynález fotografie a rozvoj komerčního trhu žurnalistiky.⁷⁹ McNair vymezuje uchopitelné složky objektivity, které nám předkládá prostřednictvím tří charakteristik: oddělení faktů od názorů, vyvážený záznam a popis diskuze a potvrzení žurnalistických výroků odvoláním se na příslušné autority.⁸⁰

McQuail mezi rysy objektivity řadí: absenci osobního zaujetí k předmětu referování, nesympatizování se žádnou referující stranou, velký důraz na přesnost a pravdivost (McQuail speciálně zmiňuje relevanci a úplnost) a absenci služeb dalším subjektům a jejich zájmům.⁸¹ Pro tuto práci je podnětná ještě jedna McQuailova poznámka. Podle něj je objektivita spojena s principem svobody, protože „nezbytnou podmínkou nepředpojatosti a pravdivosti je nezávislost.“⁸² Stává se tak indikátorem, podle něž je rozpoznáno kvalitní zpravodajství v demokratických státech a uskupení.

---

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ McNair, B.: *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004, s. 68.

⁷⁶ McQuail, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, s.212.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ McNair, B.: *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004, s. 69–70.

⁸⁰ Tamtéž, s.71.

⁸¹ McQuail, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, s. 210.

⁸² Tamtéž, s. 211.

3 Dílčí studie o tiskové agentuře Palach Press

Média jsou determinována historickým kontextem a společenskou situací, úzce pak souvisí i se státním zřízením a politikou státu⁸³, ve kterém fungují. Ne jinak je tomu v případě tiskové a literární agentury Palach Press, která působila v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století v Londýně.

Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 se česká a slovenská společnost postupně vzdala nadějí na obnovení demokratických výdobytků, které přineslo pražské jaro. Po uvolnění poměrů v 60. letech, které vyvrcholilo zrušením cenzury, došlo k „opětovné konsolidaci komunistického režimu a k systematickému obnovení kontroly nad celou společností.“⁸⁴ Období 70. a 80. let se v Československu označuje jako tzv. normalizace a za její počátek je považováno ustanovení Gustava Husáka do pozice prvního tajemníka ÚV KSČ 17. dubna 1969.⁸⁵

Většina Čechů a Slováků po období naděje upadla do letargie a z tísnivé atmosféry se snažila uniknout na své chaty.⁸⁶ Našli se ale i jedinci, a to včetně bývalých příslušníků strany, kteří se nehodlali s nastolenými poměry smířit. Tato část veřejnosti, aktivně (politicky) činná v dobách pražského jara, se přelila z oficiálního prostoru, z tzv. veřejného prostoru,⁸⁷ do prostoru alternativní veřejné sféry. S pojmem „veřejný prostor“ a jeho transformací v kontextu střední a východní Evropy po pádu komunismu pracuje i Karol Jakubowicz. Na něho navazuje Antonín Mokrejš, který upozorňuje na fakt, že v období vlády jedné strany došlo k ostrému kontrastu veřejné a soukromé sféry. Lidé měli potřebu reagovat na vyprázdňenost oficiálního režimu, proto vznikla alternativní veřejná sféra.⁸⁸ Dle něho se alternativní veřejná sféra „utváří tam, kde je svobodný styk občanů s vlastní vládou znemožněn, kde možnosti a příležitosti a podněty k účasti

---

⁸³ K tématu například Hallin, D.C. a Mancini P. *Systémy médií v postmoderním světě*. Praha: Portál, 2008.

⁸⁴ Končelík, J., Večeřa P. a Orság P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 204.

⁸⁵ Tamtéž, s. 203.

⁸⁶ Bren, P.: Weekend Getaways: The Chata, the Tramp, and the Politics of Private Life in Post-1968 Czechoslovakia. In Ed. David Crowley a Susan E. Reid: *Socialist Spaces: Sites of Everyday Life in the Eastern Bloc*. Oxford, New York: Berg, 2002, s. 123–140.

⁸⁷ Pojem Jürgena Habermasse z knihy *Strukturální přeměna společnosti*. „Veřejná sféra se vztahuje k hypotetickému ‚prostoru‘, který poskytuje více či méně autonomní a otevřenou arénu nebo fórum pro veřejnou debatu. Přístup do tohoto prostoru je svobodný, je zde zaručena svoboda shromažďování a vyjadřování. Tento ‚prostor‘ se nachází mezi ‚základnou‘ a ‚vrcholem‘ společnosti a odehrává se zde zprostředkování mezi nimi.“ Základnu lze považovat za soukromou sféru života jednotlivých občanů, kdežto politické instituce ve středu nebo na vrcholu jsou součástí veřejného života (McQuail, D. *Úvod do teorie masové komunikace*, Praha: Portál, 2009, s. 193). Jinými slovy je to „prostor přístupný pro každého, v němž se občané mohou setkávat a diskutovat.“ (Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s.19).

⁸⁸ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 20.

na životě společnosti jsou významně omezeny a kde je část veřejnosti systematicky a kontinuálně vylučována [...] za pomoci různých složek represivního aparátu režimu [...]“⁸⁹ Orság proti alternativní veřejné sféře staví v kontextu socialistického Československa sféru kvazi-veřejnou – ta je produkována, řízená a medializovaná aparátem KSČ. Zatímco v padesátých a šedesátých letech ještě vládnoucí strana vyžadovala aktivní souhlas se svou politikou, v době tzv. normalizace jí stačí mlčení většiny.⁹⁰

S nástupem tzv. normalizace tak došlo ke vzniku opozičních hnutí⁹¹ a ke komunikaci v rámci jejich struktur. V domácím prostředí se opozice realizovala prostřednictvím skupiny označované jako disent, rozrostla se ale také komunita vně hranice státu, která stavěla již na kontaktech a zázemí emigrantů z období po roce 1948. I přes represe ze strany státu se oběma paralelním skupinám dařilo mezi sebou komunikovat. Diplomantka se domnívá, že právě tisková agentura Palach Press a činnost Jana Kavana v Londýně by mohly sloužit za příklad propojenosti exilové a domácí opoziční sféry. Na jejím příkladu se ukazují i úskalí, která může tato propojenost přinášet. V následující kapitole se tedy diplomantka pokusí přiblížit fungování a historii agentury Palach Press.

3.1 Vznik agentury Palach Press a její vývoj

Tisková a literární agentura Palach Press byla založena v listopadu 1975 v Londýně. Jejím zakladatelem, ředitelem a zároveň nejaktivnějším pracovníkem byl Jan Kavan. Jeho život je s agenturou spjatý natolik, že na jeho pozadí je možné vyložit i vznik a následné fungování této tiskové agentury.

3.1.1 Mladý Jan Kavan a jeho působení v Československu

V první řadě je třeba akcentovat, že agentura nevznikla ze dne na den, ale stojí na základě vybudovaném dlouholetými kontakty. Pokud bychom anabázi vzniku agentury Palach Press chtěli brát opravdu ze široka, je možné říct, že její příběh začíná v roce 1946, kdy se v Londýně narodil Jan Kavan. Byl synem anglické učitelky a právníka⁹², jenž působil jako tiskový atašé na

---

⁸⁹ Mokrejš, A. *Veřejnost: skutečnost – iluze – fikce*. Praha: Triton, 2005, s. 18.

⁹⁰ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 20–21.

⁹¹ Pojem „opozice“ zde není možné vnímat v dnešním parlamentárním slova smyslu (nebyla volena občany, neměla politický program atd.). Utvoření takovéto opozice nebylo v tehdejší státě možné. Přesto je tento pojem užíván v historických kruzích (např. historikem Milanem Otáhallem), proto s ním bude pracováno i v této práci. Proti užívání tohoto termínu se ohrazuje Petr Píthart, který nepovažuje Chartu 77 za politickou opozici, tudíž nebyla připravená převzít moc po roce 1989 (Veřejná konference o významu Charty 77 a jejím odkazu konaná 2.2.2017 v Senátu ČR. Dostupná též z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10000000278-charta-77-a-jeji-soucasny-odkaz/21725400115/>).

⁹² Rodiče Jana Kavana, Pavel Kavan, člen zahraniční československé armády, a učitelka Rosemary Edwards,

československé ambasádě v Londýně. Kavanův otec byl i s rodinou v roce 1950 odvolán zpátky do Československa. Ač byl Kavanův otec člen komunistické strany a aktivní budovatel nového poválečného státu, stal se po návratu obětí politických procesů. Konkrétně figuroval v procesu s Rudolfem Slánským jako spolupracovník, který měl v Londýně předávat špiónážní zprávy zahraničnímu agentovi.⁹³ V roce 1952 byl tak odsouzen k odnětí svobody na dvacet pět let.⁹⁴

Přestože byl vlivem uvolnění politické situace předčasně, po necelých čtyřech letech, propuštěn, zemřel již v roce 1960, a nedožil se tak pražského jara. Oproti tomu jeho syn Jan Kavan byl ve věku dvaceti let jeho aktivním účastníkem a působil jako čelný představitel studentského hnutí. „Pavlův příběh smrtí neskončil. Svým osudem zformoval životy svých synů: Jan se stal aktivistou a reformátorem [...],“⁹⁵ vzpomíná matka Jana Kavana Rosemary Kavanová.

Již v první polovině šedesátých let, tedy v období svých středoškolských studií, usiloval Jan Kavan o osvětu Československého svazu mládeže (ČSM). Jako funkcionář se snažil zpočátku do svazu vnést trochu zábavy v podobě stanování a návštěvy divadel.⁹⁶ Když se Kavan, i přes svůj rodinný původ,⁹⁷ stal studentem Fakulty osvěty a novinářství Univerzity Karlovy, pokračoval v započatém úsilí i jako vysokoškolský student. Z ČSM chtěl vytvořit skutečnou politickou organizaci, ne pouze „sító, jímž se mladým filtruje usnesení strany.“⁹⁸ Kavan pak vstoupil do komunistické strany, aby našel tajné dokumenty, které by se týkaly politických procesů s jeho otcem a aby mohl zároveň svaz utvářet zevnitř.⁹⁹ Nicméně „ve své stranické pobočce na fakultě nenajde spřízněnou duši.“¹⁰⁰

Přelomové bylo potom Kavanovo setkání s Janem Müllerem, studentem strojního inženýrství ČVUT, jenž taktéž usiloval o přeměnu ČSM do podoby „určitého korektivu politiky komunistické strany.“¹⁰¹ V roce 1965 byl za svůj program společenské reformy a reformy ČSM, kde mimo jiné

---

se setkali již během druhé světové války v Londýně. Pavel Kavan byl aktivním vojákem (byl dvakrát raněn), ve Spojeném království působil jako viceprezident Svazu československých studentů a Mezinárodního svazu studentů, angažoval se jako redaktor časopisu *Studenti ve válce* a hlasatel pro československé vysílání BBC. (Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 17–20). Byl jeden z lidí, který se zasloužil o prohlášení 17. listopadu za Mezinárodní den studentstva (Kavan, J.: Epilog. In Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 306).

⁹³ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 123–125.

⁹⁴ Převzato z biografie Jana Kavana na stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR. Dostupné z [https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/ministri_a_ministerstvo_v_historii/jan_kavan\\$2548.html?action=setMonth&year=1954&month=8](https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/ministri_a_ministerstvo_v_historii/jan_kavan$2548.html?action=setMonth&year=1954&month=8).

⁹⁵ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 214.

⁹⁶ Tamtéž, s. 219.

⁹⁷ Podle Kavanové chtěl Kavan původně studovat mezinárodní studia a obchod, což mu ale nebylo právě kvůli původu umožněno (Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 220).

⁹⁸ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 220.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Vachalovský, P. a Žáček P.: *V labyrintu služeb*, Praha: Formát, 2003, s. 18.

prohlásil, že „bez určité samostatnosti nebudou mladí schopni vést socialismus kupředu,“¹⁰² vyloučen ze svazu a z fakulty. Vzápětí na to nastoupil do vojenské služby. V rámci snahy o návrat Müllera zpět do školy a propagaci jeho názorů, se u Kavanů doma začala scházet skupina radikálních studentů, Kavanová na to vzpomíná jako na kavanovskou komunu.¹⁰³ Posléze byl ze školy vyhozen i další aktivní člen studentského hnutí Lubomír Holeček, spolutvůrce Müllerova programu.

V roce 1967 se proto Kavan vydal do Spojeného království, kde pracoval na své diplomové práci a kde se také na doporučení děkana ukryl, než se situace kolem Jana Müllera trochu uklidní.¹⁰⁴ V témže roce byl po střetu Veřejné bezpečnosti se studenty ze strahovských kolejí zvolen jejich zástupcem. Od jara 1968 pak také působil jako předseda Svazu vysokoškolských studentů Čech a Moravy (SVS).¹⁰⁵

Kavan byl díky svým konexím ve Spojeném království¹⁰⁶ českými studenty poslán jako reprezentant na různé mezinárodní studentské sněmy, a to i po srpnu 1968. Mohl si tak vybudovat kontakty, které byly pro jeho pozdější práci nanejvýš užitečné. V srpnu 1968 byl vyslán do Spojených států amerických, kde v Kansas City 21. srpna přednášel na konferenci organizované severoamerickými studenty (American National Students Association) a o několik dní později v Berkeley potkal členy organizace Students for Democratic Society. S novinářem Robertem Scheerem se setkal v San Franciscu a spolupracoval s ním na článku o pražském jaru pro levicový měsíčník *Ramparts*. Na cestě domů se ještě stavil v Chicagu, kde přednášel shromáždění aktivistů v Lincolnově parku.¹⁰⁷ V říjnu 1968 se ještě stihl zapsat na další rok studia na Oxfordu.

SVS stále ještě nebyl v lednu 1969 zakázán, proto byl Kavan vyslán na konferenci mezinárodních studentských unií týkající se evropské bezpečnosti do Budapešti. Ve svém projevu několika narážkami upozornil na srpnové události v Československu. Slovo „okupace“ však už nebylo vítané v nových normalizačních poměrech.¹⁰⁸

19. ledna 1969 zemřel na následky popálenin Jan Palach a Kavan byl tím, kdo pomáhal organizovat

---

¹⁰² Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 233.

¹⁰³ Tamtéž, s. 237.

¹⁰⁴ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 73.

¹⁰⁵ Tamtéž s. 74.

¹⁰⁶ „Navštěvoval své prarodiče na Západě. Dopisy mu přicházely z celého světa. Od školních let korespondoval s přáteli z několika kontinentů. V letních měsících náš byt zaplňovali zahraniční studenti, které potkával na svých okružních cestách po Anglii a velkoryse je zval, ať se přijdou potěšit krásami Prahy a pohostinstvím jeho matky,“ vzpomíná Kavanová. Ale dodává, že to také vzbudilo zájem StB. (Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 243). V roce 1964 skutečně byl Kavanovi založen svazek, jeho krycí jméno bylo Kato.

¹⁰⁷ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 75.

¹⁰⁸ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 260.

pohřeb. Byl také tím, kdo doprovázel Luboše Holečka do nemocnice, kde Palach naposled promluvil, že si nepřeje, aby další zopakovali jeho čin a jeho poslední věta „Řekněte jim, aby žili a bojovali!“ se poté objevila i v Prohlášení SVS: „Pochodeň našich nezvratných činů vzplane tak silně, aby v jejím světle Palachovi přátelé pochopili, že jejich oběť už není nutná.“¹⁰⁹

Palachova osoba pak utvářela další Kavanovu práci – nejen, že propůjčila jméno jeho tiskové agentuře, ale měla také vliv na Kavana samotného. Dle jeho slov mu dávala pocit velké zodpovědnosti v jeho práci a činech do budoucna: „[...] nemám-li se zpronevřit Palachově důvěře – budu si muset pro všechny své činy do konce života držet stejně vysoko laťku a nikdy už neslevit ze svého postoje. Jako bych mrtvému Palachovi neustále dokazoval, že jeho oběť nebyla marná.“¹¹⁰

Toto Kavanovo životní přesvědčení, respektive jeho přelítí do článku v exilovém časopisu *Listy*,¹¹¹ dokonce iniciovalo vznik samizdatové edice *Strojopisná edice pro kamarády*.¹¹²

Pro úplnost je však nutné dodat, že se objevují názory, že Kavan používal Palachovo krédo jako prázdnou frázi. Například Vachalovský se domnívá, že Kavan unikl do „svobodného světa, kde si posléze z Palachova jména udělal živnost. Těžko by zřejmě získával ze zahraničí finanční prostředky na Kavan Press...“¹¹³

3.1.2 Emigrace Jana Kavana

Zlomovou se poté stala Kavanova plánovaná účast na předběžném tribunálu Bertranda Rusella¹¹⁴ o Československu, který se konal ve Švédsku. Nicméně ještě na pražském letišti byl zadržen s kufrem plným dolarů a liber. Později vzpomíná Kavanová na výpověď svého syna následovně:

„Ty libry jsem měl z oxfordského stipendia a dolary jsem dostal za článek o pražském jaru, který jsem napsal v létě ve Státech. Překvapilo mě to stejně jako policii, když jsem na dně kufru uviděl svou náprsní tašku a kopii článku. Myslel jsem, že jsem je nechal v Oxfordu. Když jsem odjížděl do Prahy, zbylo mi na sbalení jen asi deset minut. Celé dopoledne jsem byl u zubaře a cítil jsem se hrozně. Prostě jsem naházel pár věcí na čisté košile, které zůstaly v kufru od léta.“¹¹⁵

¹⁰⁹ Kavan, J.: *Spravedlnost s náhubkem*. Brno: Doplněk, 1996, s. 14.

¹¹⁰ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 77.

¹¹¹ Jednalo se konkrétně o větu „Palach nás všechny učinil zodpovědnými za to, zda jednou historici označí jeho smrt za zbytečnou.“

¹¹² Příběh, M. a kol.: *Český literární samizdat 1949–1989*. Praha: Academia – Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018, s. 463.

¹¹³ Vachalovský, P. a Žáček P.: *V labyrintu služeb*, Praha: Formát, 2003, s. 8.

¹¹⁴ Jednalo se soukromý, lidový tribunál Bertranda Rusella, filozofa, matematika a nositele Nobelovy ceny. Ve známost pak vešla celá řada těchto tribunálů, které se věnovaly hlavně americkému angažmá válce ve Vietnamu.

¹¹⁵ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s.262.

Tato hotovost (společně s třemi sty politickými dokumenty) zapříčinila nejen vyslýchání Státní bezpečností, ale také zabavení pasu, a tím pádem promeškání jednoho semestru v Anglii.

V březnu 1969 mu byl navrácen pas a mohl odcestovat do Spojeného království, kde se zapsal na novou školu, konkrétně na London School of Economics and Political Science, obor mezinárodních vztahů. Kavan dále působil ve jménu SVS, dokud nebyl tento svaz v září 1969 zakázán (oficiálním důvodem byl Kavanův proslov v Budapešti).¹¹⁶

Po příjezdu do Londýna pokračoval Kavan také v posilování aliance s britskou levicí – s mírovými aktivisty, labouristy a studenty, stejně jako s žurnalisty. Ti se zkoordinovali v Committee on Defence Czech Socialists (Komise na obranu českých socialistů).¹¹⁷ Do budoucna se agentura Palach Press začala profilovat levicovým směrem. Společně s periodikem *Listy* Jiřího Pelikána a nakladatelstvím Index Adolfa Müllera a Bedřicha Utitze v Kolíně nad Rýnem, se stala praporem reformního komunismu v zahraničí.¹¹⁸ Jejich úkoly byly: oslovení západních levicových stran a skupin a s cílem získat je pro solidaritu s československou opozicí, zapojování se do intelektuálních debat a podílení se na promýšlení nové formy demokratického socialismu.¹¹⁹ Mimoto byl Kavan již v kontaktu i s Mezinárodní marxistickou skupinou (International Marxist Group), z jejichž členů najímal své kurýry pro pašování literatury a jiných materiálů do Československa (viz kapitola 3.3 „Způsob informování z Československa“). Kavan také byl dokonce mezi lety 1972–1990 členem britské labouristické strany.¹²⁰

Co se týče kontaktů s Československem přímo v Londýně, Kavan se zde od roku 1969 stýkal s Františkem Zajíčkem, jenž byl oficiálně pracovníkem československé ambasády pro oblast školství a který, jak se po revoluci ukázalo, byl agentem StB, respektive její rozvědky (1. správy ministerstva vnitra).¹²¹ Jeho krycí jméno bylo Zachystal.¹²²

---

¹¹⁶ Tamtéž, s. 266.

¹¹⁷ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 79.

¹¹⁸ V roce 1976 měl Jan Kavan dokonce pracovat jako jazykový poradce a expert pro Rádio Peking, které vysílalo z Číny a mělo dosah až do Československa. Kavan nakonec pro roli organizátora spojení mezi Československem a Londýnem do Číny nevycestoval, a funkce se ujal Karel Kovanda. Původní plán propašování podvrátěného obsahu do vysílání, zaštitěný Jiřím Pelikánem a skupinou *Listy*, která utajené kontakty pěstovala, nevyšel. Důvodem byla přílišná kontrola z čínské strany (Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 110–111).

¹¹⁹ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 91.

¹²⁰ Převzato z biografie Jana Kavana na stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR. Dostupné z [https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/ministri_a_ministerstvo_v_historii/jan_kavan\\$2548.html?action=setMonth&year=1954&month=8](https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/ministri_a_ministerstvo_v_historii/jan_kavan$2548.html?action=setMonth&year=1954&month=8).

¹²¹ Vachalovský, P. a Žáček P.: *V labyrintu služeb*, Praha: Formát, 2003, s. 35.

¹²² V rámci lustrací v roce 1991 je Jan Kavan jako člen parlamentu (Federálního shromáždění) obviněn ze spolupráce s StB, která pramení nejen z kontaktů se Zajíčkem v letech 1969–1970, ale také z tajných návštěv Prahy během normalizace pod změněným jménem a dále setkání s StB v roce 1989. Z jednoho takového setkání je dochován záznam, jak s příslušníky pije šampaňské. Nicméně odvolací soud v roce 1996

Kavan později tvrdil, že si nebyl vědom, že by Zajíček byl agentem StB. Podle něj s ním pouze vyřizoval záležitosti spojené se studiem československých studentů ve Spojeném království a Francii, aniž by vyrazil cokoli o opozici v Československu, se kterou byl v kontaktu. Navíc se Zajíček jevil jako stoupenec pražského jara.¹²³ Proti tomu se však staví názory, že by Kavan musel být příliš naivní, kdyby nevěděl, že s StB spolupracuje. Tak situaci hodnotí Jaroslav Jírů, novinář Československého rozhlasu v šedesátých letech a signatář Charty 77:

„Máme věřit tomu, že inteligentní student politologie s československou zkušeností šedesátých let, mohl ještě po intervenci, Husákově nástupu moci... a politických prověrkách opravdu věřit, že má co dočinění se slušnými diplomaty, nebo dokonce Dubčkovými stoupeneci v řadách StB? Máme věřit tomu, že nevěděl, komu opravdu slouží?“¹²⁴

Ačkoli dle soudu diplomatky není pro tuto práci důležité, zda Kavan s StB spolupracoval či nikoli, co za důležité naopak považuje a co z celé kauzy vyplývá, je uvědomovat si přítomnost, někdy i latentní, hrozby kontroly oficiálním režimem z Československa i za hranicemi státu.

Kromě toho, že skončily Kavanovy schůzky se Zajíčkem, mu v roce 1970 vypršelo studentské vízum a on se rozhodl pro emigraci, jak mu radili přátelé v Praze. Ti argumentovali především vybudovanými kontakty a hrozbou zneužití komunistickým režimem pro vlastní propagandu. Podle vzpomínek Edwarda Mortimera, člena Komise na obranu českých socialistů, „se extrémně zdráhal zůstat v exilu. Měl široce korektivní vnímání o podstatě politického exilu – vnímal ho způsobem, ve kterém se exil stává náchylný ke krutému vnitřnímu rozporu, zatímco dotyčný ztrácí kontakt s reálnou situací v domovských zemích.“¹²⁵ Kavanová zdůrazňuje další pragmatické důvody: zatímco v Československu by skončil v armádě nebo ve vězení za nedovolený pobyt v cizině, získání statutu emigranta by mu umožnilo dosáhnout univerzitního titulu.¹²⁶

Nicméně, jak již bylo řečeno, Kavan své úmysly emigrovat konzultoval ještě s přáteli přímo v Praze. Narození ve Spojeném království mu umožnilo změnit si, prostřednictvím jednostránkového dokumentu a uhrazením drobného poplatku, příjmení. Následně s novým pasem na jméno Ian Michael Frazer a s povolením vycestovat do Československa z budapešťské ambasády navštívil Jan

---

konstatuje, že Jan Kavan s StB nikdy vědomě nespolečně pracoval. Viz k tématu: z úhlu pohledu Jana Kavana *Spravedlnost s náhubkem*, Brno: Doplněk, 1996 nebo doslov Jana Kavana ke knize Kavanová, R.: *Cena svobody*, Brno: Doplněk, 1997. Úhel pohledu Kavanových názorových odpůrců: zejména Vachalovský P., Bok, J.: *Kato, příběh opravdového člověka*, Olomouc: Hill, 2000 a Vachalovský, P., Žáček, P. *V labyrintu služeb*, Praha: Formát, 2003.

¹²³ Kavan, J.: *Spravedlnost s náhubkem*. Brno: Doplněk, 1996, s. 15.

¹²⁴ Citace převzata z Vachalovský, P. a Žáček P.: *V labyrintu služeb*, Praha: Formát, 2003, s. 294.

¹²⁵ Citace převzata z Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 80.

Volně přeloženo diplomatkou.

¹²⁶ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s.276.

Kavan Prahu.¹²⁷ Zde se měl setkat i s Janem Müllerem. Ten mu dal vědět prostřednictvím Drahuše Proboštové¹²⁸, aby „vycházel vstříc potřebám opozice, podle toho, jak je budou doma lidé průběžně definovat.“¹²⁹ Připravily se tedy podklady pro základní komunikaci přes hranice.

Zpočátku stála Kavanova komunikace s domovem na mladých kurýrech britské národnosti, kteří jezdili do Prahy většinou jako turisté maximálně dvakrát do roka. Ti převáželi snadno přenositelné dopisy: hustě popsaný list A4 se obalil dalším tenkým papírem suplující obálku. Návštěvu dohodl buď předchozí kurýr nebo byla poslána kódovaná pohlednice.¹³⁰

V jedněch z prvních požadavků opozičního hnutí z Československa bylo dodání rozmnožovacích strojů. Proto se Kavan spojil s mírovou organizací Campaign for Nuclear Disarmament (Kampaň pro jaderné odzbrojení). Zde se setkal s předním členem Michaellem Randlem¹³¹. Ten koupil starý kempovací vůz Volkswagen, který přetvořil pro potřeby pašování, tím že zakomponoval do automobilu skryté prostory.¹³² Randlovi se podařilo kontaktovat Rosemary Kavanovou, která byla ještě v roce 1970 v Praze a která dovedla Randla za Müllerem. Oba muži se dohodli na systému, který jim později pomáhal dešifrovat zprávy o příjezdu kurýrů.¹³³ Randle sám pak v lednu 1971 otestoval první jízdu, kdy úspěšně propašoval první zkušební zásilku zakázaných časopisů cestou přes Maďarsko do Brna. Celý podnik vydával za rodinnou dovolenou.

Rozmnožovací stroje pak následovaly v další kurýrní cestě, a dokonce sehrály důležitou roli v letákové kampani 8. listopadu 1971 vyzývající k bojkotu voleb v Československu. Ačkoli první „pašeráci“ překročili hranice už mezi lety 1969–1970,¹³⁴ až využití kempingového vozu umožnilo převoz většího objemu materiálu, tedy i zvýšilo efektivitu. Pod Kavanovým vedením začala komunikace fungovat od roku 1974 oběma směry (více v kapitole 3.3. „Způsob informování z Československa“). Nicméně je nutné zmínit, že vedle tohoto podniku, udržuje Kavan v Československu kontakt i s menšími skupinami, například přes Drahuši Proboštovou

---

¹²⁷ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 80.

¹²⁸ Drahuše Proboštová (1934–1993) – byla redaktorka Mladé fronty, kde se setkala v 60. letech se stážístou Janem Kavanem. Během normalizace pak pracovala pro disent přepisováním samizdatu a jeho šířením, stejně jako přebíráním zásilek z Londýna právě od Jana Kavana.

¹²⁹ Kavan, J.: *Spravedlnost s náhubkem*. Brno: Doplněk, 1996, s. 16.

¹³⁰ Day, B.: *Sametoví filozofové*. Brno: Doplněk, 1999, s. 31.

¹³¹ Michael Randel (1933) – britský mírový aktivista. V padesátých a šedesátých letech byl aktivní v britských iniciativách proti jadernému zbrojení, dvakrát byl i vězněn. Vešel ve známost vysvobozením z vězení George Blaka, agenta MI6 odsouzeného za předávání informací Sovětskému svazu, ve speciálně upravené dodávce.

¹³² Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 84.

¹³³ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 136.

¹³⁴ Vedle spolupráce Kavana s Müllerem se jednalo i o spolupráci Jiřího Pelikána, čerstvého exulanta z Československa a bývalého ředitele ČST, a Petra Pitharta, tehdejšího stážísty na Oxfordské univerzitě. (Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016 s. 135).

s Vladimírem Laštůvkou a Alešem Macháčkem.¹³⁵

3.1.3 Vznik agentury Palach Press

Už od roku 1970 s prvními propašovanými materiály z Československa Kavan a okruh jeho přátel z řad Angličanů i emigrantů z Československa začal překládat do angličtiny dokumenty opozice a poskytovat je západním novinářům. Založili neformální Solidarity Fund,¹³⁶ jehož hlavní činností bylo dopravit dokumenty opozice přes železnou oponu. Fond vznikl „v reakci na potřeby československých občanů, kteří kvůli svému politickému a společenskému přesvědčení trpí následky věznění, pracovní diskriminací, nezaměstnaností a společenským znevýhodněním.“¹³⁷

Mezi lety 1974–1975 již je dokumentů tolik, i díky zefektivnění dopravy, že je možné „vydat knížku československé socialistické opozice, [...] rusky a polsky,¹³⁸ jak je možné se dočíst ve Zprávě o agentuře Palach Press z roku 1984.

V roce 1975 se Kavanovi a jeho spolupracovníkům podařilo poskytnout západním médiím Dubčekův dopis adresovaný Federálnímu shromáždění ČSSR, v němž Dubček popsal persekuci své osoby ze strany státních orgánů. Podstatné části dopisu vyšly simultánně v médiích třiceti pěti zemí.¹³⁹ Díky financím získaných z této akce, rozšíření sítě kontaktů, ale i zefektivnění převozu materiálů přes hranice, mohla být v listopadu 1975 založena agentura Palach Press. Jan Kavan na úplné počátky vzpomíná následovně: „U zrodu myšlenky v té době stál i československý exulant a můj přítel Ivan Hartel. Ten se však brzy po založení agentury začal věnovat jiným věcem. Z mých britských přátel mi se založením nejvíce pomáhali Richard Molineux a Heather Allan. Hlavní práci v PP jsem však od začátku dělal sám.“¹⁴⁰

V únoru roku 1976 došlo k registraci agentury jako společnosti s ručením omezením (limited company), a tím pádem k zapsání do britského veřejného rejstříku.¹⁴¹ Personálně je více méně totožná s původní Solidarity Fund (dojde k jejich sloučení), ale administrativa a financování se

---

¹³⁵ Uhl, P.: Kdo může za falšování nedávných dějin? Blog Aktuálně [online]©1999-2020 Economia, a.s. [cit.10.5.2020]. Dostupné z <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-uhl.php?itemid=25634>. [Obsahuje vyjádření Jana Kavana k rozhovoru Jiřiny Šiklové pro týdeník *Respekt*].

¹³⁶ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 65.

¹³⁷ Zpráva pro tisk z roku 1981. Citováno dle Day, B.: *Sametová filozofové*. Brno: Doplněk, 1999, s. 30.

¹³⁸ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 1.

¹³⁹ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 102.

¹⁴⁰ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou z 30.3.2020. Více k osobnostem kolem Palach Pressu v samostatné kapitole (4.5. „Osobnosti kolem agentury Palach Press“).

¹⁴¹ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 1.

osamostatní.¹⁴²

3.1.4 Historie agentury 1977–1979

Významný byl pro agenturu Palach Press, ostatně jako pro celý exil, rok 1977. 1. ledna vznikla občanská iniciativa Charta 77 pojmenovaná podle textu se stejnou datací. Text vyzýval k dialogu se státní mocí, neboť ta nerespektovala závěry Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě vztahující se k lidským právům, které však svým podpisem, roku 1975 v Helsinkách, ratifikovala. V této společné platformě se „sešla názorově velmi různorodá skupina režimních oponentů reprezentující i v předchozím období různé společenské proudy, od reformních komunistů přes liberály a nonkonformní literáty až po křesťany a bývalé politické vězně.“¹⁴³ Právě její důraz na lidskoprávní zaměření byl slyšet za hranicemi Československa. Podle Orsága „Charta výrazně aktivizovala československý politický exil, odstartovala novou fázi jeho zahraniční akce a inspirovala opoziční skupiny v dalších zemích východní Evropy ke vzájemné spolupráci.“¹⁴⁴

Na jedné straně se prohlubovala komunikace mezi opozicí uvnitř a vně Československa a došlo i ke vzájemné debatě vztahu mezi nimi (například dvě čísla Tigridova *Svědectví* jsou sestavena pouze z příspěvků domácích autorů).¹⁴⁵

Na druhé straně západní exulanti mohli využít svých kontaktů a zahájit tak zvýšení zájmu o dění v Československu ze strany západního publika, ale i prominentnějších jednotlivců jako byli například politici, vědci a umělci. Byly založeny skupiny jako Mezinárodní výbor na podporu Charty 77 v Paříži nebo Nadace Charty 77 Františka Janoucha ve Stockholmu, která podporovala rodiny zasažené komunistickým režimem, v exilu vydávané knihy i časopisy a kulturní projekty a poskytovala technickou podporu pro vydávání samizdatů v Československu.

Tento trend potvrzuje i Jan Kavan. Proměnu spatřuje ve větším zájmu západních novinářů i v množství nového materiálu k přeložení, protože agentura se snažila přeložit všechny dokumenty Charty 77.¹⁴⁶

Vedle toho agentura překládala všechna sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS),¹⁴⁷ k jehož založení dochází dne 27. dubna 1978. VONS si kladl za cíl „sledovat případy osob, které jsou trestně stíhány či vězněny za projevy svého přesvědčení nebo které se staly oběťmi

¹⁴² Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 65.

¹⁴³ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 192.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 196–199.

¹⁴⁶ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou dne 30.3.2020.

¹⁴⁷ Ne však všechna sdělení jsou zveřejňována v *Palach Press Bulletinech*.

policejní a justiční svévole.¹⁴⁸ Pod ustavující prohlášení se podepsalo 17 chartistů (nejdůležitějšími osobami v otázce praktického fungování byli Petr Uhl a Václav Benda, morální autoritou byl Václav Havel).¹⁴⁹ K VONS však patřili tři další muži, kteří si nepřáli, aby jejich členství bylo zveřejněno. VONS vydával sdělení informující o porušování lidských práv, která pak vycházela samizdatově v Československu v rámci bulletinu *Informace o Chartě 77*, dále je posílal různým státním úřadům. Sdělení ale byla zveřejňována i v zahraničních médiích. Vedle *Palach Press Bulletinů* se objevovala v *Listech* Jiřího Pelikána, v *Hlasu Ameriky* (přes ve Vídni sídlícího člena VONSu Ivana Medka), *Svobodné Evropě* i BBC.

S Chartou 77 přímo souvisí i uvěznění Kavanova přítele z dětství Aleše Macháčka s Vladimírem Laštůvkou, kteří byli obviněni z rozšiřování české literatury vydávané v zahraničí (mimochodem posílané Kavanem) a následně uvěznění na tři a půl roku. Kavan se snažil rozšířit povědomí o těchto dvou disidentech v britském tisku.

Obrana na Západě neznámých disidentů byla jedním z Kavanových cílů. Již v roce 1972 se mu podařilo prosadit do vysílání zahraničních televizí zfilmované pořady o stíhání a uvěznění Jiřího Müllera, Jaroslava Šabaty, Jana Tesaře nebo Rudolfa Battěka.¹⁵⁰ Kavan konstatuje na konferenci v devadesátých letech:

„Po dvě desetiletí jsem přemlouval západní novináře, aby informovali o perzekucích proti relativně neznámým východoevropským disidentům. Vysvětloval jsem jim, proč se má se zprávami o aktivistech ze zdánlivě malých skupinek a o jejich spolupráci zacházet jako s významnými informacemi, a ne jako s okrajovými případy morální odvahy někde na periferii společnosti. Hádal jsem se s řadou politiků, kteří, ač antikomunisté, byli přesvědčeni, že tyto režimy jsou navždy součástí politické reality, a že tedy disidenti, o nichž tvrdili, že je obdivují, mohou tak nanejvýš ohrožovat obchodní vztahy, mír a evropskou stabilitu.“¹⁵¹

Na obtížnost práce se západními médii z pozice východoevropského exulanta vzpomíná i raný spolupracovník Palach Pressu Ivan Hartl:

„Každý velký magazín ve všech zemích na světě byl námi pokrytý. Dostali jsme zprávu, dohodli se s Kavanem, kdo ji má na starosti, a nejvyšší možnou rychlostí v době před internetem jsme ji přes naše anglické kontakty šířili. Telefonáty, faxy, domluvy, přemlouvání. Všechny korespondenty a specialisty na východní Evropu jsem musel znát osobně. Richard Davy, William Shawcross, Neal

---

¹⁴⁸ Zakládající prohlášení VONS z 27. dubna 1978.

¹⁴⁹ Pažout, J. a kol. (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných*. Praha: Academia, 2014, s. 22.

¹⁵⁰ Kavan, J.: Epilog. In Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s.295.

¹⁵¹ Kavan, J.: *Spravedlnost s náhubkem*. Brno: Doplněk, 1996, s. 19.

Ascherson, Judy Dempsey. A všichni mi museli věřit, protože jinak by se na mě vysrali. Kdybych jim předložil kachnu, zničil bych jejich reputaci a byl by šmytec.¹⁵²

Je zde nutné připomenout, že uplynulo již několik let od invaze do Československa v srpnu 1968. Proto Kavana stálo nemalé úsilí opět Československo dostat do středu mediální pozornosti Západu. Trefně to vystihl Milan Kundera: „Krvavý masakr v Bangladéši rychle přikryl vzpomínku na ruskou invazi do Československa, zavraždění Allendeho potopilo steny v Bangladéši, válka v Sinajské poušti přinutila lidi zapomenout na Allendeho, masakr v Kambodži přinutil lidi zapomenout na Sinaj, a tak dál a dál, dokud absolutně každý dovolí všemu být zapomenut.“¹⁵³ V tomto ohledu pozornost strhává z východního prostoru spíše Polsko.

Na Kavanovo úsilí vzpomíná i jeho matka. Poté co také emigrovala z Československa, stala se jednou z překladatelek a překladatelů pro tiskovou agenturu: „Jan dál bombardoval britský a americký tisk články, které podepisoval svým jménem i řadou pseudonymů, a polykal hněv a zklamání, když je necitliví redaktoři seškrtali, překroutili nebo vytrhávali věty z kontextu.“¹⁵⁴

Na konci sedmdesátých začalo také docházet ke sblížení československé a polské opozice. Uvnitř komunistického bloku začalo spojovat Chartu 77 a polský Výbor společenské sebeobranu KOR (Výbor na obranu dělníků) hlavně devítileté výročí okupace. Obě strany vydaly svá prohlášení, ve kterých sdílely svůj pocit ohrožení ze strany Sovětského svazu a vzájemnou solidaritu.¹⁵⁵ Setkání představitelů obou opozičních skupin se uskutečnilo na Cestě polsko – československého přátelství v Krkonoších v roce 1978.¹⁵⁶ V té době byl již Jan Kavan v Londýně v kontaktu s polskými emigranty kolem Eugeniusze Smolara a exilového periodika *Aneks*. Kavan na spolupráci se Smolarem vzpomíná následovně: „Eugeniusz mne napojil na celé vedení KOR, zvláště na Adama Michnika, Jacka Kuroně a Janka Litynského, ale i vedení Solidarity.“¹⁵⁷

Od července 1977, tedy sedmého čísla, se v *Palach Press Bulletinech* v různých podobách objevilo vydělení prostoru pro události v Polsku.¹⁵⁸

Jistá forma sounáležitosti se objevila i v periodiku *Labour Focus on Eastern Europe*, jehož záměrem bylo „získávat co nejširší veřejnou podporu zejména z řad britské levice pro pomoc

---

¹⁵² Všechno je jinak. In *Paměť a dějiny*, č.1., 2015, s. 62. [Rozhovor s Ivanem Hartlem].

¹⁵³ Citace převzata z Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 85. Volně přeloženo diplomantkou.

¹⁵⁴ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 280.

¹⁵⁵ Blažek, P.: *Dějiny polsko-československé solidarity. Vztahy československé a polské opozice v letech 1976-1989*. Disertační práce. Praha: Filozofická fakulta UK, 2008, s. 56–58.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 58–63.

¹⁵⁷ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou dne 27.3.2020.

¹⁵⁸ *Palach Press Bulletin*, č. 7, 1977, s. 1.

utlačovaným východoevropským oponentům komunistického režimu.¹⁵⁹ Jednotlivé východoevropské státy zde měly své rubriky. Agentura Palach Press dodávala veškerý informační materiál týkající se Československa a Kavan byl jejím přispěvatelem.¹⁶⁰ V roce 1985, jak se prohlubovala spolupráce nejen v exilu, ale přímo v jednotlivých zemích, poté na *Labour Focus on Eastern Europe* navázal *East European Reporter*, který už nebyl vydáván britskými trockisty, ale přímo exulanty.

Spolupráce pak byla patrná i vydáním několika publikací: dokumenty opozice z let 1969–1975 a *Hlasy z Prahy* (dokument k mírové problematice mezi lety 1981–1983) vyšly v polském nakladatelství na Západě i v polském samizdatu.¹⁶¹ Agentura Palach Press, potažmo Jan Kavan, tak měl funkci spojky mezi Československem a Polskem: stál za pašováním materiálů a samizdatů z jedné země do druhé.¹⁶²

Roku 1978 začal vycházet *Palach Press Bulletin* také v němčině, informuje o tom říjnové číslo z roku 1978. Je zde poznámka o nové pobočce ve Vídni, stejně jako o třech již publikovaných německých číslech.¹⁶³ Podle Kavana se jednalo o přeložení bulletinu z angličtiny, kterých vyšlo jen několik čísel.¹⁶⁴

Ředitelem vídeňské pobočky byl na počátku Ludvík Kavín¹⁶⁵. Ačkoli to byla práce neplacená, díky ní dostal rakouskou novinářskou akreditaci.¹⁶⁶ Kavín a jeho manželka Nika Brettschneiderová se také podíleli na jiných aktivitách, ne nepodobným těm kolem londýnské centrály:

„Dostávali jsme telefonické zprávy od Václava Havla a asi šesti dalších lidí o tom, co se děje v Československu, překládali je a předávali dál. Organizovali jsme také nejrůznější jiné činnosti. Například 21. srpna 1978 snad největší shromáždění proti okupaci Československa [...] Pokoušeli jsme se pořádat schůzky signatářů Charty 77 žijících ve Vídni a dokumentovali jsme – skrze materiály Palach Pressu – dění okolo Charty 77. Kontaktovali jsme přátele Charty v různých zemích Evropy a aspoň trochu se podíleli na jejích aktivitách [...] Vydali jsme mou publikaci *Zrazená reforma* o událostech v průběhu pražského jara, přesněji roku 1968, a rozšiřovali ji

---

¹⁵⁹ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 226.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 228.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 5.

¹⁶² Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou dne 27.3.2020.

¹⁶³ *Palach Press Bulletin*, č. 10, 1978, s. 1.

¹⁶⁴ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou dne 27.3.2020

¹⁶⁵ Ludvík Kavín (1943) - chartista, absolvent dějepisu a filozofie na brněnské filozofické fakultě, divadelník a novinář. Se svou partnerkou a herečkou Nikou Brettschneiderovou emigroval v létě roku 1977 po podpisu Charty 77 do Vídně. Zde se snažili pokračovat v divadelních činnostech. Založili vlastní divadlo Theater Brett.

¹⁶⁶ Buršová, A.: *Portrét divadla Theater Brett do pádu „železné opony“*. Disertační práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, 2016, s. 129.

prostřednictvím knižní sítě.¹⁶⁷

Tyto aktivity, avizované použitím dalších informačních zdrojů než londýnský Palach Press i obsah německé mutace Palach Press Bulletinu z léta roku 1978, indikují, že se nejednalo o doslovné překlápění anglické varianty.¹⁶⁸ Ludvík Kavín byl také osobou ručící za obsah periodika.¹⁶⁹

Dalším doloženým spolupracovníkem a hlavním překladatelem byla tlumočnice Roswitha Ripotta,¹⁷⁰ jež se seznámila s Kavínem a Brettechneiderovou přes Karla Kryla.¹⁷¹

Kavín byl vedoucím pobočky až do roku 1980. Poté se ústřední postavou ve Vídni stal Ivan Medek¹⁷², který oproti Kavínovi disponoval ještě větším informačním zázemím z Československa – vedle zpráv od telefonistů mu chodila i pošta na adresy kolegyň Medkovy manželky.¹⁷³ Medek také spolupracoval s agenturou Palach Press. Později se však osamostatnil, v roce 1982 zakládá vlastní Tiskovou informační službu.¹⁷⁴ Nicméně byl nadále spojován s agenturou Palach Press jako její oficiální zástupce, který jen publikuje stejné informace o několik dní dříve než Palach Press v Londýně. Proti tomu se razantně vymezil s odvoláním na vlastní informátory. Stále však spolupracoval s Janem Kavanem na úrovni výměny materiálů.¹⁷⁵ Kavan vzpomíná, že do Vídně posílal všechny materiály, ale nejvíce používal pražské disidentské periodikum *Informace o Chartě 77*.¹⁷⁶

3.1.5 Historie agentury 1980–1990

V polovině roku 1980 byla nejprve zastavena dodávka videozáznamů z Československa. Vzhledem k zájmu západních medií o ilustrativní materiály z Československa vedlo zastavení ke ztrátě

¹⁶⁷ Kavín, L.: Příliš krátké životy. In *Divadelní noviny*, č.9, 2019. [desátý díl]

¹⁶⁸ Kavín vzpomíná na organizaci hladovky za Jiřího Lederera, na což upozorňuje i německá verze Palach Press Bulletinu. Výzva *Hungerstreik zur Unterstützung der politischen Häftlinge* (Hladovka na podporu politických vězňů) vyjmenovává i další vězně, zároveň se zde nachází příloha ve formě podpisového archu. V anglické mutaci, je poté tato výzva překlápěna v pouhou zprávu. Srov. Kavín, L.: Příliš krátké životy. In *Divadelní noviny*, č.9, 2019, *Palach Press Bulletin* (německá mutace), č.2, 1979, s. 35 a *Palach Press Bulletin*, č. 10, 1979, s. 7.

¹⁶⁹ *Palach Press Bulletin* (německá mutace), č.2, 1979, s. 1.

¹⁷⁰ Buršová, A.: Portrét divadla Theater Brett do pádu „železné opony.“ Disertační práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, 2016, s. 129.

¹⁷¹ Kavín, L.: Příliš krátké životy. In *Divadelní noviny*, č.9, 2019. [desátý díl]

¹⁷² Ivan Medek (1925–2010) – muzikolog a novinář. V Československu pracoval pro Supraphon i Československý rozhlas a televizi. Po persekucích spojených s podpisem Charty 77 v roce 1978 emigroval do Vídně, kde začal spolupracovat jako externí spolupracovník s rozhlasovými stanicemi Hlas Ameriky, Svobodná Evropa, Deutsche Welle, Rádio Vatikán či BBC. Byl také externím dopisovatelem VONS. Po revoluci byl poradcem prezidenta Václava Havla.

¹⁷³ Hanáková, J.: Tisková služba Ivana Medka, služba domovu. In *Acta Musei Nationalis Pragea – Historia*, č. 1–2, 2016, s. 30.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 35.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 38.

¹⁷⁶ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze den 27.3.2020.

jednoho z největších příjmů agentury Palach Press.¹⁷⁷ Vinu na tom nesla perzekuce a následná emigrace tvůrce fotografií a videozáznamů, Ivana Kyncla.¹⁷⁸

O rok později přišla další komplikace. 27. dubna 1981 došlo k odhalení Kavanovy dodávky a spolu s tím byl přerušen tok informací z Československa. Řídili ji dva mladí socialisté francouzské národnosti, Gilles Thonon a Françoise Anis. Byli zadrženi na československé hranici s Rakouskem, v Dolním Dvořišti a následně zatčeni. Po třech týdnech byli na základě protestů nové Mitterandovy vlády vyhoštěni z ČSSR.¹⁷⁹

Tato akce StB byla velkým zásahem do způsobu práce agentury Palach Press, potažmo do aktivit celého disentu. Odhalení dodávky vedlo k zatýkání v Československu (viz kapitola 3.3 „Způsob informování z Československa“) a ochlazení vztahů Jana Kavana s některými exilovými spolupracovníky v zahraničí.¹⁸⁰ Zpráva o agentuře Palach Press z roku 1984 záležitost popisuje jako „kampaň rozpoutanou proti Palach Pressu se zadržením francouzského vozu,“ která vedla k finančním nesnázím agentury.¹⁸¹

Tato komplikace však odhalila širší vztahové souvislosti uvnitř exilové komunity. Ostatní československý exil byl do té doby na distribučním kanálu do velké míry závislý. Pro některé bylo odhalení dodávky už jen utvrzením v nespokojenosti s Kavanovým vedením agentury – právě pro její monopolní postavení při pašování literatury z Československa a snahy o exkluzivitu při podávání informací západním médiím výhradně, nebo alespoň z velké části, přes agenturu Palach Press. Dále chaos v zacházení s financemi i s materiály z domova ze strany Jana Kavana, jak shrnuje Petr Orság námitky ostatních exulantů, vedl k podpoře vytvoření alternativního informačního garanta, a to výše zmíněné Tiskové informační služby Ivana Medka.¹⁸² František Janouch, Jiří Pelikán a Pavel

---

¹⁷⁷ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 3.

¹⁷⁸ *Palach Press Bulletin and Summary of Available Documents*, č. 18 /19/20, 1982, s.1.

¹⁷⁹ Kavan, J.: Epilog. In Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 294.

¹⁸⁰ Jan Kavan se snažil příběh dopadené dodávky zviditelnit v britském mediálním prostoru. Za prvé v článku *kritická doba pro Čechy, kteří zvolili svobodu* otištěný v *The Times*. Tento tah však někteří exulanti vzali jako zradu. Za druhé byla celá událost zpracována do pořadu britskou soukromou televizí Thames. Zde se však Kavan dostal do konfliktu s reportérem, který se dle něho dopustil nepravd. Proto Kavan podal stížnost k britské rozhlasové a televizní komisi pro stížnosti (Broadcasting Complaints Commission). Podle některých účastníků i novináře Benjamina Kurase, porevolučního novináře *Respektu*, se sám Kavan dopouštěl lži, a to ohledně adres, příjemců časopisu *Svědectví*, nalezených ve voze, které nebyly zašifrované a ohrožily tedy domácí disent. Ačkoli to Kavan zpočátku popíral, po roce 1989 se přiznal k jejich přítomnosti. Navíc do své žaloby vůči televizi Thames zatáhl i Amnesty International, která na to konto přerušila s Kavanem styky a začala preferovat Tiskovou informační službu Ivana Medka, jak podotýká Jitka Hanáková (Tisková služba Ivana Medka, služba domovu. In *Acta Musei Nationalis Pragea – Historia*, č. 1–2, 2016). Více k tématu Michal Plzák – Magdalena Čechlovská: *Jiřina Šiklová bez ohlávky (rozhovory)*. Praha: Kalich, 2011; Pavel Tigrid. *Mně se nestýskalo*. Praha: Gutenberg, 2010; Francis D. Raška: *Dlouhá cesta k vítězství*. Praha: Academia, 2015; článek Benjamina Kurase: Operace Delta. In *Respekt*, č. 32, 1991. Kavanova interpretace v epilogu ke knize Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997.

¹⁸¹ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 4.

¹⁸² Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, s. 152.

Tigris se pak významně podíleli na provozu, kromě finanční podpory i například darováním techniky.¹⁸³ Očividně však dále využívali i Kavanových sužeb, jak zpětně reflektuje Kavan:

„Někteří exulanti spolupráci přerušili, především František Janouch. Jirka Pelikán požádal, aby jeho jméno bylo staženo z hlavičkového papíru Palach Pressu¹⁸⁴, ale spolupráci nikdy nepřerušil a my jsme zůstali hlavní dodavatelé Listů do Česka. Vzniklo jisté napětí mezi námi a Tigridem, který nevěděl, že jsme občas používali jako řidiče dodávek francouzské občany, ale po čase se to uklidnilo, když si ověřil, že k zadržení francouzského vozu nedošlo nějakou mou chybou. Svědectví mi dodával pro pašování domů až do listopadu 1989.“¹⁸⁵

V roce 1981 tak odešel Jiří Pelikán z pozice spolutvůrce Palach Pressu. Na této pozici ho vystřídal Ivan Kyncl, který ale také záhy odchází v lednu roku 1983.

Po dočasném ochromení se Kavanovi přesto opět podařilo v roce 1982 obnovit linku mezi Západem a Československem, ačkoli se skromnějšími náklady (viz níže kapitola 3.3 „Způsob informování z Československa“).

Vzhledem k tíživé finanční situaci se již v roce 1981 agentura Palach Press pokusila získat statut dobročinné společnosti (charity), aby mohla veřejnost žádat o finanční podporu. Z důvodu zprostředkování informací o Chartě 77 byla však žádost pro političnost agenturní činnosti zamítnuta. Na základě toho agentura Palach Press pomohla založit novou organizaci pro tu část práce, která nebyla definována jako politická. V roce 1984 byla založena Nadace Jana Palacha pro informace a výzkum (Jan Palach Information and Research Trust).¹⁸⁶ Jedním z jejích úkolů bylo tedy financovat chod zpravodajské činnosti agentury.

Vytvoření této dobročinné organizace dalo podnět ke vzniku East European Cultural Foundation (Východoevropské kulturní nadace). Tato nadace byla zastřešující pro několik českých, polských a maďarských organizací a usilovala o jejich vzájemnou koordinaci při spolupráci. Vydávala také společné periodikum *East European Reporter*. Opět je zde nutné akcentovat, že kooperace s Palach Press vycházela již z dlouholetých známostí s polskými a maďarskými kolegy, jak bylo již nastíněno. Palach Press poskytlo nové nadaci administrativní zázemí a zařízení, zpravodajské

---

¹⁸³ Hanáková, J.: Tisková služba Ivana Medka, služba domovu. In *Acta Musei Nationalis Pragea – Historia*, č. 1–2, 2016, s. 36.

¹⁸⁴ Zde byl Jiří Pelikán uveden jako ředitel. Své jméno propůjčuje agentuře, aby dobře zněla v Evropě. Více viz 3.5.2 „České osobnosti kolem agentury Palach Press“.

¹⁸⁵ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze dne 27.3.2020.

¹⁸⁶ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 4–5.

agentuře se tím ještě více snížily finanční zdroje¹⁸⁷ (viz kapitola 3.2.3 „Nadační činnost“).

Kavan proto také v rámci „sesbírání nových kontaktů a informací pro Palach Press a utužení spojení mezi různými opozičními hnutími“¹⁸⁸ cestoval do Maďarska¹⁸⁹ i Polska¹⁹⁰, ojedinele i do NDR a Bulharska, opět pomocí falešných identit a změněných pasů¹⁹¹ (do roku 1989 nasbíral deset takových identit¹⁹²). V roce 1987 a dvakrát v roce 1988 se dokonce vydal úspěšně do Prahy, což mnozí přátelé považovali za lehkovážnost, jiní za důkaz spolupráce s StB.¹⁹³

Spojení východních opozičních skupin koordinoval Jan Kavan s mírovými skupinami jaderného odzbrojování. Od roku 1982 byl členem České operativní skupiny v rámci organizace Evropské jaderné odzbrojení (European Nuclear Disarmament, zkratka END). Ve skupině byl i se Zdenou Tominovou¹⁹⁴, s níž editoval *Hlasy z Prahy*. V roce 1985 byla ENDu adresována *Pražská výzva*, v níž přední chartisté „nastínili svou vizi sjednoceného Německa a sjednocené Evropy a vyzvali tu část západního mírového hnutí, která žádala nejen jaderné odzbrojení, ale i respektování lidských práv v sovětském bloku, aby jim pomohla v odstraňování železné opony a studené války.“¹⁹⁵ Situace v rámci České operativní skupiny, která se nutno dodat nesestávala jen z Čechů, byla komplikovaná kvůli „úzkému napojení na Palach Press a kvůli její ‚konspirační‘ povaze.“¹⁹⁶ V České skupině panovala i nespokojenost s vedením END, například kvůli neúčasti nezávislých účastníků z Východní Evropy na shromáždění ENDu.¹⁹⁷

V roce 1985 se ještě tajemníkem agentury stal nový emigrant z Československa, Kavanův spolužák, Aleš Macháček.¹⁹⁸

---

¹⁸⁷ *Palach Press Bulletin*, č. 27, 1986, nečíslovaný úvod.

¹⁸⁸ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, s. 90.

¹⁸⁹ Kavan zmiňuje v Londýně spolupráci s György Schöpflinem (Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze dne 30.3.2020), maďarským rodákem toho času působící ve Velké Británii na akademické půdě. Pojitko s Kavanem je přes London School of Economics and Political Science.

¹⁹⁰ Kavanovi se například podařilo zorganizovat setkání disidentů v Tatrách. Od roku 1981 je totiž v kontaktu s Polsko-československou solidaritou. Spolupráce byla utvrzena tajnou dohodou podepsanou členy Charty 77 a KOR v roce 1981. „Její členové pak pomáhali nám shánět signatáře pro společná východoevropské prohlášení, která jsme zveřejňovali v *East European Reporteru*. Řada z těchto lidí později stála u zrodu Visegradu,“ dodává na toto konto Jan Kavan (Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s respondentkou 27.3.2020).

¹⁹¹ Viz Příloha 1.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Zdena Tominová (1941) – tlumočnice a mluvčí Charty 77. Po represích s její úlohou kolem Charty 77 emigrovala v roce 1980 do Velké Británie, kde se živila jako scénáristka a spisovatelka. Její manžel byl Julius Tomin, filozof, který se podílel na organizaci filozofických bytových seminářů v Československu.

¹⁹⁵ Kavan, J.: Epilog. In Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 300.

¹⁹⁶ Raška, F.D.: *Dlouhá cesta k vítězství*. Praha: Academia, 2015, s. 196.

¹⁹⁷ Více k tématu shrnutí Raška, F.D.: *Dlouhá cesta k vítězství*. Praha: Academia, 2015, s. 196–204.

¹⁹⁸ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 66.

Posledním milníkem ve fungování agentury byl vznik Východoevropské informační agentury (více informací v samostatné kapitole 2.2.2. „Východoevropská informační agentura“), jejichž materiálu se agentura Palach Press stává rovněž recipientem. Jak předestírá Jan Kavan po revoluci:

„Z hlediska mého, jako šéfredaktora Palach Pressu sídlícího v Londýně, byla VIA naprosto neocenitelná. Nebýt jí, tak nejen v onom týdnu (17. – 25.11. pozn. autorek), ale i v předcházejících dnech a měsících byli bychom nesmírně ochuzeni o základní informace z oblasti občanských iniciativ. Pro nás to byly často jediné a každopádně nejrychlejší informace. A co bych rád zdůraznil – nejautentičtější.“¹⁹⁹

Dokonce se Palach Pressu podařilo vyvarovat dezinformaci o smrti studenta Martina Šmída během demonstrací 17. listopadu, kterou na rozdíl od VIA nepublikovala, protože „vždy pedanticky přesný Petr Uhl²⁰⁰ používal výrazů jako ‚údajně‘ či ‚podle dosud neověřených zpráv‘, rozhodli jsme se zveřejněním počkat 24 hodin,“²⁰¹ vzpomíná zpětně Jan Kavan.

Kavan se vrátil do Československa jako „první český reemigrant“²⁰² 25. listopadu 1989 a přidal se k aktivitám Občanského fóra. V roce 1990 se stal poslancem Federálního shromáždění ve svobodném Československu. Před tím byl ještě ředitelem Východoevropské informační agentury, ale práci se nemohl naplno věnovat z důvodu plnění svých povinností na pozici. Tento rok je také oficiálním rokem skončení agentury Palach Press.

3.2 Pracovní náplň agentury Palach Press

Dle Zprávy o agentuře Palach Press bylo od začátku hlavním cílem „zlepšit informovanost západních masově sdělovacích prostředků o Československu a zajistit pravidelné zprostředkování zpráv z domova západním novinářům i v dobách, kdy nebyl ve světě o Československo žádný zájem.“²⁰³

Podle československého federálního Ministerstva vnitra bylo hlavní náplní agentury Palach Press „vydávání tiskového bulletinu, dokumentace a zpracování analýz s československou tematikou. Materiály získané z ČSSR jsou pracovníky agentury zpracovány k dalšímu využití v západních sdělovacích prostředcích a ideodiverzivních centrech. Nejzajímavější informace jsou předávány

---

¹⁹⁹ Citováno z Ježková A. a Slaninová, R.: *Východoevropská agentura jako alternativní zdroj informací*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1993, s. 42.

²⁰⁰ Více o spolupráci Jana Kavana s Petrem Uhlem v knize Pavelka, Z.: *Dělal jsem, co jsem považoval za správné*. Praha: Torst, 2013.

²⁰¹ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 67.

²⁰² Kavan, J.: Epilog. In Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 305.

²⁰³ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 1.

západním rozvědkám.²⁰⁴

Rosemary Kavanová vzpomíná, že agentura Palach Press se postupně etablovala jako „instituce na Západě vysoce oceňovaná jako zdroj hodnověrných informací. I mnozí chartisté ji přijali za svoji, zasílali Palach Pressu dokumenty, články a knihy i neuvěřitelné záběry policejních akcí proti chartistům. Téměř všechny televizní pořady zabývající se tímto tématem, které se promítaly v Anglii i ostatních evropských zemích, vznikaly za Janovy spoluúčasti.“²⁰⁵

Ačkoli z citací vyplývá náplň tiskové a literární agentury zcela zřetelně, na následujících řádcích budou podrobněji popsány tři hlavní činnosti agentury: zpravodajská, literární a nadační.

3.2.1 Informační zpravodajství z Československa

Jako u jakékoli jiné zpravodajské agentury je i zde hlavní náplní poskytování informací, jak je zřejmé i z výše uvedených citátů v předcházejících odstavcích. Specifičnost tkví v tom, že agentura shromažďuje a zpracovává informace z izolovaného prostoru totalitního Československa a nabízí je západním médiím a jiným zájemcům na Západě. Agentura tak musí překonat nejen jazykovou bariéru – pracovníci vše překládají z češtiny do angličtiny – ale také bariéru faktickou. Ostatné dráty na hranicích nezamezují jen pohybu osob, ale také, metaforicky, přenosu úplných, pravdivých a relevantních informací.

Agentura poskytuje zpravodajství jak formou tištěných periodik a dokumentů, tak také formou ústního předávání a informačního ověřování, kdy agentura vyvrací nebo potvrzuje dotazy novinářů a jiných zájemců.

Informační penzum bylo předplatitelům poskytováno především ve dvou typech tiskovin: *Palach Press Bulletin* a *Summary of Available Documents*. Ty vycházely od počátku fungování agentury v roce 1976. Jak se později ukázalo, především vlivem finanční tísně²⁰⁶ nebyla periodicitu pravidelná. Periodika měla původně vycházet každého čtvrt roku,²⁰⁷ což se podařilo jen první rok fungování. Mezi únorem 1976 a říjnem 1987 vyšlo celkem 29 čísel *Bulletinu* a 26 čísel *Summary of Available Documents*. Někdy byly *Bulletiny* i *Summary of Available Documents* fyzicky součástí jednoho časopisu, jako tomu bylo u čísel 14 a 17 až 23, jindy vycházela periodika ve dvou tiskovinách. Je také patrné, že periodika ne vždy vycházela souběžně: stejně tak se někdy slučovala

²⁰⁴ Vachalovský, P. a Žáček P.: *V labyrintu služeb*, Praha: Formát, 2003, s. 234.

²⁰⁵ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 286.

²⁰⁶ O finančních potížích je možné se dovědět opětovně v úvodů *Palach Press Bulletinů*, kde jménem Jana Kavana žádá o finanční podporu nebo informuje o špatné finanční situaci.

²⁰⁷ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 2.

jednotlivá čísla ve dvojčísla, nebo dokonce trojčísla. Pro přehlednost je uvedena tabulka č.1.²⁰⁸

Tabulka č.1

Palach Press Bulletin	Summary of Available Documents
č. 1. únor 1976	
č. 2 duben 1976	č.2 duben 1976
č. 3. červenec 1976	č.3. červenec 1976
č. 4 říjen 1976	č.4 říjen 1976
č. 5-6 březen 1977	č. 5-6 duben 1977
č. 7 červenec 1977	č. 7 červenec 1977
č. 8 listopad 1977	č. 8 listopad 1977
č. 9 březen 1978	č. 9 březen 1978
č. 10 říjen 1978	č. 10 říjen 1978
č. 11 srpen 1979	č. 11 srpen 1979
č. 12 prosinec 1979	č. 12 prosinec 1979
č. 13 duben 1980	č. 13 duben 1980
č. 14 červenec 1980 (kombinované číslo)	
č. 15-16 leden 1981	č. 15-16 leden 1981
č. 17 červen 1981 (kombinované číslo)	
č. 18-19-20 duben 1982 (kombinované číslo)	
č. 21-22-23 únor 1983	
č. 24 duben 1984	č. 24 červenec 1984
č. 25 prosinec 1984	č. 25 leden 1985
č. 26 říjen 1985	č. 26 květen 1986
č. 27 listopad 1986	
č. 28-29 říjen 1987	

V roce 1988 místo těchto dvou periodik, ze stejného důvodu²⁰⁹, tedy potýkání se s financemi, začalo vycházet anglické shrnutí samizdatového periodika *Informace o Chartě 77*, neboli *Infoch* (podrobněji viz s. 39). Toto periodikum bylo vydáváno chartisty v Československu a agentura z něho již od jeho vzniku přebírala značnou část informací. Celých anglických shrnutí vyšlo mezi říjnem 1988 a rokem 1990 celkem 27 čísel. Prvních pět vyšlo pod názvem *Palach Press Infoch*

²⁰⁸ Tabulka zhotovena na základě dokumentu Files Copies of PALACH PRESS BULLETIN and SUMMARY OF AVAILABLE DOCUMENTS. Londýn: Palach Press Limited, nedatováno. Dokument byl poskytnut Janem Kavanem.

²⁰⁹ Dopis Jana Kavana předplatitelům z 18. října 1988. Londýn: Palach Press Limited, 1988.

Summary, zbylá čísla byla pojmenována poněkud popisněji jako *Uncensored Czechoslovakia: Palach Press Infoch Summary of Information on Charter 77*. Nyní budou uvedená periodika popsána podrobněji.

Palach Press Bulletin obsahuje „v plném znění zprávy, protestní dopisy, prohlášení a dokumenty apod. obdržené z Československa a přeložené do angličtiny.“²¹⁰

V *Bulletinu* se tedy konkrétně vyskytují dokumenty Charty 77 a sdělení VONS. Produkce je tedy zaměřena na disidentské hnutí v Československu. Část dále naplňují nejen zprávy z polského opozičního života, ale i informace ze způsobu fungování duchovních. Značná část je poté převzata z *Informace o Chartě 77*. Vedle informačních zpráv z prostředí disentu je možné narazit i na jiné žánry. Dopisy tvoří jeden z těch nejpočetněji zastoupených. Jsou adresovány zahraničním i domácím institucím, významným a vedoucím osobnostem jak z oficiálních řad komunistického režimu, tak z řad západních politiků. Jedná se hlavně o žádosti (např. propuštění z vězení), vyjádření podpory, prohlášení, ale i blahopřání k narozeninám. Část příspěvků jsou i výňatky dopisů psaných z vězení. Výjimečně jsou pak zastoupeny rozhovory (více viz kapitole 3.6 „Obsahová náplň *Palach Press Bulletinů*“).

V roce 1984 agentura plánovala diferenciaci materiálu, při čemž *Bulletin* by sloužil vědecké komunitě a expertům na danou problematiku. Pro novináře měla být určena nová platforma *Newsletter*²¹¹, jež by se soustředila na kratší zprávy.²¹²

V *Summary of Available Documents*, souhrnu obdržných dokumentů, „vycházejí dosti detailní shrnutí těch dokumentů, které jsou příliš obsáhlé,“²¹³ jedná se o dokumenty přesahující deset stran. Témata jsou oborově pestrá – v periodiku se nacházejí příspěvky z oblasti kultury, historie, ekonomie. Vyskytuje se zde penzum „literárních fejetonů, ekonomických analýz, získaných samizdatových časopisů atd.“²¹⁴ *Summary of Available Documents* už nebude v této práci věnován prostor, proto bude užitečné zběžně uvést některé příklady pro ilustraci jeho žánrové pestrosti.

Například v čísle 3 z července 1976 byly mimo jiné nabízeny tyto dokumenty:

- otevřený dopis adresovaný centrálnímu shromáždění komunistické strany Itálie
- dokument o selhání české ekonomiky

---

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Podle (ne)dochovaných archiválií se zdá, že k tomuto počínu vůbec nedošlo. To diplomantce potvrdil i Jan Kavan (elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s respondentkou, ze dne 27.3.2020).

²¹² Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 2.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

- článek o osudech Marty Kubišové
- recenze jako odpověď Janu Klimentovi²¹⁵, který zkreslil pravdivý obsah českého filmu
- článek o regulacích udělování akademických titulů
- kopie knih z edice Petlice
- eseje od Oldřicha Kryštofka²¹⁶: „Erik Kovář jako osobnost českého loutkářství“.

V trojčísle 18/19/20 z dubna 1982 byly nabízeny například tyto dokumenty:

- spis Charty 77 o špatné ekonomické situaci bezdětných
- přepsaný seminář a dílo Jacquese Derridy
- *Demokratická zed'* od Jiřího Wolfa²¹⁷ mapující pokreslení Lenonovy zdi na Kampě a následného zásahu státního aparátu,
- spis o podmínkách ve vězení v Minkovicích
- rozbor čtyř dopisů Slánského nalezených ve Francii.

Summary of Available Documents si předplácely zpravidla západní noviny jako *The Times* a *The Economist*, ministerstva zahraničních věcí Spojeného království a USA nebo knihovny jako Harvardská knihovna, Hooverův institut či British Library.²¹⁸

Informace o Chartě 77, neboli zkráceně *Infoch* bylo periodikum, ve kterém vycházely souhrny o činnosti Charty 77 a VONS, represích proti občanům ČSSR s politickým pozadím a na konci osmdesátých let periodikum informovalo o činnosti dalších nezávislých iniciativ.²¹⁹ Později zde byly zaznamenány činnosti ostatních východoevropských iniciativ. Vycházely zde také anotace nově vydaných samizdatových publikací.²²⁰

Infoch vydával od roku 1978 Petr Uhl. Později na něm participovaly i další osobnosti disentu, i s ohledem na jejich věznění se vystřídali Václav Benda, Otta Bednářová, Anna Šabatová, Jarmila Bělíková, Petr Krejčí, Jan a Jiří Rumlovi (mezi lety 1985–1987, v této době pravděpodobně byl náklad až tisíc exemplářů²²¹), ještě později Heřman Chromý a Pavla Paloušová. Vycházel

²¹⁵ Jan Kliment (1921–1993) – novinář, vedoucí kulturní rubriky Rudého práva v období tzv. normalizace

²¹⁶ Oldřich Kryštofek (1922–1985) – básník, autor literatury pro děti.

²¹⁷ Jiří Wolf (1952) – disident, politický vězeň a spisovatel.

²¹⁸ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 67.

²¹⁹ Příbáň, M.: *Informace o Chartě 77*. In Příbáň, M. a kol. *Český literární samizdat*. Praha: Academia a Ústav pro českou literaturu AV, 2018, s. 256.

²²⁰ Tamtéž, 257.

²²¹ Nutno, ale podotknout, že to nebyl náklad přímo tvůrců, *Infoch* se totiž množil i bez jejich vědomí (Příbáň, M.: *Informace o Chartě 77*. In Příbáň, M. a kol. *Český literární samizdat*. Praha: Academia a Ústav pro českou literaturu AV, 2018, s. 257).

pravidelně až do roku 1992, v počtu 12 až 22 čísel ročně, vyjma posledních dvou let.²²²

V případě agentury Palach Press se jednalo o anglickou mutaci pražského *Infochu*.²²³ Agentura ji začala vydávat v roce 1988 nejprve jako *Palach Press Infoch Summary*, od čísla šest jako *Uncensored Czechoslovakia: Palach Press Infoch Summary of Information on Charter 77*.

Orság upozorňuje na inspirační zdroje při pojmenování tohoto periodika. Od roku 1977 Eugeniusz Smolar společně s dalšími polskými exulanty vydává v Londýně *Uncensored Poland News Bulletin*.²²⁴

Vedle vydávání těchto periodik má agentura Palach Press v popisu práce i poskytování informací na vyžádání ústním podáním nebo i písemně. V okamžiku obdržení zprávy z Československa agentura materiál přeložila a dálnopisem, později faxem, posílala západním novinářům, českým novinářům na Západě nebo zpracovávala do svých vlastních článků.²²⁵

V písemné formě důležité zprávy také putují do velkých tiskových agentur jako Associated Press nebo Reuters²²⁶. Zpráva z roku 1984 uvádí, že díky spojení s velkými agenturami „dostane zprávu až do zemí, kde Palach Press nemá dobré kontakty, např. Latinské Ameriky a rychleji do zemí, kde Palach Press má stále dobré kontakty.“²²⁷ To však platí pro velké zprávy jako oznámení o zatčení nebo rozsudku. Agentura se jinak snaží vyvarovat delších politických prohlášení, protože „tyto agentury mají tendenci vydávat jen zhuštěné, několikařádkové zprávy, z nichž se pak argument často vytrácí.“²²⁸

Informačního střediska využívají na jedné straně západní novináři (zvláště britští, ale i nizozemští, belgičtí, norští a američtí). „Žádají o dokumenty, informace, ověřují si věrohodnost informací získaných jinde, konzultují před cestou do Československa, nechávají si vysvětlit souvislosti a pozadí té které informace, shání fotografie či jiné ilustrace k článkům, apod.“²²⁹ Na druhé straně však o konzultace žádají i nemediální pracovníci, konkrétně „spisovatelé a dramatici, kteří píšou o jakémkoliv aspektu čsl. společnosti, odborářské delegace před svými návštěvami Československa,

---

²²² Příbáň, M.: Informace o Chartě 77. In Příbáň, M. a kol. *Český literární samizdat*. Praha: Academia a Ústav pro českou literaturu AV, 2018, s. 256.

²²³ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 66.

²²⁴ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 330.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Podle Zprávy z roku 1984, však spolupráce s Reuterem ochabuje po zřízení vídeňské centrály (Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 3.). Opět je zde důležité mít na paměti, do jaké míry to byla pobočka Palach Pressu a do jaké samostatná Tisková služba Ivana Medka (k problematice viz výše kapitola 3.1.4 „).“

²²⁷ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 3.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

jednotlivé skupiny Amnesty International²³⁰, poslanci britského parlamentu (řidčeji i holandského parlamentu, amerického senátu apod.). Občas zašlou své otázky či přání i pracovníci UNESCO či komise pro lidská práva OSN.²³¹ Je však nezbytné akcentovat, že Palach Press nefunguje jen pro „cizí“ příjemce, ale i české předplatitele (většinou redaktory z českých exilových časopisů), kteří mohou získat přepisy telefonátů i veškeré písemné materiály dovezené z Československa,²³² a to samozřejmě hned v češtině. Mezi nimi byli například Jiří Pelikán nebo Ivan Medek.

Agentura dále rozesílala samizdatová periodika jako *Kritický sborník*, *Informace o Chartě 77*, *Revolver Revue*, *Obsah* a *Vokno*.²³³

Agentura nabízela také audiovizuální materiál. Největší produkci měla do roku 1980. Filmy natočené v Československu byly poskytovány zahraničním televizím a Kavan deklaruje, že jich byly kilometry.²³⁴ Zpočátku byly točeny Ivanem Kynclem a Jiřím Bednářem na filmové pásy a přístroje dodané agenturou přímo ze Západu. Materiály natočené v Československu se podařilo uplatnit až ve 12 televizních společnostech, včetně britské BBC, rakouské ÖRF nebo amerických CBS News, ABC News a NBC News.²³⁵ Palach Press tak pomohl i se stříháním materiálu do pořadů o Chartě 77. V roce 1980 došlo však načas k zastavení dodávky filmů z Československa z důvodu emigrace Ivana Kyncla a mnohé stanice s předplácením končí.

Ve filmech byli zachyceni disidenti-intelektuálové, jak vykonávají podřadné manuální práce (Karel Kyncl prodávající zmrzlinu, Rudolf Batěk myjící výlohy). Podařilo se vyvézt záznam divadelního představení McBetha Pavla Kohouta, inscenovaného v bytovém divadle Vlastou Chramostovou.²³⁶ Kavan dále vzpomíná na rozhovory s mluvčími Charty 77, pořad o Václavu Bendovi a jeho rodině, píseň Marty Kubišové či rozhovor s knězem Václavem Malým. Dále Palach Press převezl přes hranice materiály o Jaroslavu Seifertovi, které pak sloužily jako podklady pro udělení Nobelovy ceny za literaturu. Agentura se neomezovala jen na aktuální záběry: do zahraničí se dostaly záběry z jednání 14. sjezdu KSČ ve vysočanském ČKD během srpnové okupace 1968.²³⁷

Na Západě známý se pak stal záznam o sledování Františka Kriegla a Jiřího Hájka, dvou vrcholných komunistických politiků z období pražského jara, StB pořízené Ivanem Kynclem. Podle

---

²³⁰ Ovšem jen do roku 1981, kdy přeruší s Kavanem kontakt, viz poznámka 180.

²³¹ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s.3.

²³² Tamtéž, s. 4.

²³³ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 67.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 3.

²³⁶ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 65.

²³⁷ Souhrn o Palach Pressu zaslaný elektronicky Janem Kavanem v rámci elektronické korespondence s diplomantkou dne 27.3.2020.

Kavana se jednalo o záznam, který proslavil Chartu 77, a potažmo i samotný Palach Press.²³⁸

Po roce 1982 se agentuře také „podařilo obdržet nějaké natočené materiály od různých lidí“, ale jak vzpomíná Kavan, nešlo o tak pravidelnou a úzkou spolupráci jako v případě Kyncl a Bednáře. Švédský režisér Bengt Göransson daroval agentuře prázdné filmy i videokamery, ale dřívější standardy už agentura nedohnala.²³⁹

3.2.2 Literární agentura

Agentura Palach Press však nebyla agenturou pouze tiskovou, ale, jak avizuje ve svém názvu, i literární. Její činnost však nespočívala pouze v oblasti autorského práva²⁴⁰ (viz výše citované heslo ve Slovníku žurnalistiky), ale také ve zprostředkování převozu literárních rukopisů zpoza železné opony, aby posléze mohly být vydány v západních nakladatelstvích. Pro tato nakladatelství zajišťovala i ukázkový překlad některých kapitol.

Tímto způsobem vyšly Patočkovy *Kacířské eseje* v Itálii, nebo Havlovo dílo *O svobodě a moci*. To bylo vydáno v Norsku v roce 1980 a ve Spojeném království ve velkém nakladatelství Hutchinson.²⁴¹ Agentura vedle toho poskytla i jednotlivé eseje a dokumenty Charty 77, samozřejmě agenturou přeložené, které mohly vyjít v jednotlivých souborech.²⁴²

Agentura Palach Press také nabízela seznamy samizdatových knih, časopisů a dokumentů západním knihovnám. Ty pak mohly zažádat o okopírování jednotlivých kusů, které agentura i svázala. Mezi knihovnami byly vedle těch výše zmíněných i univerzitní knihovna v Brémách a další v Itálii, Holandsku či Francii.²⁴³ S touto činností souvisí také archivace samizdatových knih a periodik.²⁴⁴

---

²³⁸ *Mistr objektivu – Ivan Kyncl* [televizní dokument]. ČT art, 14.3.2018, 13:58. Dostupné též z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11307178721-mistr-objektivu-ivan-kyncl/21656226611/>.

²³⁹ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou dne 27.3.2020.

²⁴⁰ Díky registraci ve Spojeném království měla pravomoci chránit díla a články autorů či sjednávat smlouvy. (In Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 1).

²⁴¹ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s.4.

²⁴² Například H. G. Skilling: *Charter 77 and Human Rights in Czechoslovakia*. London: George Allen and Unwin, 1981 nebo P. Lund a A. Berg. *Tsjekkoslovakia under jernhaelen*. Oslo: Oktorber, 1978.

²⁴³ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 67.

²⁴⁴ Tamtéž. Dle některých exilových spolupracovníků se archivace „zvrtila“ až v zadržování dokumentů. Zdůrazňuje to například Vilém Prečan, historik a spoluzakladatel Československého dokumentačního střediska nezávislé literatury v německém Scheinfeldu, ve své korespondenci. Vadí mu i nepořádek ve skladování. (In Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 307. Též Raška, F.D.: *The Smuggling and Distribution of Exile Publishers' Materials in Czechoslovakia, 1968–1989*. In *COMENIUS: Journal of Euro-American Civilization*, č. 6, 2019).

3.2.3 Nadační činnost

V osmdesátých letech vznikly ve spolupráci s agenturou Palach Press dvě nadace: Nadace Palach Press pro informace a výzkum (Jan Palach Information and Research Trust, dále jen JPIRT) a Východoevropská nadace (East European Cultural Foundation, dále jen EECF).

JPIRT byla britská charitativní organizace. Vznikla v lednu 1984, aby odlehčila tíživé finanční situaci, se kterou se agentura potýkala. Její úlohou bylo převzít agendu pašování literatury do Československa (dříve tuto agendu měl na starosti již zmíněný Solidarity Fund). Tu zařizoval a koordinoval Jan Kavan. To byl první, spíše pragmatický, důvod.

Dalším přínosem a hlavní náplní činnosti byla podpora neoficiálních a nezávislých kulturních aktivit v Československu. To probíhalo konkrétně třemi způsoby. Za prvé se jednalo o zásobování anglickou literaturou, ale i o inicializaci neoficiálních vzdělávacích seminářů v Československu vyplněných přednáškami britských profesorů.²⁴⁵

Za druhé financovala samizdatovou literaturu, hlavně překlady západních knih v samizdatu, speciálně pro neoficiální semináře. Nadace tak sponzorovala podzemní univerzitu v Brně vedenou Janem Müllerem.²⁴⁶

Za třetí poskytovala na videokazetách vyžádané filmy a „v rámci svých omezených kulturních možností se snaží uspokojit další kulturní potřeby.“²⁴⁷

V roce 1987 měla její rada jedenáct členů, z nichž byli dva Češi – Jan Kavan a profesor historie Petr Stern. Další členové byli britské národnosti z řad univerzitních profesorů a uměleckých kruhů. Důležité bylo pro nadaci předsednictvo Společnosti pro vědy a umění (Czechoslovak Society of Arts and Sciences), ta poskytla administrativní a správní zázemí.²⁴⁸

V návaznosti na JPIRT v lednu roku 1985 vznikla další britská nadace, která měla tentokrát podporovat nezávislé a kulturní aktivity nejen v Československu, ale i v Maďarsku a Polsku. Nadace vzešla z požadavku koordinace opozice z výše uvedených zemí.

Nadace spojovala Palach Press s některými polskými a maďarskými organizacemi zabývajícími se distribucí zpráv. Konkrétně šlo o následující média: polský *Aneks*, *Informační centrum pro polské*

---

²⁴⁵ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 68.

²⁴⁶ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze dne 2.4.2020.

²⁴⁷ Co je Palach Press. In *Listy*, č.4, 1987, s. 65.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 64–65.

události se sídlem v Londýně, maďarský *Magyar Füzetek*, který operoval z Paříže, a *Bibó Press* usazený ve Vídni.²⁴⁹ Podle Kavana se podařilo EECF „bezprecedentně zkoordinovat hlavní opoziční skupiny ve většině zemí střední a východní Evropy a zajistit tak poprvé vydání několika důležitých programových prohlášení.“²⁵⁰ Kavan má na mysli společné stanovisko 122 významných disidentů z Polska, Maďarska, Československa a NDR ke 30. výročí maďarské revoluce.

EECF se podařilo předávat informace o neoficiálním dění v zemích východního bloku nejen mezi sebou, ale také tyto informace poskytovat západním novinářům.²⁵¹ Nadace také od jara 1985 vydávala čtvrtletník s názvem *East European Reporter*. Jeho náplní byly „nejen informace, především o situaci v oblasti lidských práv v těchto zemích, ale i analýzy politického, sociálního a kulturního vývoje, a to jak v národním, tak širším východoevropském kontextu.“²⁵² Stránky byly dokonce naplňovány občas obsahy týkajícími se i ostatních zemí z východního bloku jako NDR, Rumunska či Jugoslávie. Na obsahu se podíleli i někteří významní čeští disidenti (jako členové čestné redakční rady) jako Václav Havel, Jiří Dienstbier, Jaroslav Šabata nebo Petr Uhl. Jan Kavan byl šéfredaktorem pro českou sekci. Novum u periodika tohoto typu vycházejícího v zahraničí tkví v živosti – je zde upozaděna ideologie, a naopak vystupuje do popředí tvorba přímo z terénu, tedy rozhovory a reportáže.²⁵³

Vedle zpravodajské činnosti jsou dalšími aktivitami nadace vydavatelská činnost, kdy napříč zeměmi mají být vydávána a překládána nejlepší samizdatová díla,²⁵⁴ podpora kulturních a vzdělávacích aktivit mimo režii států a koordinační činnost.²⁵⁵

3.3 Způsob informování z Československa

Vzhledem k izolaci Východu vůči Západu nebylo snadné přenášet pravdivé a celostní informace. K propojení obou světů posloužila v první řadě pošta. Při využití klasické pošty sice byla velká pravděpodobnost odhalení zásilky, ale zároveň se jednalo o nejběžnější způsob dopravy přes hranice.²⁵⁶ Někteří využívali i diplomatické pošty, jako Jiří Pelikán nebo Jiřina Šiklová, která byla v kontaktu se západoněmeckou ambasádou. Jan Kavan toto spojení z opatrnosti nevyužíval.

---

²⁴⁹ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 68.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 79.

²⁵¹ Co je Palach Press. In *Listy*, č. 4, 1987, s. 65.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 235.

²⁵⁴ Co je Palach Press. In *Listy*, č.4, 1987, s. 65. Zde se však hovoří o tomto počínu jako o budoucím záměru. Diplomantce se nepodařilo ověřit, zda byl uskutečněn, případně v jakém rozsahu.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Raška, F.D.: The Smuggling and Distribution of Exile Publishers' Materials in Czechoslovakia, 1968–1989. In *COMENIUS: Journal of Euro-American Civilization*, č. 6, 2019, s. 193.

Nicméně, podle vzpomínek Petra Uhla, na sklonku 80. let byl tento kanál využit i pro agenturu Palach Press:

„Poštu pro Palach Press nosila německým diplomatům (do budovy velvyslanectví, kam jsme už léta občas chodili) Anna Šabatová. Věděli jsme ale, že Vilém Prečan byl na Jana Kavana a jeho Palach Press alergický a že naopak Jan Kavan nedůvěřuje diplomatům, kteří vždy mohli být využíváni tajnými službami svého státu. Proto jsme požádali německého diplomata, aby část zásilky z Prahy zasilal odděleně Vilému Prečanovi do Scheinfeldu, a druhou část na adresu našich přátel v Kolíně nad Rýnem. Ti ji posílali dále Palach Pressu, což německý diplomat ani Vilém Prečan nevěděli.“²⁵⁷

Další možností bylo využití známých a kontaktů pravidelně cestujících do zahraničí, nejčastěji obchodně, s oficiálním pasem nikoli se svým soukromým.²⁵⁸ Jako nejefektivnější se pak ukázalo pašování materiálů přes kurýry a jejich speciálně upravené vozy, což byla také jedna z hlavních činností Jana Kavana. Jemu se podařilo zřídit kanál, který byl co do objemu přepraveného materiálu nejefektivnější, i když ne zdaleka jediný. Dalším kanálem potom byla telefonní linka. Zde bude věnován prostor hlavně dvěma posledně jmenovaným způsobům.

Kavan vzpomíná, že za úspěch pašování materiálu stála její „úzkost“ (myšleno spolupráce).²⁵⁹ Mimo Československo byl právě on jedinou osobou, která věděla o všech podrobnostech týkajících se pašování. Naopak v Československu koordinovala a přebírala zásilky dodávek vždy jediná osoba. Kavan už dále neviděl do jejich zacházení s převezeným materiálem. V letech 1970–1971 byl touto pověřenou osobou Jiří Müller. Ten byl zatčen v souvislosti s letákovou kampaní roku 1971. Jeho funkci přebíral poté Petr Pithart²⁶⁰. Ten ji zastával do roku 1977, kdy podepsal Chartu 77 a rozvázal s agenturou spolupráci.

V roce 1972 byl vyměněn původní vůz Volkswagen za Ford Transit. Po zkušenostech souvisejících se zatýkáním opozice po letákové kampani, měl nový kempingový automobil i prostory pro případné převezení člověka.²⁶¹ Největší prostory pak byly pod lavicemi, za vysouvacími šuplíky,

---

²⁵⁷ Uhl, P.: Kdo může za falšování nedávných dějin? Blog Aktuálně [online]©1999-2020 Economia, a.s. [cit.10.5.2020]. Dostupné z <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-uhl.php?itemid=25634>. [Obsahuje vyjádření Jana Kavana k rozhovoru Jiřiny Šiklové pro týdeník *Respekt*].

²⁵⁸ Tamtéž, s. 194.

²⁵⁹ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 86.

²⁶⁰ Petr Pithart (1941) – právník a chartista. Po vystudování práv v Praze na počátku šedesátých let nastoupil na fakultě jako odborný asistent. Zároveň byl tajemníkem Interdisciplinárního týmu ČSAV pro reformu politického systému. Po okupaci zůstal v Československu a podílel se na činnosti disentu. Po revoluci byl členem Občanského fóra a na počátku devadesátých let předsedou české vlády.

²⁶¹ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 137.

tedy mezi stěnou auta a šuplíkem.²⁶² Dokumenty se ale daly skladovat i ve střeše vozu. Díky speciální tiskárně Michaela Randla, vůz pokaždé mohl změnit svoji registrační značku zfalšováním zelené pojišťovací karty.²⁶³ Vozy se tak obměňovaly každé dva až tři roky. Postupem času přijížděly čtyřikrát až šestkrát ročně.

V těchto velkých dodávkách se vozily objemnější neadresné materiály. Z Československa se vyvážely takové, mezi nimiž byly rukopisy, kopie samizdatových periodik, žádosti o granty, dokumentace týkající se porušování lidských práv, finanční záznamy, fotky a videa.

V opačném směru se jednalo o odborné knihy a periodika, exilovou literaturu, gramofonové desky (vydávané Jiřím Pellásem ve Švédsku), medikaci na vyžádání, peníze, rozmnožovací stroje a fotoaparáty, později i počítače a videokamery. Nejpočetněji byly zastoupeny dva exilové časopisy: *Svědectví* Pavla Tigrida a *Listy* Jiřího Pelikána. Raška tvrdí, že byly na agentuře Palach Press přímo závislé.²⁶⁴ Je nutno však poznamenat, že Kavanovo spojení nebylo jediné, které oba tito exulanti využívali.²⁶⁵

Do těchto velkoobjemových dodávek se ale zpravidla nepřidávaly osobní dopisy a vzkazy. Ty vozili speciální kurýři, kteří se v Československu objevili jednou do měsíce, někdy i častěji.²⁶⁶

Během celé operace se za dvacet let působení agentury vystřídal zhruba dvě stě kurýrů. Jan Kavan je nabíral zejména z prostředí britských mírových aktivistů. Poté cestu vykonávali dobrovolníci z International Marxist Group, ale i ti nakonec početně nestačili pro zvyšující se poptávku. Proto byli v roce 1979 osloveni i členové francouzské levice, konkrétně francouzští trockisté z Organisation Communiste Internationaliste. Ti si upravili vlastní vozidlo a pomáhali s financováním režijních nákladů spojených s cestami.

Zlomovým byl pak rok 1981, kdy byla odhalena dodávka francouzských převaděčů StB v rámci akce Delta²⁶⁷ a opozice byla na moment ochromena. V té době zastává funkci koordinátorky Jiřina

---

²⁶² Akce Delta. In *Tajné akce StB* [televizní dokument]. ČT 1, 9.11.2009, 10:38 - 11:17. Dostupné též z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221032-akce-delta/>.

²⁶³ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 137.

²⁶⁴ Raška, F. D.: *Dlouhá cesta k vítězství*. Praha: Academia, 2015, s. 190.

²⁶⁵ Pro ilustraci Jiří Pelikán využíval italských diplomatů nebo v roce 1984 vybudoval kanál, speciálně určený jen pro komunikaci se svou osobou. Kontaktními osobami v Československu byli Jan Štern a Petr Pithart, který se stáhl ze spolupráce s Kavanem v roce 1977. Podle Pitharta chtěl mít Pelikán jistotu pravidelnosti výměny informací s domovem. Do Prahy přijížděl tak kurýr až do pádu železné opony pětkrát až šestkrát ročně. Více k tématu Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 133–147 [Kapitola 5.2 Kudy do Československa? – Distribuce přes železnou oponu].

²⁶⁶ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 136.

²⁶⁷ StB věděla o přepravovaném materiálu v kempingovém voze. Měla v distribuční na československé straně svého spolupracovníka, Pavla Muraška. Média ovšem o zadržení vozu informovala, jako by předem tuto informaci neměla. Například Petr Uhl se ale domnívá, že není jisté, že by spolupráce Muraška s StB byla

Šiklová²⁶⁸, která ji přebrala v roce 1977 po Petru Pithartovi. V souvislosti s odhalením dodávky byla zatčena.

Dále akce Delta vedla celkově k zadržení asi padesáti lidí, čtrnáct jich bylo obviněno z „podvracení republiky ve větším rozsahu a ve spojení s cizí mocí“, za což mohlo být při ohrožení republiky až deset let odnětí svobody.²⁶⁹ Osm zadržených²⁷⁰ potom zůstalo v cele předběžného zadržení několik měsíců. Pouze dva – Jiřina Šiklová a Jan Ruml – byli skutečně součástí distribučního kanálu. Podle historika Radka Schováňka to bylo zapříčiněno tím, že StB provedla zátah moc brzy, tedy výběr zadržených lidí byl spíše intuitivní.²⁷¹ Jeden z nich, Jaromír Hořec, se rozhodl pro spolupráci. StB se sice podařilo tímto zamezit provozu některých samizdatových nakladatelství, ale soudní proces nakonec nebyl zahájen díky tlaku ze Západu. Velkou zásluhu na tom měl Jiří Pelikán, který byl v té době poslancem Evropského parlamentu, ale hrozbou izolace zapůsobili i vrcholní západní představitelé jako Reagan, Mitterand nebo Thatcherová. Bruno Kreisky, rakouský kancléř, zamítl Gustavu Husákovi plánovanou cestu do Vídně.²⁷² Věznění byli do třinácti měsíců postupně propuštěni. Podle Weschlera k propuštění vedlo i zavedení stanného práva v Polsku Wojciechem Jaruzelskim, oficiální režim v Československu si pak nepřípadal tolik ohrožen.²⁷³

Ačkoli to bylo pro Kavana „těžké, ba v zásadě nemožné,“²⁷⁴ podařilo se mu spojení roku 1982 obnovit. Novým koordinátorem v Československu se stal Daniel Kummermann²⁷⁵. Je však nutné zdůraznit, že zásilky jsou nově menšího objemu. Z dřívějších 350 kilogramů nákladu, se v rámci jedné cesty převezve 50 kilogramů.²⁷⁶ Opozice se soustředila na využití menších, nenápadnějších způsobů spojení s exilem, například jinými kurýry nebo diplomatickou poštou.²⁷⁷

---

vědomá (In ²⁶⁷ Uhl, P.: Kdo může za falšování nedávných dějin? Blog Aktuálně [online]©1999-2020 Economia, a.s. [cit.10.5.2020]. Dostupné z <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-uhl.php?itemid=25634> . Viz k tématu a pokrytí událostí médií viz kapitola 5.3 „Francouzský incident“.

²⁶⁸ Jiřina Šiklová (1935) – socioložka a chartistka. Vystudovala historii a filozofii na filozofické fakultě v Praze. Poté se podílela na založení zdejší katedry sociologie. Byla aktivní stoupenkyní reformního komunismu. Podepsala Chartu 77 a věnovala se pašování literatury. Po zatčení a následném propuštění z vězení pokračovala ve stejné činnosti. Její spojkou v zahraničí už nebyl Jan Kavan, ale Vilém Prečan. Mezi spojkou mezi nimi v Praze byl pak Wolfgang Scheur, kulturní referent na západoněmecké ambasádě.

²⁶⁹ Zákon č. 140/1961 Trestní zákoník, §98 Podvracení republiky, odstavec 2 písmeno b.

²⁷⁰ Jednalo se o Jiřinu Šiklovou, Evu Kantůrkovou, Jana a Jiřího Rumlovi, Karla Kyncla, Milana Šimečka, Jána Mlynárika a Jaromíra Hořce. Pouze Hořec se rozhodl podepsat spolupráci.

²⁷¹ Akce Delta. In *Tajné akce StB* [televizní dokument]. ČT 1, 9.11.2009, 8:46. Dostupné též z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221032-akce-delta/>

²⁷² Akce Delta. In *Tajné akce StB* [televizní dokument]. ČT 1, 9.11.2009, 10:38 - 11:17. Dostupné též z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221032-akce-delta/>

²⁷³ Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 89.

²⁷⁴ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 140.

²⁷⁵ Daniel Kummermann (1951) – novinář, chartista, generální konzul v Los Angeles a porevoluční velvyslanec v Izraeli. Byl také komiksovým sběratelem, během normalizace ho z tohoto důvodu navštěvovali i západní sběratelé.

²⁷⁶ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 140.

²⁷⁷ Tamtéž.

I přes to všechno se Kavanovi podařilo obnovit i velkoobjemové zásilky pašované v kempingových vozech. První z nich však přijel do Prahy až na sklonku pádu režimu, v listopadu 1989.²⁷⁸

Dalším kanálem byla telefonické spojení. Jan Ruml, aktivní člen VONS, vzpomíná, že minimálně pro toto uskupení, byl „nejdůležitější telefonický kontakt. Někdo to telefonoval Kavanovi, jeden čas i já, pak se telefonovalo [Ivanovi] Medkovi, to se většinou volalo od Věry Vránové²⁷⁹ ze zaměstnání nebo z telefonních budek.“²⁸⁰ Petr Uhl vzpomíná na tuto formu komunikace následovně: „Byly to neskutečné desítky případů, kdy jsem vhazoval dvacet pětikorun nebo tři korun do automatu v podchodu v metru. Volal jsem nebo mě naopak volali Kavan a Medek do práce, ale to bylo až po návratu z vězení.²⁸¹ Pamatuji si, že před zatčením jsem byl u Věry Vránové v práci – měla dva aparáty, na jednom měla vytočeného Kavana a na druhém Medka a četla jim to současně.“²⁸²

Na telefonickou komunikaci s Petrem Uhlem vzpomíná i pozdější tajemník Aleš Macháček: „Když jsem potom byl v Anglii a Petr začal s Infochem a já jsem byl už v Palach Pressu, měl takové ‚udělátko‘, že Petr k nám mohl volat zadarmo. To byly vždycky dvě a půl minuty, taková kusovka, kdy on vytočil telefonní číslo a mohl pak dvě a půl minuty mluvit zadarmo, a to nám právě četl z Infochu.“²⁸³

Kavan potvrzuje telefonické napojení na Petra Uhla, kterého v době pobytu ve vězení zastupovala manželka Anna Šabatová. Dalším telefonistou byl Jan Chudomel, zakládající člen Nezávislého mírového sdružení – Iniciativy za demilitarizaci společnosti. Jednalo se o urgentní informace, které byly natáčeny a okamžitě překládány do angličtiny.²⁸⁴

3.4 Financování agentury Palach Press

Podle Orsága byla finanční stránka vydávání zahraničních periodik citlivým tématem, o kterém nebylo možné veřejně diskutovat. Autor uvádí dva důvody: nebezpečí zneužití komunistickou propagandou a médií (ve smyslu označení exulantů jako „antikomunističtí renegáti, placení agenti

²⁷⁸ Uhl, P.: Kdo může za falšování nedávných dějin? Blog Aktuálně [online] ©1999-2020 Economia, a.s. [cit.10.5.2020]. Dostupné z <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-uhl.php?itemid=25634>. [Obsahuje vyjádření Jana Kavana k rozhovoru Jiřiny Šiklové pro týdeník *Respekt*].

²⁷⁹ Věra Vránová byla spolupracovnice StB, která zároveň fungovala ve strukturách VONS. Přesto ochotně telefonovala informace z Československa do zahraničí. Její role a faktický dopad na fungování VONS doteď není úplně zřejmá. Byla zaměstnankyní pošty, což byl jedním ze způsobů, jak kontaktovat zahraničí bez větší hrozby odposlechů.

²⁸⁰ Blažek, P. a Pažout J. (ed.): *Nejcitlivější místo režimu*. Praha: Pulchra, 2008, s.24.

²⁸¹ Zde Petr Uhl myslí druhé své zatčení mezi lety 1979–1984.

²⁸² Blažek, P. a Pažout J. (ed.): *Nejcitlivější místo režimu*. Praha: Pulchra, 2008, s.24.

²⁸³ Rozhovor s Alešem Macháčkem pro Paměť národa (Aleš Macháček [online]. © 2008–2020 Paměť národa. [cit.20.3.2020]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/machacek-ales-20160426-0>).

²⁸⁴ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze dne 27.3.2020.

CIA a zaprodanci západního kapitalismu²⁸⁵), dále komplikované vztahy a vzájemná nedůvěra napříč exulantskou komunitou, v otázkách ideologie.²⁸⁶ Proto je finanční rekonstrukce skoro nemožná, stejně jako pro širokou škálu přispívajících od nadací, organizací, politických stran až k jednotlivcům. Vydavatelé se často zaštiťovali svými předplatiteli, jako garanty nezávislosti svého zpravodajství, ačkoli tento finanční přínos nemohl pokrýt veškeré fungování.²⁸⁷

Tak tomu bylo i v případě agentury Palach Press. „PP se snaží financovat svou práci prodejem svých publikací a článků, předplatným za své služby, úhradou za poskytnutí samizdatových dokumentů časopisů i knih. Není však komerční organizací v klasickém smyslu toho slova, a tento příjem nekryje režijní náklady.“²⁸⁸ Agentura bojovala s nedostatkem financí od počátku, ale situace kulminuje zvláště po roce 1981, kdy končí dva velké příjmy agentury: přerušení videozáznamů a dodávek do Československa. Finanční tíseň je patrná i v *Palach Press Bulletinech* jednak nepravidelností vycházení jednotlivých čísel a jednak apelem na předplatitele v jejich úvodnicích.

Kavan přiznává, že si musel půjčovat: „Finanční potíže [...] nám kladly překážky po celou dobu a paradoxně přetrvaly do jisté míry dodnes, neboť stále splácím půjčku, kterou Palach Pressu poskytla Holanďanka sympatizující s Československem [...]“²⁸⁹ Nicméně, jak uvádí příspěvek v exilovém periodiku *Listy*, se zdá, že nedošlo k zadlužení agentury jako instituce: „Přes chronické finanční potíže se Palach Pressu daří vyhnout se zadlužení, i když rovněž nevykazuje žádný zisk.“²⁹⁰ Je zde na místě připomenout, že se jednalo o organizaci pod dohledem britských finančních úřadů, tudíž i její financování muselo být transparentní.²⁹¹

V tomto ohledu také Jan Kavan vzpomíná na svoji matku²⁹² a babičku, které ho vždy v době pádu

---

²⁸⁵ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 122.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 122–123.

²⁸⁷ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 119.

²⁸⁸ Co je Palach Press. In *Listy*, č.4, 1987, s. 64.

²⁸⁹ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 69.

²⁹⁰ Co je Palach Press. In *Listy*, č.4, 1987, s. 64.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Je zajímavé, že Rosemary Kavanová také vzpomíná na finanční trable svého syna již z dob jeho studentských let: „Navíc neuměl zacházet s penězi. Já aspoň utrácela jen to, co jsem měla v peněžence. Jan utrácel vše, co bylo v dosahu. [...] Když Jan dostal honorář, vzpomněl si obvykle na něčí narozeniny, přinesl květiny přátelům [...] a vyrovnání dluhů bezstarostně odsouval do budoucnosti s uklidňujícím slibem ‚Pokud ti to, mamulindo, nezaplatím dřív, zaručeně to udělám, až budeš stařenka trpící nouzí.‘“ (Kavanová, R.: *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997, s. 240).

Na nepořádek ve finančních záležitostech a schopnost zacházet s penězi vzpomínají i ostatní exulanti: František Janouch hodnotí jeho finanční praktiky jako „více než turecké“ (Raška, F.D.: *The Smuggling and Distribution of Exile Publishers' Materials in Czechoslovakia, 1968–1989*. In *COMENIUS: Journal of Euro-American Civilization*, č. 6, 2019, s. 194). Pavel Tigrid zase vzpomíná, že za některé dodávky materiálů si nechal zaplatit dvakrát (Tigrid, P.: *Mně se nestýskalo*, Praha: Gutenberg, 2010, s. 104). Bývalý spolupracovník, který chtěl zůstat v anonymitě, upozorňuje na machinace s penězi při obstarávání

do dluhů finančně podržely. Babička Ivy Edwardsová si „v sedmdesátých letech ukrajovala i ze své penze, aby mohla podpořit aktivity mého Palach Pressu, což, jak říkávala, byla pro ni jediná možnost, jak pomoci něčemu, čemu velmi věřila a pokračovat v tom, čemu zasvětila život její dcera.“²⁹³ Dalším „rodinným“ sponzorem byl i druhý manžel Kavanovy matky Richard Haughton-James.²⁹⁴

Jaké tedy byly hlavní příjmy agentury? Vedle výdělku z poskytování informací, dokumentů, fotografií a filmů, samizdatů atd. (viz kapitola 3.2 „Pracovní náplň agentury Palach Press“), nejvíce peněz agentura přijímala od předplatitelů a dárců, a to jak celých organizací, tak jednotlivců.

Prvním příjmem agentury byli předplatitelé. Jejich vývoj je poměrně podrobně popsán v již citované Zprávě z roku 1984.²⁹⁵ Z ní vyplývá, že mezi prvními mediálními předplatiteli, konkrétně novinami byly *The Times*, *Le Monde*, *Frankfurter Rundschau*, *Sunday Times*, *Observer*, *Aftenposten* z Norska nebo *Dagens Nyheter* ze Švédska. Jednalo se asi o 40 novin ze západní Evropy, USA a Japonska. Prvními univerzitními knihovnami a ústavy byly např. Hoover Institution, Bodleian Library v Oxfordu nebo Fondazione Feltrinelli v Itálii. Těch bylo asi 30. Poté si služby předpláceli ministerstva, jednotlivci i akademici. V roce 1977 bylo předplatitelů asi 110 a 60 zájemců dostávalo publikaci zadarmo.

Do roku 1980 se počet odběratelů navýšil na 300, ale platících byla jen polovina. Po založení vídeňské pobočky agentury Palach Press 1978 ztratila londýnská centrála odběratele v německy mluvících zemích. Po roce 1980 klesá také počet předplatitelů ve Francii, Nizozemí a Skandinávii. V roce 1984, kdy je zpráva sepsána, je pozorovaný opětovný nárůst předplatitelů (vzhledem ke změně struktury, přichází *Newsletter*²⁹⁶). Náklad *Palach Press Bulletinů* je v této době kolem 200 ks.

Agentura dostávala peníze i od ostatních exulantů. Pavel Tigríd vzpomíná, že dostával peníze od toho „kdo co měl“²⁹⁷, například od spoluxulantů na vypravování kempingových vozů s materiály a literaturou. To potvrzuje i Orság, podle něj přispívali na transfery materiálů – jak Pavel Tigríd, který měl peníze od George Mindena²⁹⁸ i z jiných zdrojů, tak Jiří Pelikán a jeho zdroje²⁹⁹.

---

rozmnožovacího stroje pro disent (Weschler, L.: *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998, s. 101).

²⁹³ Kavan, J.: Epilog. In Kavanová, R.: *Cena svobody*, Brno: Doplněk, 1997, s. 301.

²⁹⁴ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená diplomantkou dne 2.4.2020.

²⁹⁵ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 2–3.

²⁹⁶ Opět zde diplomantka zdůrazňuje, že k tomuto počínu nikdy nedojde.

²⁹⁷ Tigríd, P.: *Mně se nestýskalo*, Praha: Gutenberg, 2010, s. 104.

²⁹⁸ George Caputineanu Minden byl rumunský exulant, který stál za projektem „mailing project“ působící od poloviny padesátých let za železnou oponou. Skrze něj se do Československa dostávala západní odborná i

Kavan si navíc za pašování nechával zaplatit i ze strany žadatelů o přepravu – například v roce 1981 učinil nabídku Vzdělávací nadaci Jana Husa na převoz 700 až 1500 knih (dle velikosti) za 3000 liber.³⁰⁰

V roce 1983 se na záchranu Palach Pressu podařilo vytvořit Palach Press Support Fund, od čísla 24 byla jména sponzorů a podporovatelů natištěná na úvodních stránkách Palach Press dokumentů. Mezi tzv. 37 patronů³⁰¹ Palach Pressu patřilo 11 Čechů z řad chartistů a exilových nakladatelů (mezi nimi nejznámější Josef Škvorecký a Zdena Salivarová) a 23 britských osobností včetně herců, spisovatelů, dramatiků, akademiků či politiků³⁰² (opět z těch nejznámější jmenujme Grahama Greena, Iris Murdoch nebo Toma Stopparda).³⁰³ Podle Zprávy z roku 1984 tato skupina sjednocená v Palach Press Support Fund zachránila Palach Press před finančním bankrotem, který hrozil po roce 1981, kdy byla odhalena Kavanova dodávka. Z toho je také možné vyvozovat finanční závislost agentury na pašování materiálů do a z Československa.

Agentura získávala peníze i od cizích zahraničních institucí. V následující pasáži budou zmíněny pouze instituce a organizace, které se diplomantce podařilo ověřit v jiných pramenech a rozhovoru s Janem Kavanem, ačkoli podporujících organizací, ale také jedinců, bylo daleko více.

Pro snazší získání peněz pro aktivitu, považovanou britskou legislativou za politickou, byla založena Nadace Jana Palacha pro informace a výzkum (JPIRT). Kavan vzpomíná na dvě britské neziskovky, které byly hlavními donátory nadace: Joseph Rowntree Social Service Trust či

---

krásná literatura, později i literatura z českých exilových nakladatelství. Působil v rámci Výboru pro svobodnou Evropu (Free Europe Committee), jenž se sice profiloval jako soukromá iniciativa amerických občanů, ale reálně byl financován z federálního rozpočtu USA, konkrétně z rozpočtu CIA. Tento výbor stál i u zrodu rádia *Svobodná Evropa*.

²⁹⁹ Provoz periodika *Listy* sponzorovali italští socialisté v čele s Bettinem Craxim, dále levicové strany a uskupení po celé západní Evropě. Další peníze přišly od Nadace Charty 77 přes Františka Janoucha ve Stockholmu. Jejím významným donátorem byl George Soros. I přes ideologickou protichůdnost Pelikán spolupracoval s Pavlem Tigridem a jeho kontakty. Dalšími příspěvky byly granty a příspěvky západních nadací podporující činnost opozice ve východní Evropě. Ty také pomohl obstarávat pro jiné exulantské projekty, včetně pro agenturu Jana Kavana. In Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 128–132.

³⁰⁰ Raška, F.D.: *Dlouhá cesta k vítězství*. Praha: Academia, 2015, s. 193.

³⁰¹ Zde je uveden jejich seznam: Dame Peggy Ashcroft, sir John Betjeman, Viv Bingham, profesor James O'Connell, Tom Contl, profesor Bernard Crick, Michael Foot, Graham Greene, Eric Heffer, Ron Keating, Neil Kinnock, Hugh Lungle, Artur Miller, Iris Murdoch, Bruce Page, Harold Pinter, Reg Race, Peter Shore, Hugh Stephenson, Tom Stoppard, George Theiner, profesor Edward P Thompson, Arnold Wesker, Phillip Whitehead, Shirley Williams, Susannah York, Jiří Bednář, Aleš Březina, Zina Freundová, Jiří Loewy, Zdena Salivarová, Jaroslav Suk, Ivana Šustrová, Josef Škvorecký, Zdena Tomin, Zdeněk Vašíček.

³⁰² Zpráva z roku 1984 na toto konto uvádí: „[...] je pozoruhodné, že jsou mezi nimi přední představitelé britských politických stran od labouristů přes sociální demokraty a liberály až ke konzervativcům. To ilustruje i reputaci, kterou se Palach Press podařilo vytvořit svou důslednou snahou nijak nikoho nediskriminovat a poskytovat stejným způsobem materiály všech politických proudů a tendencí čl. opozice.“ In Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 1–2.

³⁰³ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 66.

Sainsbury Family Charitable Trust. Ten JPIRT spojil s jednou z jeho 17 nadací, jmenovitě The Linbury Trust.³⁰⁴

Jan Kavan akcentuje opravdu úzkou propojenost obou svých nadací (viz kapitola 3.2.3 „Nadační činnost) s chodem agentury: „Pokud to bylo nutné, tak jsem část peněz od JPIRT použil i na úhradu části peněz, z nichž byla placená jediná placená síla v mé kanceláři – ta nerozlišovala, zda právě tráví čas nad věcmi agentury Palach Press (nejvíce času) nebo prací pro JPIRT a později i pro EER.“³⁰⁵

JPIRT je poté uvedena jako sponzor na zadní straně *Palach Press Bulletinů*. Vedle ní je dalším sponzorem uvedena Evropská nadace pro lidská práva (European Human Rights Foundation). V případě EER se jednalo o společný podnik Polska, Maďarska a Československa, proto se, dle svých vzpomínek, snažil Jan Kavan v tomto případě finance co nejvíce oddělovat.³⁰⁶

Díky angažovanosti Jiřího Pelikána obdržela Palach Press agentura peníze také od dvou amerických nadací: National Endowment for Democracy (NED) a Fordovy nadace (Ford Foundation). Ta získala část peněz také od CIA³⁰⁷ a byla elementární při založení EER.

3.5 Osobnosti kolem agentury Palach Press

V následujícím oddíle budou zmíněny některé osobnosti, které společně s Janem Kavanem, jako zakladatelem a ředitelem, stály za fungováním agentury. Životopis Jana Kavana je popsán výše v rámci historie agentury.

3.5.1 Britští spolupracovníci

„Dál jsem překládala dokumenty z Československa a během svých návštěv v Anglii jsem pracovala v agentuře Palach Press, která trpěla chronickým nedostatkem spolupracovníků. Jan agenturu založil roku 1975 na základě dobrovolné spolupráce několika mladých Angličanů, které dojímal i pobuřoval osud Československa. Tito mladí lidé se stali i mými přáteli a v našich debatách a večírcích ožíval duch dávných dnů ‚kavanovské komuny‘,“³⁰⁸

vzpomíná Rosemary Kavanová. Ta emigrovala za synem do Spojeného království, a i zde byla zapojena do jeho aktivit. V kontextu agentury Palach Press se jednalo zejména o překladovou

---

³⁰⁴ Elektronická korespondence s Janem Kavanem s diplomantkou ze dne 2.4.2020.

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 296.

³⁰⁸ Kavanová, R.: *Cena svobody*. Doplněk: Brno, 1997, s. 285.

činnost, jak několikrát zmiňuje ve svých pamětech.

V první řadě je tedy nezbytné akcentovat, že větší část spolupracovníků tvořili Britové, protože materiál vydávaný agenturou byl adresován hlavně západnímu publiku.³⁰⁹ Tak situaci dovysvětluje Jan Kavan:

„Angličanů bylo vždy více a to jednak kvůli jazykovým schopnostem a jednak z bezpečnostních důvodů, kdy jsem se vyhýbal takto blízké spolupráci s českými exulanty. [...] S československými exulanty v Londýně Palach Press nikdy moc nespolečně pracoval. Já jsem osobně pomáhal novým exulantům najít pro ně ubytování, s komunikací s britskými úřady apod. Takto jsem na začátku ihned pomáhal např. A. Macháčkovi a jeho rodině, [...] ale to nemělo nic společného s Palach Pressem.“³¹⁰

To může ilustrovat i následující fakt: v exilovém periodiku *Listy* z roku 1987 se dovídáme o složení správní rady: v tomto roce je osmičlenná a tvoří ji 4 členové české národnosti, 3 britské a jeden francouzské.³¹¹

Vzhledem k neustálému boji s financemi měl Palach Press souběžně vždy pouze dva zaměstnance: Jana Kavana a jednu sekretářku nebo tajemnici britského původu, aby dokázala komunikovat s médii perfektní angličtinou. I na této pozici byla velká fluktuace pro nízké mzdové ohodnocení. Mezi nimi byly, dle Kavanovy paměti, básnířka Carol Rumens, seniorská lektorka mediálních a evropských studií na univerzitě v Sussexu Nancy Wood, která se věnovala hodně nadaci EER, a Jane Cave, jejímž zaměřením byly polské publikace.³¹²

Ostatní spolupracovníci, včetně českých členů vyjmenovaných níže, dělali práci pro agenturu zadarmo. Z britského kruhu Kavan explicitně vzpomíná na ty, kteří pomáhali nezištně po celých dvacet let. Byli to: Richard Molineux, April Carter a Trevor Roberts.³¹³ Dále s odstupem času Kavan zmiňuje i Heather Allen.³¹⁴ Ta stála na samém počátku při založení agentury jako Richard Molineux. V civilním životě byla učitelka a podnikala kurýrní cesty do Československa.

Trevor Roberts, podobně jako Jiří Pelikán, byl uveden na hlavičkovém papíře jako ředitel agentury, ale ve skutečnosti pro agenturu nikdy nepracoval a jeho jméno bylo pouze zástěrkou: „Jeho jméno na hlavičkový papír doporučil dát Richard Molineux, jeho přítel, který tam sám jméno mít nechtěl,

³⁰⁹ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s.1.

³¹⁰ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou, dne 27.3.2020.

³¹¹ Co je Palach Press. In *Listy*, č.4, 1987, s. 63.

³¹² Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou, dne 27.3.2020.

³¹³ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 66.

³¹⁴ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená diplomantkou, dne 27.3.2020.

neb občas jezdil jako můj kurýr do Prahy. Trevor je dřevorubcem, který byl v podstatě stranou. Jeho finská manželka, pokud si pamatuji, tak jednou jela do Prahy jako kurýrka,³¹⁵ osvětluje Jan Kavan.

April Carter je britská mírová aktivistka. Byla lektorkou politologie na Oxfordské univerzitě, na univerzitách v Lancasteru, Queenslandu a Sommerville College. Její oblast zájmu jsou lidská práva v kontextu politiky, jak dokazuje její bibliografie.³¹⁶ Také se angažovala již od padesátých let v britských iniciativách jaderného odzbrojení. V tomto ohledu organizovala pochody a demonstrace proti jadernému zbrojení, například na přelomu let 1960 a 1961 mírový pochod ze San Franciska do Moskvy.³¹⁷

Pojítka Carter s Kavanem bylo jednak v jejich členství v mírových iniciativách, ale Carter také protestovala proti okupaci Československa zeměmi Varšavské smlouvy.³¹⁸ Byla také tou osobou, která veřejně oznámila vznik Nadace Jana Palacha pro vědu a výzkum.³¹⁹

Richard Molineux byl předsedou studentského svazu britských vysokoškoláků v šedesátých letech a 21.8.1968 předal petici proti okupaci Československa na sovětském velvyslanectví v Londýně. Znal se tedy s Kavanem již z dob mládí. Jako charitativní pracovník, jako „profesionální fundraiser“,³²⁰ posléze působil v agentuře Palach Press a podílel se i na založení Východoevropské kulturní nadace.

Na svou činnost pro československý disent vzpomíná při příležitosti předání ceny Gratias agit, kterou převzal v roce 2001 z rukou Jana Kavana jako ministra zahraničí, za šíření dobrého jména České republiky následovně:

„V Anglii jsme dávali dohromady různé materiály, knihy, časopisy, články, abychom je mohli předat lidem v České republice, kteří byli vyhozeni z univerzitního studia – například vyloučili studenty z čínských studií, a oni potřebovali nový česko-čínský slovník, tak jsme jim ho obstarali. Šlo o podporu akademického a intelektuálního života v době, kdy byl tento život zabíjen

---

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ Jmenujme pro ilustraci: *The Political Theory of Anarchism*. London: Routledge & Kegan Paul, 1971; *Politics of Womans' Rights*. London: Longman, 1988; *The Political Theory of Global Citizenship*. Milton: Routledge, 2001.

³¹⁷ April Carter [online] © Women in Peace [cit.10.3.2020]. Dostupné z <https://www.womeninpeace.org/about>

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ *Press Release*. Londýn: Palach Press Limited, srpen 1983.

³²⁰ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedené s diplomantkou, dne 30.3.2020.

normalizací."³²¹

Na titulních stranách *Palach Press Bulletinů* se objevuje do roku 1980 ještě jedno jméno ředitele, podle jména britské, a sice J. M. David neboli Jan Michael David. Jednalo se jedno z Kavanových jmen, které si nechal změnit za účelem vycestování do zemí socialistického bloku.³²² Jan Micheal bylo jeho vlastní jméno uvedené v britské rodném listě a David bylo krycí jméno, které používal v komunikaci s Jiřím Müllerem.³²³ Kavan si jméno, jako občan narozený ve Spojeném království, takto změnil několikrát (viz kapitola 3.1.4 „Historie agentury 1977-1979“). Od dubna 1982 už je na titulních stránkách bulletinů uvedeno jméno Jan Kavan.

3.5.2 České osobnosti

Osobnosti české národnosti se podílely na faktickém chodu agentury přímo v Londýně jen velmi okrajově, ale zato v Československu fungovaly jako informátoři a také příjemci dodávek plných zahraničních zásilek. Ačkoli byly tyto osobnosti pro chod agentury nenahraditelné, přesto nebyly její součástí.

„Pokud se týče nejriskantnějšího úkolu, pašování knih, v první linii stáli doma tito přátelé: V letech 1970–71 Jiří Müller, v letech 1972–76 Petr Pithart, v letech 1977–81 Jiřina Šiklová a v letech 1982–89 Daniel Kumermann. [...] Velmi riskovala a obětavě nám celých 20 let pomáhala Drahuše Proboštová,“³²⁴

připomněl Kavan s odstupem času některá jména. Jejich funkce a stručné představení v poznámkách pod čarou nebo přímo v textu proběhla v průběhu této práce.

Třem osobnostem bude věnován větší prostor. Jiří Pelikán byl jedním z ředitelů³²⁵ do května roku 1981. Na jeho místo nastoupil Ivan Kyncl, jenž emigroval z ČSSR. Na pozici tajemníka se později dostal jiný český emigrant, Aleš Macháček. Každý bude představen v samostatné podkapitole. Z těchto tří mužů však jediný Macháček fakticky pomáhal s tvorbou tiskové agentury.

Nicméně je nezbytné zmínit ještě osobnost Ivana Hartla, který spolupracoval s Janem Kavanem v úplných počátcích agentury. Byl studentem jaderné fyziky a aktivním účastníkem studentského

---

³²¹ Sochor, V.: Díky České republiky [online] © 2001 BBC World Servis, BBC Česká redakce [10.3.2020]. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/czech/lupacr/90.shtml>.

³²² Viz příloha č. 1.

³²³ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze dne 27.4.2020.

³²⁴ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 70.

³²⁵ Agentura měla po většinu času uvedeno na svém hlavičkovém papíru více ředitelů, avšak reálnou práci ředitele agentury odváděl vždy jen Jan Kavan. Ten byl zpočátku uveden pod jménem J. M. David, později už pod svým vlastním.

hnutí 60. let v Československu. Hartl emigroval již z kraje normalizace. V Anglii nedokončil doktorát na Cambridžské univerzitě na úkor práce věnované Československu. „Nejdřív jsem to dělal nezávisle, pak jsem se na příkaz pražského „podzemí“ spojil s Honzou Kavanem,“³²⁶ vzpomíná Ivan Hartl. Ačkoli stál u počátků agentury, nakonec se s ní rozešel na koci sedmdesátých let, protože po ustanovení Charty 77 došlo k nucené emigraci mnoha československých občanů v rámci akce Asanace. „To bylo výborný, protože přišlo víc lidí, kteří mohli místo mě a třeba Ivana Kyncla, který se taky rozešel s Kavanem, převzít naši roli.“³²⁷ Takto se do Spojeného království dostala a s agenturou spolupracovala chartistka a nedostudovaná studentka perštiny Zina Freundová.³²⁸

Zvláštní pozici měl Jan Čulík, protože dostával zapláceno za své překlady v poslední etapě fungování agentury. Šéfredaktor *Britských listů* a bohemista působící na univerzitách v Glasgow a v Praze překládal pražský *Infoch* pro Kavanovo periodikum *Uncensored Czechoslovakia*.³²⁹

Jiří Pelikán

Tento levicový intelektuál započal svou „politicko – manažerskou“ kariéru už za druhé světové války. Tehdy jako mladík, který se schovával před gestapem v obci Kořenec v okrese Blansko, se dokázal stát místním obecním tajemníkem. Jeho proviněním bylo roznášení zakázaného *Rudého práva* a ilegální členství v KSČ. Pod falešným jménem zesnulého občana Bohumila Paroulka začal zvelebovat život v obci. „Mladý muž si rychle získal důvěru – psal lidem potvrzení, proč nemohou splnit vysoké dodávky, za pomoci inženýra Chramosty, otce Vlasty Chramostové, prosadil elektrifikaci obce, postupně stavbu obecního domu, hasičské zbrojnice, knihovny, organizoval pásma vážné hudby, promítání krátkých filmů, ochotnická divadelní představení, roznášení letáků s informacemi ze zahraničního rozhlasu...“³³⁰

Po válce nastoupil na Vysokou školu politickou a sociální, angažoval se ve Vysokoškolském svazu studentstva (později byl předsedou Mezinárodního svazu studentů), a po únoru 1948 byl dokonce zodpovědný za vyloučení nepohodlných studentů a profesorů.³³¹

V polovině padesátých let se však začal přiklánět k reformnímu komunistickému myšlení po vzoru Titova jugoslávského modelu. Ačkoli byl za tento „prohřešek“ sledován tajnou policií a okruh jeho

³²⁶ Všechno je jinak. In *Paměť a dějiny*, č.1., 2015, s. 62. [Rozhovor s Ivanem Hartlem]

³²⁷ Tamtéž, s. 63.

³²⁸ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 66.

³²⁹ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená diplomantkou, ze dne 27.3.2020.

³³⁰ Cysařová, J.: Cesta Jiřího Pelikána 20. stoletím in *Totalita.cz* [online]. © 1999–2020 Tomáš Vlček [cit.20.3.2020]. Dostupné z http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_pelikanj_01.php.

³³¹ Jiří Pelikán v KDO BYL KDO in *Listy* [online]. © 2003–2011 Burian a Tichák, s.r.o. [cit.20.3.2020]. Dostupné z <http://www.listy.cz/pelikan.php?text=kdo-byl-kdo>

stejně smýšlejících společníků byl perzekuován, on sám situaci přečkal a v roce 1963 se stal ústředním ředitelem Československé televize.³³² Toto ideové zázemí si tedy přinesl do tohoto vlivného média. Projevuje se například hájením zaměstnanců před cenzory nebo širokým zázemím v podobě zahraničních mediálních známostí, a to i těch ze Západu.³³³

Po roce 1968 byl vyhozen z pozice ředitele ČST a „odsunut“ na pozici kulturního ataše v Římě. Zde se rozhodl pro emigraci a snažil se pomáhat Československu z exulantské pozice. Od roku 1971 vydával například levicové periodikum *Listy*,³³⁴ o kterých už byla v této práci několikrát zmínka, protože byly jedním z nejhojněji zastoupených přepravních artiklů Jana Kavana směřujících do Československa. Dále díky svým kontaktům v zahraničí dokázal shánět finance pro svou činnost, ale také pro činnost ostatních exulantů, jak bylo řečeno výše. Rovněž byl pro svou „mimořádnou obratnost“ schopný navázat spolupráci „s levicovým tiskem, ale i rozhlasem a televizí, kromě toho využíval svých četných kontaktů v médiích v Německu, Francii, Španělsku a v dalších zemích.“³³⁵ Na jeho obšírné známosti vzpomíná i František Janouch: „[...] bylo by zřejmě lehčí vyjmenovat osoby, které osobně neznal nebo se s nimi nesetkal než lidi mu neznámé.“³³⁶

Mezi lety 1979–1989 byl už jako italský občan poslancem v Evropském parlamentu za Socialistickou stranu Itálie. Podle svých vzpomínek se stal „hlasem Pražského jara ve štrasburském parlamentu a také hlasem celé středo a východoevropské opozice“,³³⁷ což mu dalo prostor otevírat problematiku porušování lidských práv nejen v Československu na evropské půdě. Navíc mu evropské politické působení umožnilo zcela finančně pokrýt vydávání *Listů*.³³⁸

Napojení Jiřího Pelikána na agenturu Palach Press, respektive na Kavanovu distribuční síť, bylo nastíněno výše. Nicméně je zde relevantní zmínit, že Pelikán byl od počátku vzniku agentury až do roku 1981 jejím druhým ředitelem. Podle Zprávy o agentuře Palach Press z roku 1984 „nedělal žádnou práci a jen věnoval jméno, aby agentura zněla autentičtější především v Itálii a NSR.“³³⁹ Je zde myšlena práce obsahového charakteru, protože Pelikán přispíval na chod agentury finančně, jak bylo popsáno výše.

---

³³² Jiří Pelikán [online]. © 1996–2020 Česká televize [cit.20.3.2020]. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/lide/jiri-pelikan/> [medailon zveřejněný na stránkách České televize].

³³³ Cysařová, J.: Cesta Jiřího Pelikána 20. stoletím in *Totalita.cz* [online]. © 1999–2020 Tomáš Vlček [cit.20.3.2020]. Dostupné z http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_pelikanj_01.php.

³³⁴ *Listy* [online]. © 2003–2011 Burian a Tichák, s.r.o. [cit.20.3.2020]. Dostupné z <http://www.listy.cz/pelikan.php?text=kdo-byl-kdo>

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ Vančurová, L. (ed.) *Jiří Pelikán 1923–1999. Sborník*. Praha: OPS Občanský dialog, 2003, s.61.

³³⁷ Ježová, L.: Deset let v Evropském parlamentu. In Vančurová, L. (ed.) *Jiří Pelikán 1923–1999. Sborník*. Praha: OPS Občanský dialog, 2003, s.58.

³³⁸ Tamtéž.

³³⁹ Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984, s. 1.

V roce 1981 nechal své jméno vymazat ve spojitosti s agenturou Palach Press. Sám Kavan tento rozchod odůvodnil Pelikánovým působením v Evropské parlamentu.³⁴⁰ František Janouch však jako důvod Pelikánova rozchodu s agenturou uvádí nepořádek ve finančních záležitostech agentury, jak je možné zjistit z dopisu adresovanému Václavu Havlovi z roku 1983.³⁴¹ Ale znova zde diplomantka připomíná, že bez ohledu na to, Kavanovy dodávky nadále distribuovaly do Československa jeho periodikum *Listy* a sám Kavan změnu ve spolupráci nepocíťoval.³⁴²

Ivan Kyncl

Ivan Kyncl byl synem renomovaného rozhlasového zpravodaje Karla Kyncla, který byl v 60. letech reportérem Československého rozhlasu v zahraničí. Po srpnových událostech však otevřeně začal kritizovat poměry, což mělo za následky v podobě ztráty práce, persekuce a šikany ze strany režimu, zhoršení finanční situace a prohloubení zdravotních problémů z důvodu vazby na počátku 70. let.

Jeho syn Ivan se po maturitě, v roce 1972, stal učněm v družstvu Fotografia.³⁴³ Následně odešel dělat fotografického laboranta do výzkumného ústavu. Odmítli mu tam však dát doporučení na vysokou školu, konkrétně pražskou FAMU, obor fotografie. Proto zkusil práci pomocného dělníka na cirkusovém zimovišti, kde doporučení skutečně nakonec dostal. Nejen úraz na lyžích vedoucí ke zlomení dvou krčních obratlů³⁴⁴ nedovolili Kynclovi školu dokončit. Začal pracovat jako noční hlídač OPBH (Okresní podnik bytového hospodářství) na Malé straně.³⁴⁵

Stejně jako jeho otec, i Ivan Kyncl připojil svůj podpis na ustavující chartovní dokument. Stal se také předním dokumentaristou opozičního života, který zachytil na fotografii i film. Ty byly následovně přepravovány do zahraničí, přes železnou oponu, a objevily se v západních médiích (více v oddíle 3.2.1 „Způsob informování z Československa“). Fotoaparát, který byl na československé poměry nadstandartní, mu ze Spojeného království poslal Jan Kavan.³⁴⁶

S těmito činnostmi se také navýšil počet i intenzita represí proti jeho osobě. V roce 1979 měl příležitost vycestovat na studijní pobyt do Portsmouthu, ale nebylo mu to umožněno. Jako odpověď

³⁴⁰ *Palach Press Bulletin and Summary of Available Documents*, č. 18 /19, 1982, s.1.

³⁴¹ Raška, F.D.: *The Smuggling and Distribution of Exile Publishers' Materials in Czechoslovakia, 1968–1989*. In *COMENIUS: Journal of Euro-American Civilization*, č. 6, 2019, s. 198.

³⁴² Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou dne 27.3.2020.

³⁴³ Pokorný, M.: *Karel Kyncl – život jako román*. Praha: Radioservis, 2005, s. 190.

³⁴⁴ Jiřina Šiklová vzpomíná, že mu sádrový korzet, který musel po úraze nosit posloužil jako úschovné místo pro nafocený film v případě náhlého zadržení StB, jak tomu bylo i na pohřbu Václava M. Havla. (In *Mistr objektivu – Ivan Kyncl* [televizní dokument]. ČT art, 25.3.2018, 9:50 – 10:25. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11307178721-mistr-objektivu-ivan-kyncl/21656226611/>.)

³⁴⁵ Pokorný, M.: *Karel Kyncl – život jako román*. Praha: Radioservis, 2005, s. 193–195.

³⁴⁶ *Mistr objektivu – Ivan Kyncl* [televizní dokument]. ČT art, 25.3.2018, 12:50 – 10:25. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11307178721-mistr-objektivu-ivan-kyncl/21656226611/>.

režim provedl razii v jeho bytě, kde mu bylo zabaveno „několik tisíc negativů fotografie, výsledek několikaleté práce.“³⁴⁷ Jeho další životní směřování bylo determinováno vyfotografováním zásahu StB proti účastníkům bytového divadla Vlasty Chramostové dne 25. ledna 1980. Společně s Rudolfem Battěkem byl odvezen na výslech. Ačkoli stihl filmy z fotoaparátu předat Battěkovi, čímž jsou úspěšně zachovány pro další publikum, Ivana Kyncla uprostřed noci odveze policie do Dolního Bousova poblíž Jičína. „Po zasněžených polích jsem se dostal do Sobotky a pak odjel autobusem do Prahy. Měl jsem hodně času na přemýšlení, řekl jsem si, že radši opustím tuhle nepohostinnou zemi dobrovolně, než mě odtamtud vykopají – jak mi slibovali na dolnobousovské stanici VB.“³⁴⁸ Poté následovaly další a další výslechy. V listopadu 1980 je mu dovoleno se vystěhovat do Anglie v rámci akce Asanace.

V Londýně, kam přijíždí, je na dva roky (leden 1981–leden 1983) spoluředitel agentury Palach Press. Tuto funkci přebírá po Jiřím Pelikánovi. Snaží se i nadále věnovat i fotografii, tedy pozici, kterou v agentuře zastával pro své jméno, podobně jako Jiří Pelikán. To potvrzuje i Kavan: „Informován byl i Ivan Kyncl, ale ten se věnoval spíše fotografím.“³⁴⁹

Jan Kavan domluvil Ivanovi Kynclovi fotografickou spolupráci s jedním ze sponzorů agentury Palach Press, dramatikem Haroldem Pinterem. Jeho fotografie sklidily úspěch. V roce 1984 nafotil první divadelní inscenaci, *One for the Road*, právě od Harolda Pintera. Později vyšel tento divadelní kus s Kynclovými fotografiemi i jako kniha. Záhy se Kyncl stal renomovaným divadelním fotografem pracujícím mimo jiné i pro Královskou Shakespearovu společnost (Royal Shakespear Company) a Národní divadlo (National Theater). Do své smrti v roce 2004 nafotil asi 1200 představení pro všechna divadla v londýnském West Endu.³⁵⁰

V roce 1985 začal se svým otcem Karlem Kynclem, který emigroval do Británie v únoru roku 1983, vytvářet *Videomagazín*. Tento podnik vznikl ve spolupráci s Pavlem Tigridem, který ho sponzoroval a také posléze distribuoval na videokazetách do Československa. *Videomagazín* obsahoval rozhovory s českými emigranty a materiály z britského televizního vysílání. Věnoval se tématům politickým jako porušování lidských práv, ale i apolitickým zaměřující se na kulturu a sport ve Velké Británii. V roce 1988 začal v Československu vznikat *Originální videojournal*, a tak mohl být *Videomagazín* doplňován i o něj.³⁵¹ Zatímco Karel Kyncl měl na starosti dramaturgii, simultánní překlad a namlouvání komentářů, Ivan Kyncl byl zodpovědný za kameru, osvětlení,

---

³⁴⁷ Pokorný, M.: *Karel Kyncl – život jako román*. Praha: Radioservis, 2005, s. 205.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 203–204.

³⁴⁹ Elektronická korespondence s Janem Kavanem vedená s diplomantkou ze dne 27.3.2020.

³⁵⁰ *Mistr objektivu – Ivan Kyncl* [televizní dokument]. ČT art, 25.3.2018, 27:18–30:15. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11307178721-mistr-objektivu-ivan-kyncl/21656226611/27:18-30:15>

³⁵¹ Orság, P.: *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016, s. 219–220.

veškerou techniku, střih a režii.³⁵²

Aleš Macháček

Aleš Macháček, student vodního hospodářství na Vysoké škole zemědělské, byl aktivním účastníkem studentských událostí 60. let. Podílel se na vydání a distribuci informačního bulletinu po studentských stávkách na Strahově. Zde se také znovu střetl se svým spolužákem ze základním školy a nyní mezifakultním koordinátorem, Janem Kavanem.

Na sklonku šedesátých let se setkal i s Petrem Uhlem v rámci trockistického a marxistického uskupení Hnutí revoluční mládeže, kde ale nesetřval. „Na správného trockistu jsem považován za příliš radikálního anarchistu,“ vzpomíná Macháček.³⁵³

Zdalo se, že ale nebyl politickými událostmi tolik vtahován, „heslo ‚socialismus s lidskou tváří‘ ho irituje,“³⁵⁴ raději preferoval stýkání s děvčaty a sport. V roce 1972 se mu tak podařilo odpromovat a ve stejném roce byl kontaktován Kavanem, již žijícím v Londýně, ohledně distribuce knih západních nakladatelství. Macháček popsal, že knihy v Praze byly posílány na adresu Drahuše Proboštové, odkud je pak Macháček dál roznášel svým kontaktům.³⁵⁵ Poté, co se odstěhoval do Ústí nad Labem, stal se pražským mezičlánkem v tomto podniku Miroslav Tyl, který přebíral i komunikaci s Janem Kavanem. Macháček byl také šířitelem Charty 77 a ačkoli sám nikdy podpis pod tento dokument nepřipojil, býval později za chartistu označován.³⁵⁶

S Vladimírem Laštůvkou, jaderným fyzikem a disidentem z Děčína, byl později za rozšiřování západní literatury a spisu Charty 77 odsouzen k třem a půl letům vězení. Kavan mezi tím v Londýně zahájil kampaň za jeho propuštění přes západní média. Macháček se dostal na svobodu až v roce 1980.

Po obtížích se sháněním práce, se v roce 1984 rozhodl pro emigraci: „Když mě vyhodili od Státních lesů, napsal jsem prezidentovi Husákovi dopis, ve kterém říkám, že mohu pochopit, proč nemám kvalifikovanou práci i po čtyřech letech po výkonu trestu, ale zákaz vysazování semenáčků v pohraničí je příliš. Tak aby mi dovolil emigrovat. Místo odpovědi se objevila Státní policie.“³⁵⁷

---

³⁵² Pokorný, M.: *Karel Kyncl – život jako román*. Praha: Radioservis, 2005, s. 235.

³⁵³ Kirwan, J. a Macháček, A. *Druhý exil*. Praha: Novela Bohemica, 2011. Odcitováno z Macháčkova medailonu pro Paměť národa. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/machacek-ales-20160426-0>.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ Rozhovor s Alešem Macháčkem pro Paměť národa (Aleš Macháček [online]. © 2008–2020 Paměť národa. [cit. 20.3.2020]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/machacek-ales-20160426-0>).

³⁵⁶ Tamtéž.

³⁵⁷ Kirwan, J. a Macháček, A. *Druhý exil*. Praha: Novela Bohemica, 2011. Odcitováno z Macháčkova medailonu pro Paměť národa. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/machacek-ales-20160426-0>.

V roce 1985 přijížděl do Londýna jen s devadesáti librami od Amnesty International.³⁵⁸ Usadit se v novém státě mu pomohl právě Jan Kavan a Zdena Tominová. Mimo jiné se stal zaměstnancem, přesně řečeno dobrovolníkem, protože za práci nedostal zapláceno,³⁵⁹ Palach Press agentury na pozici tajemníka.³⁶⁰

3.6 Obsahová náplň Palach Press Bulletinů

Před praktickou částí se diplomantka pokusí nastínit vývoj tohoto ústředního periodika. Budou popsány jednotlivé žánry (v tomto případě spíše druhy příspěvků) i struktura celého periodika. Stručně bude popsána i proměna obsahů, o kterých je referováno. Tento popis bude brán chronologicky. Slovo „nastínění“ je zde opodstatněné, protože diplomantka neměla k dispozici všechna čísla bulletinu, proto zde může dojít k neúmyslné generalizaci. Další překážkou při jejich popisu je formální neustálenost měnící se s každým číslem a proměnlivá periodicitu vycházení.

V roce 1976, kdy bulletin začínal vycházet, se sestává z kratších příspěvků, které nejsou řazeny podle očividného klíče, nedochází tak k jejich hierarchizaci. Všechny tyto příspěvky jsou stejného žánru, jedná se o krátké, několikařádkové zprávy. Každá z nich má titulek, přičemž jeho znění ne vždy prostě pojmenovává obsah článku, ale dochází zde k nápaditosti a snaze přitáhnout oko čtenáře.³⁶¹ A to i v případě obsahu, kdy jsou některé články pojaty spíše obecně, a pak až se dostávají ke konkrétním případům. Díky výraznější práci s vnitřní strukturou textu působí i čtenářsky přístupněji.

Postupem času dochází k několika trendům. Za prvé krátké zprávy začnou být pozvolna nahrazovány celými dokumenty. Tato změna poměru je pozvolná a patrná v každém čísle. Zpočátku jsou dokumenty zapracovány do článků, později jsou přetištěné v celém znění. „Nápadité“ titulky jsou omezené na minimum, začne převládat analytické popsání obsahu daného příspěvku. Zobecnování se konkretizuje, přibývá jmen, ale také dokumentace, která zvyšuje věrohodnost informací.

---

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ Elektronická korespondence s Janem Kavanem dne 30.3.2020.

³⁶⁰ Podle Kavana se tajemníkem stal již v roce 1982 (Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 66), což ale považuje diplomantka vzhledem k Macháčkově emigraci až v roce 1985 za nemožné.

³⁶¹ V čísle *Palach Press Bulletin* č.3 z července 1976 je obsažena trojice článků: *Cena Wimledonu? Cena za vzdělání? Cena cti?* První pojednává o vnímání tenisu socialistickým státem jako buržoazního sporu, je zde zmíněn Jan Kodeš, který se účastnil turnaje v Barceloně (ostatní socialistické země se nezúčastnily na protest proti popravení baskických nacionalistů) a Anna Navrátilová, která měla zakázáno kvůli sestře hrát. Druhý článek upozorňuje na nemožnost vzdělání dětí disidentů, za příklad je uvedena dcera historika Milana Hübla Magda. Poslední článek popisuje výslechy dr. Františka Kriegla, který byl před srpnem 1968 členem národního shromáždění.

Za druhé od roku 1983 dochází vždy v úvodu ke shrnutí předchozího roku od Jana Kavana. Je možné zde vysledovat hierarchizaci, která v počátcích vycházení chybí. V prvních číslech také není uváděn obsah čísla. Později je uváděn na titulní i první straně bulletinu, kde je uveden obšírněji. Od čísla 12 z roku 1979, je obsah uváděn na první straně uvnitř periodika. Od čísla 24 z roku 1984 je na titulní straně natištěn seznam sponzorů agentury Palach Press.³⁶²

S tím souvisí i strukturování. V *Palach Press Bulletinu* č.7 z roku 1977 diplomantka poprvé zaznamenává snahu o vydělení československé a polské části. Už v tomto čísle je toto vydělení nevyrovnané, kdy polským záležitostem, konkrétně se jedná o příklady prázdných frází v polském tisku, je věnována jen malá část. V *Palach Press Bulletinu* č. 10 z roku 1978 už je obsah rozdělen na česko-polskou kooperaci, která zabírá jen dvě strany, a Československo, kterému je věnován zbytek prostoru.³⁶³ Postupem času už jsou texty s polskou tematikou včleněny mezi ostatní texty, a to i přes jejich malý počet. Např. v *Palach Press Bulletinu* č. 12 z října 1979 se vyskytují následující příspěvky: společné prohlášení Charty 77, VONS a Výboru společenské sebeobrany KOR (s.12); polská hladovka a telegram Charty 77 (s.12); rozhovor Palach Pressu s Jackem Kuronem (s.13); dopis československým a polským občanskoprávními aktivistům od Andreje Sacharova³⁶⁴ a dalších (s.14); dopis 344 polských občanů kardinálu Tomáškovi (s.23). Postupem času se polské záležitosti v bulletinech vůbec nevyskytují (pokud nejsou součástí dokumentů Charty 77), je nutné ale připomenout, že od roku 1985 vycházel *East European Reporter*.

Tak jako se úvodu periodika od určitého roku objevují shrnutí předchozího období, na posledních stranách má obvykle místo rubrika PRESS STOP, která zveřejňovala informace, které agentura obdržela na poslední chvíli.

V *Palach Press Bulletinech* se jinak nevyskytují žádné stále rubriky. Přesto zde měly od roku svého vzniku místo sdělení VONS a dokumenty Charty 77. Značnou část obsahu tvoří dopisy a zprávy od konkrétních osob neboli hlášení („report“). Dalšími typy dokumentů byly: žádosti, sdělení, petice, podpůrná prohlášení, apely, stížnosti, ale také je tu přejato několik obhajob u soudů, ale také přání k narozeninám, životopisy (hlavně mluvčích Charty 77) a diplomantka zaznamenala i nekrolog³⁶⁵. Výjimečně jsou zastoupeny rozhovory. Pro ilustraci je na další straně přiložena tabulka č.2 s druhy příspěvků a jejich četnostmi zastoupení v náhodně vybraných číslech.

---

³⁶² Viz Příloha č. 3.

³⁶³ Viz Příloha č. 2.

³⁶⁴ Andrej Dmitrijevič Sacharov (1921-1989) byl fyzik a přední obránce lidský práv v Sovětském svazu. V roce 1975 obdržel Nobelovu cenu za mír.

³⁶⁵ Jedná se o nekrolog Tomáše Petřivého. Byl to slovenský student pražské FAMU. Po podpisu Charty 77 však byl ze studií vyhozen a až do konce života perzekuován ze strany StB. Byl aktivní v kontaktování polské opozice na konci 70. let. Zemřel za nevyjasněných okolností v roce 1986. Nekrolog se objevuje v *Palach Press Bulletinu* č. 27, 1986, s. 181.

V bulletinech je avizováno, že články pak bývají převzaté z pražského periodika *Informace o Chartě 77* (někdy jsou převzaté i bez uvedení zdroje) nebo jsou obdrženy telefonem. Dokumenty Charty 77, sdělení VONS a žánr reportů budou nyní podrobněji popsány.

V *Palach Press Bulletinu* č.7 se objevuje článek ministra vnitra Jaromíra Obziny „O Chartě“. V něm je odkazováno na ministrovu vysvětlení vztahu ke chartistům, které následně osvětluje akci Asanace, za kterou byl ministr po revoluci souzen. V počátcích jsou tedy témata Charty zapracovávána do článků. Postupem času se dostává do obsahu více dokumentů Charty. Zpočátku také nejsou očíslovány, ale jsou identifikovány podle svého obsahu (např. Chartovní dopis Unii spisovatelů, Otevřený dopis Charty 77 vládě, Prohlášení Charty 77 ke smrti Františka Kriegela).

Později jsou prohlášení označena pouze datem (Prohlášení Charty z 1. února 1980). Od trojčísla 21/22/23 z roku 1983 začínají dokumenty Charty 77 zabírat velkou část prostoru a začínají být značeny detailněji (Dokument Charty 77 č.21/82: O soudu s Ivanem Jirousem a spol.). Postupem času (konkrétně od trojčísla 21/22/23, kdy se začínají uvádět shrnutí roku nebo úvody), začínají být dokumenty uváděny hned za sebou na začátku čísla a řazeny podle vydání. Tyto dokumenty zabírají až polovinu obsahu, např. v čísle 24 je to 65 stran z celkových 133. Je nutné však připomenout, že se proměňovala i periodicita vycházení, č. 24 vychází po čtrnáctiměsíční odmlce (pro větší přehlednost viz tabulka č.2).

Později jsou prohlášení označena pouze datem (Prohlášení Charty z 1. února 1980). Od trojčísla 21/22/23 z roku 1983 začínají dokumenty Charty 77 zabírat velkou část prostoru a začínají být značeny detailněji (Dokument Charty 77 č.21/82: O soudu s Ivanem Jirousem a spol.). Postupem času (konkrétně od trojčísla 21/22/23, kdy se začínají uvádět shrnutí roku nebo úvody), začínají být dokumenty uváděny hned za sebou na začátku čísla a řazeny podle vydání. Tyto dokumenty zabírají až polovinu obsahu, např. v čísle 24 je to 65 stran z celkových 133. Je nutné však připomenout, že se proměňovala i periodicita vycházení, č. 24 vychází po čtrnáctiměsíční odmlce (pro větší přehlednost viz tabulka č.2 na následující straně).

VONS vznikl v dubnu 1978 a již od října 1978, tedy od čísla 10, začíná agentura přetiskovat jeho sdělení. Na rozdíl od dokumentů Charty 77 nemění svou formu. Vždy jsou představeny v pevném koherentním bloku. Mění se ovšem pozice tohoto bloku v rámci celého čísla. Mění se počet otištěných sdělení, zatímco v č. 10 zabírají sdělení 6 stran z 19, v čísle 27 z roku 1986 obsazují sdělení prostor 91 stran ze 186.

Tabulka č.2

	č. 11 srpen 1979	č.14 červenec 1980	č. 21/22/23 únor 1983	č. 24 duben 1984	č. 28/29 říjen 1987
Počet stran	40	21	93	133	214
Dokumenty Charty 77 (dopisy; sdělení)	7	3	28	42	45
Sdělení VONS	31	15	24	42	80
Reporty	1	3	4	1	0
Dopisy (vč. apelů a žádostí)	2	4	12	16	4
Sdělení, oznámení, prohlášení	0	0	3	3	4
Petice	0	1	2	2	1
Rozhovory	3	0	0	0	1
Zprávy	3	3	11	1	6
Jiné	3	0	1	1	0

„Reports“, neboli ohlášení se vyznačují v rámci agenturního zpravodajství tím, že je oznámeno, od koho pochází, nebo je zde alespoň kladen důraz na očitě svědectví. Další jejich společná vlastnost je, že informují o persekucích disidentů. Speciální typ reportů jsou poté takové, které sestavili příbuzní odsouzených občanů pro jejich přátele. Je v nich referováno o jejich zdraví i pobytu ve vězení. Tyto informace jsou v bulletinech shrnuty za nějaké časové období. Poprvé se tento typ příspěvku objevuje v č. 14 z roku 1980, kde jsou shrnutí zvlášť za březen, duben a květen. Poslední souhrnné reporty se pak objevují v trojčísle 21/22/23 z roku 1983. V tomto kontextu je relevantní zmínit i zveřejňování úryvků dopisů psaných z vězení.

4 Praktická část – příklad čtyř konkrétních událostí a ambivalence jejich zpracování

V následující části jsou porovnávány čtyři události, a to dvěma úhly pohledu a prostřednictvím šesti zvolených kritérií, která byla zvolena na základě teoretické práce s objektivitou. Události jsou následovné: desetileté výročí okupace Československa zeměmi Varšavské smlouvy v roce 1978 (kapitola 4.1); odhalení francouzské dodávky s pašovanými materiály ze zahraničí a následné zatýkání v řadách disentu z roku 1981 (kapitola 4.2); zajetí československých občanů v Angole organizací UNITA, jejich propuštění a následná mediální kampaň z roku 1984 (kapitola 4.3); Nobelova cena pro Jaroslava Seiferta v roce 1984 s přihlédnutím k jeho postavení v komunistickém režimu během tzv. normalizace (kapitola 4.4). Úhly pohledu jsou: oficiální vládní úhel pohledu a pohled disentu, opoziční vůči oficiální vládě. Kritéria jsou následující: prostor věnovaný události v daném médiu (1); umístění události v rámci média a její řazení (2); citování a uvedení autora článku (3); vyváženost neboli zastoupení všech úhlů pohledu (4); absence či přítomnost hodnotících soudů a osobní angažovanost (5); překrývání obsahů napříč médii (6).

Na jedné straně jsou události zkoumány optikou státních médií ČSSR: *Rudého práva* a Československého rozhlasu. Komparace stojí především na publikovaných agenturních zpráv ČTK v těchto médiích.

Rudé právo je zkoumáno vždy v kontextu titulní strany, popřípadě dalších zpráv na stránce se sledovanou událostí. V rozboru titulní strany diplomantka až na jednu výjimku vynechává propagandistické úvodníky, které jsou na předních stranách vysázené tučným písmem. Také vynechává výpis všech typů blahopřání (ke státním svátkům jiným zemím, k významnému jubileu atd.), pokud to není pro problematiku přínosné. Toto periodikum v diplomantkou sledovaném období má ustálené tematické rozdělení: strana 2 a 3 mapuje události z domova, na straně 4 bývají obvykle inzeráty, strana 5 z poloviny patří kultuře, strana 6 a 7 je určena pro zahraniční zpravodajství a strana 8 pro sportovní události. Periodikum má tedy vždy 8 stran. Pro správné porozumění je nutné poznamenat rozměrové parametry média. Jeho formát je A2 a prostor na stránkách je vydělen na sedm sloupců.

Z tvorby Československého rozhlasu se analýza opírá o hlavní zpravodajskou relaci *Rozhlasové noviny*. Zmíněn je propagandistický rozhlasový pořad *Hovory z druhé strany* a pořad *Lidé a svět*. U

Rozhlasových novin je často operováno s pojmem „hlavní zprávy“. Ty jsou identifikované na základě úvodu v pořadu, kde tyto zprávy vytyčují hlasatelé. Výjimečně diplomantka identifikuje hlavní zprávu jako tu, které je věnováno velké množství vysílacího času. Diplomantka zpravidla nebere v potaz poznámky a komentáře, které svou stopáží bývají těmi nejdelšími. Každý díl tohoto pořadu má jinou stopáž a jiný počet příspěvků, na což je vždy jednotlivě upozorněno. Dalším zjištěním podstatným pro analýzu je, že pokud zprávu vydala ČTK, v rozhlase není uvedena jako její autor. Zprávy vydané ČTK bývají totožné v *Rudém právu* i *Rozhlasových novinách*, proto je diplomantka v oddíle „Práce se zdroji, citacemi a autorstvím“ často usouvztažňuje navzájem.

Druhý úhel pohledu bude výhradně zastoupen tvorbou tiskové a literární agentury Palach Press. Jak již bylo napsáno výše, jednotlivá čísla nemají ustálený formát, ani skladbu (viz kapitola 3.6 „Obsahová náplň Palach Press Bulletinů“). Bulletinů mají formát A4 a text je psán na psacím stroji, tedy není zde prostor pro žádné vydělování sloupců a vkládání fotografií jako u tištěného *Rudého práva*. Bulletinů také nedisponují titulními stranami po vzoru klasických deníků jako je právě *Rudé právo*. V pozdějších číslech se objevují souhrny roku sepsané Janem Kavanem.

Vzhledem k zúžení typů médií i analyzovaných jednotlivých čísel, a naopak rozšíření počtu událostí, diplomantka využívá kvalitativní analýzu. Diplomantka rozebírá pouze textový materiál, fotografie jsou až na opodstatněné důvody z analýzy vynechány. Pro orientaci v materiálech je využito šesti kritérií týkající se objektivity. Je zde nutné upozornit, že si diplomantka neklade za cíl stanovit, zda jsou média objektivní či nikoli, ale použít tyto kritéria k odhalení způsobu práce s informacemi v obecnějším diskurzu.

Na základě kritérií bylo stanoveno pět výzkumných otázek:

- Jsou oficiální československá média vyvážená, tedy dávají prostor všem stranám sporu? Citují ze zdrojů a uvádějí autora?
- Je tisková agentura Palach Press vyvážená, tedy dává prostor všem stranám sporu? Cituje ze zdrojů a uvádí autora?
- Porušují oficiální československá média nezájatost v interpretaci událostí? Nepoužívají emoční a hodnotící prostředky?
- Porušuje tisková agentura Palach Press nezájatost v interpretaci událostí? Nepoužívá emoční a hodnotící prostředky?
- Dochází k obsahovému překrytí u vybraných událostí? Je prostor věnovaný událostem a jejich pozice v rámci média totožný?

V závěru praktické části bude vyvrácena nebo potvrzena následující hypotéza:

Oficiální média normalizačního Československa budou referovat v souladu s politikou Komunistické strany ČSSR účelově a manipulativně. Ani tvorba agentury Palach Press nebude objektivní, bude referovat o událostech, které se nedostanou do oficiálních médií a ve prospěch perzekuovaných občanů.

Podle Westerstahla je při výzkumu objektivitu produktivní využít možnosti jejího rozdělení na dva aspekty: fakticitu a nestrannost (více k teorii k objektivitu viz kapitola 2 „Objektivita v žurnalistickém diskurzu“). Fakticita se skládá z *pravdivosti informací* a *relevantnosti*, tedy zda jsou v referované události zastoupeny všechny úhly pohledu, aktéři, fakta a informace, nebo naopak jestli zde nejsou takové, které tam nejsou nezbytné.³⁶⁶ Způsobů, jak odhalit pravdivost informací, respektive jejich přesnost, je několik. Je možné se dotázat svědka události, aktéra, o kterém se v textu referuje, nebo zjistit ohodnocení přesnosti výpovědi publikem. Další možností je poté ověření zprávy v dalších médiích a zdrojích.³⁶⁷ Pro tuto práci je vybrán poslední způsob. McQuail dále z hlediska fakticity doporučuje rozhodnout, zda se jedná o názor nebo fakt.³⁶⁸ S tímto parametrem je pracováno až při závěrečném shrnutí praktické části.

Nestrannost se skládá z *vyváženosti* a *neutrální prezentace*. Pro vyváženost je důležitá jednak otázka výběru „kdo a co se ve zprávě objevuje a v jaké pořadí, za druhé pak propojení subjektu s přímými či nepřímými pozitivními či negativními asociacemi.“³⁶⁹ V případě neutrální prezentace „musíme posoudit, bez ohledu na to, komu by to mohlo prospět, zda je informování nezaujaté a odměřené.“³⁷⁰

U každé analyzované události je vždy úvod a čtyři oddíly. Hned v úvodu je pokus o vypořádání se s *pravdivostí informací*, kdy je pojednáno o události i z jiných zdrojů, případně je událost rozšířena o další historické a mediální kontexty.

Vždy v prvním oddílu („Pozice události v rámci média“) bude hodnocen první aspekt *vyváženosti*, tedy kolik prostoru a jakou pozici v rámci média událost zaujímá a o koho či co se vůbec jedná. Jsou tedy rozebrána první dvě diplomantkou stanovená kritéria „prostor věnovaný události“ (1) a „umístění události v rámci média a jejich řazení.“ (2). Pozice v rámci média je v případě oficiálních médií vztahována k ostatním událostem na dané stránce a k titulní straně (v případě *Rudého práva*) nebo k hlavním událostem (v případě *Rozhlasových novin*). Hlavní zprávy z těchto stran zde budou navzájem usouvztažněny. Zde je nutné poznamenat, že *Rudé právo* má oproti rozhlasu denní

---

³⁶⁶ Trampota, T. a Vojtěchovská M.: *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 132.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 131.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 133.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 133–134.

zpoždění. Události v *Palach Press Bulletinu* nejsou řazeny podle jednotného klíče a neobsahují titulní strany v novinovém slova smyslu, proto je zde upuštěno od tohoto vzájemného usouvztažňování zpráv. Ve všech médiích je analyzováno, kolik zabírá událost prostoru v rámci média.

V druhém oddíle, „Práce se zdroji, citacemi a autorstvím“, je analyzováno, zda jsou v textu využity citace, zda se zde odkazuje na nějaký zdroj informací (ať už osobu, instituci nebo dokument). Také je zkoumáno, zda je zveřejněn autor příspěvku. Diplomantka se zde tedy vypořádává se složkou *relevantnosti*. Zároveň uplatňuje své třetí kritérium „citace zdrojů, uvedení autora“ (3).

Ve třetím oddílu („Způsob interpretace události“) si diplomantka vybírá vždy jednoho zástupce, tj. jeden příspěvek, z každé strany. Na základě obsahu a jazykových prostředků jsou odhaleny hodnotící soudy a zaujatost. Výběr článků pro analýzu proběhl podle následujícího klíče. V první řadě musela být dílčí část události zastoupena v obou typech médií, aby porovnání bylo relevantní. Za druhé diplomantka cílila v první řadě na produkci ČTK, v případě agentury Palach Press na vlastní obsah. Pokud se ani potom nevytřídily dva příspěvky, diplomantka se řídila rozsahem, kdy dávala přednost delším příspěvkům. Tímto diplomantka postihuje zbývající aspekt *vyváženosti a neutrální prezentaci*. Z kritérií je pak aplikována „absence či přítomnost hodnotících soudů a osobní angažovanost“ (5).

Poslední oddíl („Zastoupení všech úhlů pohledu a obsahové přesahy“) poté zkoumá, zda byly v obou médiích postihnuty „všechny úhly pohledu“ (4), což je také jedno z předem stanovených kritérií spadající pod *relevanci*. Dále je tento oddíl také částečným shrnutím celé kapitoly, diplomantka si pro tento účel vytvořila další kritérium „překrývání obsahů“ (6).

4.1 Desetileté výročí okupace (1978)

V srpnu roku 1978 uběhlo přesně deset let od vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Tato intervence cizích zemí ukončila období demokratizace a uvolňování rozběhnuté během pražského jara. Komunistická strana Československa se pokoušela okupaci (jejími slovy internacionální pomoc) vykreslit jako bratrskou výpomoc v době krize vedoucí k nastolení lepších životních poměrů obyvatelstva a míru.

Opoziční proud zastoupený Chartou 77 naopak zdůrazňoval nepřijatelnost setrvání sovětských jednotek na území ČSSR, vůbec protiprávnost celé intervence a zkomplikování československého

vnitřního vývoje v jejím důsledku.³⁷¹ Výročí ale na druhou stranu také vedlo ke sblížení s polskou opozicí. Došlo k vydání společných prohlášení. Disidentské skupiny z obou zemí se dokonce setkaly v Krkonoších (v. Obě hnutí to stvrdila společnou deklarací Charty 77 a Výboru společenské sebeobraný KOR:

„Uplynulých 10 let jasně prokázalo – navzdory všem tvrzením zastánců protidemokratického zřízení a národní nesuverenity – životnost myšlenek Pražského jara a demokratických hnutí polské společnosti. [...] Ve dnech desátého výročí událostí roku osmašedesátého, sbratření snahou prosazovat pravdu, lidská a občanská práva, demokracii, sociální spravedlnost a národní nezávislost, vyhlašujeme svou společnou vůli zachovat věrnost těmto ideálům a jednat v jejich duchu.“³⁷²

Desetileté výročí invaze bylo poté využito i exulanty, kteří se jeho prostřednictvím snažili upozornit na tehdejší politickou situaci v Československu. Největší protestní shromáždění se konalo ve Vídni, kde tamní chartisté požadovali „odchod sovětských vojsk z Československa, propuštění všech politických vězňů a zastavení politické diskriminace.“³⁷³ Jiní se pokoušeli na situaci upozornit držením hladovky.³⁷⁴

4.1.1 Pozice události v rámci média

V *Rudém právu*³⁷⁵ ze dne 21.8.1978 na události před deseti lety přímo odkazuje úvodník s názvem *V zájmu socialismu, v zájmu našeho lidu*. Pojednává o srpnové intervenci jako o iniciační události, která vedla k opětovnému upevnění vedoucí úlohy KSČ a ekonomickému rozvoji země. Tento článek začíná na titulní straně, jeho dokončení se vyskytuje na 2. straně. Tento úvodník je vysázen tučným písmem. Vedle něho začíná na titulní straně reportáž o žních s názvem *Inciativa, důvtip a obětavost* a příspěvek Jaroslavy Janáčkové o návštěvě centra Prahy, kde byl od roku 1978 zahájen provoz nové linky metra. Na titulní straně se nachází rovněž dva drobné příspěvky: o udělení Řádu

³⁷¹ Dokument Charty 77 č.18. In Prečan, V.(ed.): *Charta 77: 1977–1989*. Praha: Čs. dokumentační středisko nezávislé literatury, 1990, s. 213-214.

³⁷² Citováno z českého originálu: Společné prohlášení Charty 77 a polského Výboru společenské sebeobraný k 10. výročí vojenské intervence v Československu [online]. © 1994–2019 České dokumentační středisko, o.p.s. [cit. 15.4.2020]. Dostupné z <http://www.csds.cz/cs/g6/3616-DS.html>.

³⁷³ Zvláštní prohlášení k 10. výročí okupace signatářů Charty 77 žijících ve Vídni. In Prohlášení 10. výročí vojenské intervence v Československu (č.18) [online]. © 1994–2019 České dokumentační středisko, o.p.s. [cit. 15.4.2020]. Dostupné z http://www.csds.cz/cs/g6/3619-DS.html#dsy3619-DS_N10158_ref.

³⁷⁴ Jako příklad poslouží Libor Rouček, v té době student politologie a sociálních věd ve Vídni, po revoluci člen a mluvčí ČSSD, později poslanec a mluvčí vlády Miloše Zemana, ještě později europoslanec. Na držení hladovky upozorňuje ve svých dopisech otištěné v německé verzi *Palach Press Bulletinu*.

³⁷⁵ *Rudé právo*, 58 (196), 21.8.1978.

Říjnové revoluce prezidentu Vietnamské socialistické republiky a o hospodářské nejistotě a inflaci v západních zemích.

Ačkoli v celém čísle není na události roku 1968 explicitně už jakkoli poukázáno, přesto se zde vyskytuje pár příspěvků nějakým způsobem dotýkajících se události, respektive snažících se o transformaci její historické stopy. Činí tak prostřednictvím dvou témat: srdečné a produktivní vztahy ČSSR se Sovětským svazem a zvýšení životní úrovně obyvatel v posledních letech. *Z třinácti sbírek skvostů* je pochvalná recenze na výstavu obrazů zapůjčených sovětskými muzei a galeriemi ve Valdštejnské jízdárně. Autor zde vyzdvihuje tuto kulturní akci, stejně jako blízko se nacházející a nově vybudovanou stanici metra Malostranská. Ta je vykreslena jako příklad československo-sovětské spolupráce. Další článek popisuje vybavenost domácností v ČSSR a vylepšení této výbavy od roku 1967. Příspěvek *Náš a jejich svět* se skládá z dopisů adresovaný redakci. Otištěné úryvky dopisů v článku *Náš a jejich svět* se dotýkají tří témat: zlepšení životní úrovně ve městě i na vesnicích a kritika nového východoněmeckého televizního dokumentu z období druhé světové války, kde je kritizován Sovětský svaz. Poslední téma pokrývá dobré zkušenosti občanů ČSSR z dovolených v Sovětském svazu. Tyto všechny články se nacházejí na prvních 3 stranách. Až na 5. straně (tedy až za inzeráty) je v rubrice Technický rozvoj a praxe článek o chystané výstavě sovětské elektroniky a dosavadních úspěších Sovětského svazu v tomto odvětví. Přínos sovětské spolupráce je naznačen také v krátkém článku z kulturní rubriky pojednávajícím o historii knihovnictví.

Následujícího dne *Rudé právo*³⁷⁶ již na událost vzpomene jen dvakrát, a to až prostřednictvím strany číslo 7. Článek *Posílení míru, socialismu a bezpečnosti*, s nadtitulkem *Bratrský tisk k úspěšnému rozvoji Československa* zabírá přibližně třetinu strany a obsahuje výtahy z ostatních zahraničních, socialisticky orientovaných periodik, svorně pozitivně referujících o sovětské invazi. Pod tento delší článek je připojen příspěvek *Věrnost internacionalismu*, s podtitulem *Článek soudruha A. Indry v listu Izvestija*. Jeho délka je pouhé čtyři odstavce v jednom sloupci. Tyto parametry budí dojem, že je tento drobný text součástí článku předešlého. Hlavní zprávy na titulní straně pro tento den jsou: reportáž ze žní a popis jejich postupování; přijetí jihomoravské delegace zemědělců na Pražském hradě; příspěvek o výročních schůzích stranických organizací v různých podnicích a krátký text věnovaný ukončení společného programu vesmírného letu nákladní lodi a vědeckotechnického komplexu.

*Rozhlasové noviny*³⁷⁷ se dne 21.8.1976 sestávají ze 17 událostí a celková stopáž pořadu je 36:54.

---

³⁷⁶ *Rudé právo*, 58 (197), 22.8.1978

³⁷⁷ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 21.8.1978.

Hlavní zprávy jsou dle úvodního přehledu následovné: Gustav Husák přijal delegaci z Jihomoravského kraje; v deníku *Izvestija* byl otištěn článek A. Indry; v Moskvě se koná 14. mezinárodní genetický kongres; byl zmařen pokus o uvedení bejrútského přístavu znovu do provozu; odpojila se orbitální stanice od nákladní lodi; horníci v Dole Antonína Zápoteckého v Orlové plní kvóty pro těžbu uhlí a americký prezident Carter posunul plnění volebního slibu a o zlepšení zdravotní péče.

Dvě zprávy překonávají ostatní svou délkou. Úvodní zpráva se týká dokončení žní a splnění stanoveného plánu z XV. sjezdu KSČ. Stopáž tohoto příspěvku je 7 a půl minuty. Další obsáhlejší příspěvek, o délce 10 a půl minuty, se týká desetiletého výročí intervence vojsk Varšavské smlouvy. Skládá se z článků ostatních médií socialistického bloku, které reflektovaly desetileté výročí intervence v roce 1968. Tento příspěvek je v pořadí až 14.

Také v *Rozhlasových novinách* se vyskytují zprávy zdůrazňující sounáležitost se Sovětským svazem. Československý velvyslanec v Sovětském svazu, Čestmír Lovětínský, informoval sovětské novináře o přípravách na oslavy 34. výročí Slovenského národního povstání. Další zpráva se týká 14. genetického kongresu konaného v Moskvě. Oba příspěvky ukazují přátelství a spolupráci obou stran. V rozhlase poté zazní také zprávy, které ukazují na sociální nejistoty v západních zemích: demonstrace proti státnímu rozpočtu v Austrálii nebo posunutí plnění předvolebního slibu prezidenta Cartera o dostupnější zdravotní péči.

V německé mutaci *Palach Press Bulletin*³⁷⁸ označené číslem 2 se přímo desetiletého výročí okupace týká hned první otištěný dokument Charty 77 číslo 18, uveřejněný na stránce 3 a 4. Na dalších dvou stranách se vyskytuje prohlášení Charty 77 a Výboru společenské sebeobraný KOR, které bylo vydané ku příležitosti výročí. Tomu se věnuje i závěr čísla. Na stránkách 36 až 41 jsou otištěny následující dokumenty: výzva s názvem *Sowjeten raus aus der Tschechoslowakei!* (Sověti pryč z Československa!) vyjadřující podporu Chartě 77 od švédské organizace *Folket i Bild/Kulturfront*. V bulletinu je taktéž otištěna i odpověď Charty 77. Následujícími dokumenty jsou dva otevřené dopisy Libora Roučka adresované předsedům vlád zemí, kteří podepsali helsinskou úmluvu a papeži Janu Pavlu I. Bulletin má celkem 41 stran.

Jediná zpráva, z hlediska žánru, dotýkající se vzdáleně události, je *Ausweisung eines westdeutschen Journalisten* (Vyhoštění západoněmeckého žurnalisty). Helmuth Clemens, reportér ARD, tedy Asociace Sdružení veřejnoprávních vysílatelů Spolkové republiky Německo, byl vyhoštěn z Československa na základě kontaktů s lidmi, kteří byli „oficiálním režimem označováni jako

---

³⁷⁸ *Palach Press Bulletin*, č. 2, 1979. (německá mutace)

„ztroskotanci“.“³⁷⁹ Ty měl Clemens využít k „provokativnímu televiznímu vysílání při příležitosti desátého výročí bratrské, internacionální pomoci spojenců.“³⁸⁰ Pro úplnost kontextu je zde možné zmínit, že Clemens byl televizní reportér, který z Prahy vysílal právě v srpnu 1968.³⁸¹

V relevantní anglické mutaci *Palach Press Bulletin*³⁸², hned v úvodu stojí, že toto číslo má zpoždění, a to z důvodu nedostatku personálu, k čemuž vedlo právě desáté výročí okupace (číslo vyšlo až v říjnu 1978). Ve dvacetistránkovém bulletinu se zmínka o sledované události objeví opět v otištěné deklaraci Charty 77 a Výboru společenské sebeobraný KOR (která je i v německé mutaci) a dále v pětiřádkové zprávě. Informuje o zatčení dvou východoněmeckých studentů demonstrujících 21. srpna 1978 na Václavském náměstí. Tato zpráva se nachází na straně 18.

4.1.2 Práce se zdroji, citacemi a autorstvím

V článku z *Rudého práva V zájmu socialismu, v zájmu našeho lidu* je autor anonymní. V textu jsou citovány autority Leonida Iljiče Brežněva a Gustava Husáka. Dále je zde odcitována část dokumentu *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*³⁸³. Nepřímo je pak odkazováno na výsledky 11. zasedání ÚV KSČ a na plány stanovené na XIV. a XV. sjezdu KSČ a jejich plnění.

Ústřední zpráva, týkající se sledované události v *Rozhlasových novinách*, je v podstatě složena pouze z citací převzatých z jiných médií. Stěžejní je pak rekapitulace článku Aloise Indry, člena předsednictva ÚV KSČ a předsedy Federálního shromáždění, zveřejněného v sovětském deníku *Izvestija* s názvem *Věrnost internacionalismu*. Dále jsou citovány výtahy z deníků dalších socialistických zemí: polského *Trybuna Ludu*, bulharského *Robotničesko delo* a východoněmeckého *Neues Deutschland*.

Zde je zajímavé obsah porovnat s příspěvky v *Rudém právu* ze dne 22.8.1978 s názvy *Posílení socialismu, míru a bezpečnosti* a *Věrnost internacionalismu*. Některé pasáže jsou naprosto totožné. Indrův výtah z článku je oproti rozhlasové verzi zkrácen, ale výtahy z článků ostatních deníků v článku *Posílení socialismu, míru a bezpečnosti* jsou naopak podrobnější. Vedle tří deníků již zmíněných v předchozím odstavci jsou navíc citovány platforma rakouských komunistů *Volksstimme* a vyjádření ústředního orgánu komunistické strany Vietnamu. V perexu článku a

³⁷⁹ Tamtéž, s. 32.

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ ARD slaví 50 let pražského studia: Byli přítom jako jedni z mála [online]. © 1996–2020 Česká televize [cit. 15.4.2020]. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1037130-ard-slavi-50-let-prazskeho-studia-byli-pri-tom-jako-jedni-z-mala>.

³⁸² *Palach Press Bulletin*, č. 10, 1978.

³⁸³ Tento dokument definoval, jak budou oficiálně interpretovány události roku 1968. Ten, kdo s dokumentem nesouhlasil, nemohl dále působit ve veřejném životě.

v prvních odstavcích je poté odcitován text otištěný v sovětském listu tamější komunistické strany *Pravda*. Podle článku se jedná o obsáhlý výtah článku *Rudého práva* o kampaních vedených Západem ku příležitosti desátého výročí intervence. Jako zdroj je uvedena ČTK a zahraniční redakce *Rudého práva*.

V německé mutaci bulletinu se ve všech případech, které se dotýkají sledovaného tématu, nejedná o žánr zprávy (jsou tu výzvy, dopisy a prohlášení). Je otázka, zda je zde relevantní vůbec se ptát po zdrojích. Nicméně pro ilustraci je možné uvést, jak se se zdroji pracuje v dokumentu Charty 77 č. 18. Dokument cituje několik jiných dokumentů, kterými se snaží doložit protiprávnost setrvání sovětských jednotek na území Československa. Je zde citován VI. bod Závěrečného aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě podepsaný i ČSSR v Helsinkách roku 1975. Dále je odcitován článek 1 smlouvy mezi ČSSR a SSSR ze dne 16.10.1968, jež dodatečně umožnila sovětským jednotkám dočasně setrvat na území Československa. Poté je v textu odkazováno na další smlouvy podepsané, jak SSSR, ale i Spolkovou republikou Německo. Text je zaštitěný, ostatně jako všechna prohlášení Charty 77, třemi mluvčími, kteří se pravidelně střídali. V srpnu 1978 to byli Ladislav Hejránek, Marta Kubišová a Jaroslav Šabata. Libor Rouček, autor dopisů papeži a prvním ministrům ze závěru bulletinu, připojil svůj vlastnoruční.

V případě anglického bulletinu krátká zpráva není jakkoli ozdrojována: ani z pohledu odkazů na jiné autority a ani z hlediska zveřejnění autora.³⁸⁴

4.1.3 Způsob interpretace události

ČTK

Článek Aloise Indry,³⁸⁵ člena předsednictva ÚV KSČ, předsedy Federálního shromáždění ČSSR a zároveň jednoho ze signatářů tzv. zvacího dopisu ze srpna 1968, *Věrnost internacionalismu* byl zveřejněn v sovětském deníku *Izvestija*, jak je možné se dočíst v úvodním odstavci stejnojmenného článku. Zbytek tohoto krátkého příspěvku je pak věnován jeho výtahu.

Ve zkratce se jedná o potvrzení přátelské pozice, kterou zaujímá ČSSR k SSSR, i oficiálních interpretací srpnových událostí roku 1968. Tyto události jsou zde popsány jako zmaření snah „kontrarevolučních sil“ na „znovunastolení kapitalistických sil v naší zemi“. Podle jeho slov „všechny povolané orgány zhodnotily situaci“ a vyvodily „závěry, které jsou v naprostém souladu s marxisticko-leninským učením o socialistické revoluci a její obraně, odpovídajícím zájmům

---

³⁸⁴ Autorství článku je problematické: informátor z Československa nemohl být z bezpečnostních důvodů prozrazen.

³⁸⁵ Věrnost internacionalismu. In *Rudé právo*, 58 (197), 22.8.1978, s.7.

socialismu v naší zemi, zájmům pokroku a míru ve světě“. Ona loajalita k Sovětskému svazu je nastíněna v posledním odstavci, kdy události před deseti lety, byly pro společenství obou států „zatěžkávací zkouškou.“

Tento článek je specifický tím, že je naplněn lexikem marxistické ideologie upravené pro účely vládnoucí strany. V některých případech působí až vyprázdňené, nahromaděné bez výsledného smyslu, respektive informační hodnoty („výsledky politiky KSČ [...] byly podmíněné cílevědomým rozvojem socialistické demokracie“). Autor se slovníkem jasně vymezuje vůči období pražského jara.

Agentura Palach Press

Zpráva³⁸⁶ z tohoto periodika je dlouhá pouze na několik řádků. Dovídáme se z ní, že dva studenti demonstrovali 21. srpna na Václavském náměstí. Za zmínku stojí, že je informačně nekompletní: jeden ze studentů byl Bernard Zacharias a bylo mu dvacet jedna let, o druhém však je jedinou informací jméno Singer. I přes zdánlivou stručnost zpráva zvládla odpovědět na všechny novinářské otázky a je podána strohým stylem.

Velkou část zprávy pak zabírají další osudy studentů, tedy jejich zadržení na deset dní, vyslýchání, obvinění z pobuřování a předání východoněmecké tajné službě.

4.1.4 Zastoupení všech úhlů pohledu a obsahové přesahy

V případě ČTK zde dochází k informování o události pouze z úhlu pohledu vládnoucí strany. A to tak důsledně, že veškeré potenciální jiné názory jsou předem devalvovány. Maximálně je připuštěn pohled dalších socialistických států, který je ale s tím československým vládním totožný. Hlavní účelem je ujistit občany ČSSR o prospěšnosti sovětské okupace, která vedla k hospodářskému růstu země a míru v Evropě. Činí tak připomínáním oné jedné interpretace události.

V případě Palach Press agentury nedochází k interpretaci oné události v minulosti, jako v předchozím případě, ale k jejímu využití pro poukázání na současnou politickou situaci v Československu. Informace jsou věnovány aktuálním projevům nespokojenosti se stávajícím režimem. Úhel pohledu je zde opět poněkud jednostranný. Je prezentován z pozice československého disentu nebo exilu.

Jak je patrné z výše uvedeného, nedochází zde k žádnému obsahovému přesahu. Zpráva o východoněmeckých studentech se neobjeví ve státních médiích, tak jako v zájmu exilové agentury

---

³⁸⁶ East German Students Protest against Occupation. In *Palach Press Bulletin*, č. 10, 1978, s. 18.

není referovat o interpretaci událostí vládní stranou nebo přetiskovat obsahy deníků jiných socialistických států.

4.2 Francouzský incident (1981)

27. dubna 1981 ve 22:30 byl na hraničním přechodu Dolní Dvořiště odhalen karavan plný pašované literatury a dalších materiálů určených pro přepravu do Československa. Vůz řídili dva mladí socialisté francouzské národnosti: Gilles Thonon a François Anis. Ačkoli se StB snažila vzbudit dojem, že šlo o náhodnou kontrolu, ve skutečnosti šlo o dopředu naplánovaný tah, v rámci tzv. akce Delta. Stát měl totiž pod kontrolou tento distribuční kanál skrze infiltrovaného informátora Pavla Muraška. Dále se československé rozvědce podařilo nainstalovat odposlech do pracovny Pavla Tigrida, který v Paříži vydával časopis *Svědectví*. Namontování odposlechu bylo totiž dalším vniknutím do distribučních mechanismů.³⁸⁷

V noci z 5. na 6. května posléze StB odhalila překladiště literatury v garáži u domku ve Staré Boleslavi. Byla v ní hlavně tuzemská samizdatová tvorba určená na vývoz za hranice.³⁸⁸ Odhalení vedla v druhém květnovém týdnu, konkrétně mezi 6. a 12. květnem 1981, k zadržení několika desítek disidentů, osm jich bylo posléze vzato do předběžné vazby. Tito uvěznění byli přibližně po roce, především kvůli tlakům ze zahraničí, propuštěni (viz kapitola 3.3.1 „Pašování materiálů kempingovými vozy“).

Dále tato událost posloužila vládnoucímu režimu k vlastním účelům. Československá televize natočila propagandistický film *EM4 přichází*. Ten pracoval s reálnými záběry policie při zadržení kempingového vozu. Ve filmu je zobrazeno autentické odhalení tajných prostor v automobilu. Film obsahuje i detailní záběry na převážený materiál, včetně komentářů hlasatele k některým písemnostem, a vyslýchání dvou Francouzů. Tento film měl premiéru 4.7.1981. Také *Rudé právo* využilo tuto událost jako příležitost k očernění disentu a exilu, a to ve dvou článcích: *Přerušovaný kanál* (30.6.1981) a *Disidenti, zaprodanci a ještě hůř* (13.8.1981). O těchto článcích bude podrobněji pojednáno v rámci analýzy. V rozhlasu pak vznikl rozhlasový seriál *Hovory z druhé strany*, který se skládal právě z odposlechů z Tigridovy kanceláře. Nekvalitní zvukové záznamy vytržené z kontextu komentoval Petr Voldán. Pořad se vysílal v prosinci roku 1981.

Jak je zřejmé, jedná se o téma s důsledky zasahující delší časové období, proto diplomantka zužuje

---

³⁸⁷ Viz k okolnostem pozadí tohoto incidentu v článku Schovánek, R.: Přijel karavan a zatýkalo se: největší akce proti disentu 80. let. In Echo24.cz [online] © 2020 Echo Media, a.s. [cit. 01.05.2020]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/i5Qga/prijel-karavan-a-zatykalo-se-nejvetsi-akce-proti-disentu-80-let>.

³⁸⁸ Novotný, P.: *Jaromír Hořec: život a dílo*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2011, s. 62.

v rámci oficiálních médií období pouze na květen 1981. V případě exilové agentury bude pokryto jedno

4.2.1 Pozice události v rámci média

Ačkoli k odhalení karavanu došlo na konci dubna, první zpráva ČTK věnovaná události v *Rudém právu*³⁸⁹ je až z 6.5.1981, je tedy otištěna v čísle ze 7.5.1981. Příspěvek je stručně nadepsán *Zpráva ČTK* a informuje o zadržení dodávky, ilegálnosti celého podniku a zahájení vyšetřování. Tato zpráva se nachází na straně 2 a svou délkou pouhých dvou odstavců (o 19 řádcích) a titulkem patří mezi ty nejméně nápadné na straně. To umocňuje i to, že je zařazena v sloupci mezi počasí a rubriku Černá kronika. Větší prostor na straně má třeba článek o 60. výročí založení Rumunské komunistické strany nebo o 50. výročí stávky v Karlově huti. Hlavními zprávami na titulní straně ten den jsou: seznamování veřejnosti s volebními programy Národní fronty; předávání titulu Zasloužilý umělec; setkání ministrů zahraničních věcí Československa a Maďarska; příspěvek o rozvoji města Volary; přípravy na pohřeb Roberta Sandse, který zemřel na následky hladovky držené za severoirské bojovníky; přijetí velvyslance z Nikaragui na Pražském hradě.

Dne 16. 5.1981 je poté v *Rudém právu*³⁹⁰ otištěno prohlášení ČTK s titulkem *Diverzní činnost proti ČSSR*. Tato zpráva je v porovnání s předchozí podstatně delší – má vlastní perex a 6 dalších odstavců ve dvou sloupcích. Opět se vyskytuje na straně 2. Tento den se na této straně více prostoru dostává článku o souboru nových ekonomických opatření v ČSSR a jejich uplatnění v praxi (včetně příkladů jednotlivých pracovišť, kde opatření fungují). Dále je zde otištěna část předvolebního projevu soudruha Miroslava Čapka. Na titulní straně dominuje článek o spolupráci občanů a kandidátů na poslance na veřejných předvolebních schůzích. Další zprávy jsou: východočeské a středočeské krajské výbory projednaly postup při realizaci XVI. sjezdu KSČ; návštěva ministra hospodářství ze Spolkové republiky Německo v Praze; medailon kandidáta do Národní fronty Václava Bláhy; šéfredaktor *Rudého práva* a člen ÚV KSČ Oldřich Švestka se setkal se závodníky ze Závodu míru; nepokoje v Severním Irsku při pohřbu Francise Hughese - druhého muže zesnulého při hladovce a start rakety Sojuz 40 se sovětsko-rumunskou posádkou.

Poslední květnová zmínka o sledované události pochází z *Rudého práva*³⁹¹ ze dne 20.5.1981. Opět se nachází v jednom sloupci (o 29 řádcích) na straně 2. Pojednává o vyhoštění obou Francouzů z ČSSR. Naprostou většinu prvních dvou stran v tomto čísle zabírá zpráva o návštěvě stranické a státní delegace z Rumunska. Na titulní straně je ještě prostor věnovaný článku o prospěšnostech předvolebních veřejných schůzí, krátkému textu o biologických pokusech ve vesmíru a

³⁸⁹ *Rudé právo* 61 (106), 7.5.1981.

³⁹⁰ *Rudé právo* 61 (114), 16.5.1981.

³⁹¹ *Rudé právo* 61 (117), 20.5.1981.

mezinárodní konferenci o sankcích pro Jihoafrickou rezoluci (respektive o zaslání vyjádření Leonida Brežněva k této konferenci).

*Rozhlasové noviny*³⁹² ze 6.5.1981 se skládají z 18 příspěvků, jejich celková stopáž je 31:29. Hlavními událostmi ten den byly: ministr zahraničních věcí ČSSR Bohuslav Chňoupek ukončil návštěvu v Maďarsku; generální tajemník OSN Kurt Waldheim označil rozhovory se Sověty jako konstruktivní a užitečné; pohřeb Roberta Sandse v Severním Irsku; polský Sejm schválil odbory individuálních rolníků; na Pražském hradě byly udělovány tituly zasloužilý umělec. O třech z těchto zpráv referovalo na své titulní straně i *Rudé právo*. Zvlášť velký prostor je potom věnován pohřbu severoirského aktivisty, kdy je zpráva doplněna i komentářem, a udělení titulu národní umělec. Tato druhá zpráva je doplněna o reportáž Jitky Pražákové, jež se věnuje některým oceněným. Zpráva o odhalení pašované literatury a jiných materiálů, je totožná s tou z *Rudého práva*. Ve vysílání se objeví na 15. pozici. Hlasatel zprávu přečte za 55 vteřin. Na rozdíl od článku v novinách však nejsou zveřejněny iniciály francouzských převaděčů a jako zdroj není uvedena ČTK.

Dne 15.5.1981 mají *Rozhlasové noviny*³⁹³ 19 příspěvků o celkové délce 31:33. Hlavními zprávami ten den jsou: v Severním Irsku proběhl pohřeb Francise Hughese, druhého muže vyhladovělého k smrti; tajemník Ústředního výboru Polské sjednocené dělnické strany na poradě stranických organizací největších polských podniků hovořil o devátém sjezdu strany; finanční výbor Senátu Spojených států amerických navrhl, aby bylo protiprávně držené zlato z Československa zabaveno a odprodáno;³⁹⁴ ČTK vydala prohlášení v reakci na pomlouvačné kampaně ze zahraničí v souvislosti zadržení dvou francouzských agentů. Kromě situace v Severním Irsku nedochází k žádnému překryvu hlavních zpráv v těchto dvou státních médiích. Prohlášení ČTK je na rozdíl dalších květnových příspěvků k dané události zařazeno mezi hlavní zprávy, v rámci relace je na 15. pozici. Znění prohlášení je opět totožné s tím v *Rudém právu*, přečtení trvá lehce přes čtyři minuty, konkrétně 4:08. Dále je události věnován i komentář na 18. pozici. Tento komentář je dlouhý 4:25. Celkově je tedy věnováno sledované události 8 minut a 33 vteřin, což už je skoro třetina času.

*Rozhlasové noviny*³⁹⁵ z 19.5.1981 se skládají z 20 příspěvků, jejich celková stopáž je 34:59. Hlavními zprávami jsou: návštěva rumunské stranické a státní delegace v ČSSR; návštěva tajemníka ÚV KSČ Josef Hamana v ostravském volebním okrsku, kde kandiduje na post poslance

³⁹² *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 6.5.1981.

³⁹³ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 15.5.1981.

³⁹⁴ Toto zlato zabavené nacisty se nakonec do Československa vrátilo. Bylo to krátce po tom, co byli propuštěni poslední disidenti zatčeni v souvislosti odhalení francouzské dodávky (Akce Delta. In *Tajné akce StB* [televizní dokument]. ČT 1, 9.11.2009, 12:02. Dostupné též z <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221032-akce-delta/>).

³⁹⁵ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 19.5.1981.

federálního shromáždění; ústřední výbor Svazu československých spisovatelů vyzval své členy k aktivnímu zapojení do voleb zastupitelských sborů; Wałęsovy odbory v polské Bydhošti opět vyhrožovaly stávkami; v Bejrútu došlo k nejtěžším bojům za posledních šest let; pět britských vojáků bylo zabito v Severní Irsku; belgický závodník Erik Staes vyhrál 11. etapu Závodu míru. Kromě zprávy o rumunské delegaci, není s událostmi z titulní strany *Rudého práva* žádný překryv. Vyhoštěním dvou francouzských občanů se zabývá příspěvek opět na 15. místě. Jedná se znovu o přečtení zprávy uvedené i v *Rudém právu*, které trvá 68 vteřin.

V *Palach Press Bulletinu*³⁹⁶ se sledované události přímo i nepřímo dotýkají obsahy stran 10 až 26. Celkový počet stran bulletinu je 87. Je důležité si zde uvědomit, že se jedná o období, kdy byl Kavanův kanál přerušen a toto číslo vyšlo s odstupem jednoho roku od události, proto pětina celého obsahu zde není zanedbatelnou částí.

Prvním otištěným relevantním dokumentem je část dopisu Jiřiny Šiklové, jedné z uvězněných disidentů a disidentek, psaný po osmi měsících vězení. Tento výňatek zabírá přibližně jednu stranu.

Dále je v tomto čísle celý oddíl s názvem *The Trial of the Seven* (Proces se sedmičkou).³⁹⁷ Zde jsou přetištěny následující dokumenty: dopis příbuzných z listopadu 1981 zasláný prezidentu republiky; dokument Charty 77 o situaci sedmi z února 1982; otevřený dopis Karla Holomka, který si přál stáhnout své svědectví v celé kauze z června 1982; čtyřstránkový životopis Jiřiny Šiklové; výňatky z dvou propagandistických článků (*Přerušovaný kanál a Disidenti, zaprodanci a ještě hůř*), které vyšly v *Rudém právu* s agenturním úvodem; dopis příbuzných uvězněných disidentů francouzskému prezidentovi François Mitterandovi z června 1981; výpověď studentského aktivisty z šedesátých let Jiřího Müllera, kde popisuje výslechy, domovní prohlídky a obvinění své osoby v souvislosti zadržení dodávky. Poslední v tomto oddíle je zpráva o propuštění čtyř disidentů ze sedmi dne 22.3.1982.

Nepřímo se posléze týká události i vymezení se agentury Palach Press proti některým pasážím pořadu Československého rozhlasu *Hovory z druhé strany*. V souvislosti s agenturou je zde zmíněno převážení zásilek přes hranice, odhalení dodávky, vztah Pavla Tigrida k Janu Kavanovi i aktivity agentury Palach Press.³⁹⁸ Děje se tak v příspěvku *Prague Radio attacks Palach Press* (Pražské rádio útočí na Palach Press).

³⁹⁶ *Palach Press Bulletin and Summary of Available Documents*, č. 18/19/20, 1982. Je zde nutné pro úplnost dodat, že téma reflektuje i číslo předcházející (*Palach Press Bulletin*, č.17, 1981) i následující (*Palach Press Bulletin*, č. 21/22/23, 1983).

³⁹⁷ Název odkazuje k sedmi uvězněným. Z původních osmi disidentů zakladatel samizdatové edice *Česká expedice*, Jaromír Hořec, podepsal po půl roce věznění s StB spolupráci (Novotný, P.: *Jaromír Hořec: život a dílo*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2011, s. 62).

³⁹⁸ Tři ze čtyř dílů jsou dostupné v e-sbírkách Národního muzea. Odkaz na první díl zde: <https://www.esbirky.cz/predmet/3488292>.

4.2.2 Práce se zdroji, citacemi a autorstvím

Ve *Zprávě ČTK* nejsou dva zadržení Francouzi ještě identifikováni a je o nich referováno jako o „cizích státních příslušících G.E.T a F.A“. Dále se ve zprávě vyskytuje odvolání na „dosavadní výsledky vyšetřování“, které odhalují, že se na protistátní aktivitě podílejí i někteří českoslovenští občané.

Prohlášení *Diverzní činnost proti ČSSR*, jehož autorem je ČTK, reaguje, jak je možné se dočíst v perexu, na „koordinovanou pomlouvačnou kampaň proti ČSSR“, kterou rozpoutaly západní masové sdělovací prostředky. Dva převaděči jsou již identifikováni jménem i národností. Článek se zaštiťuje mezinárodním právem i Závěrečným aktem helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Dále se článek odvolává na dosavadní šetření (a vůbec československé orgány), jež odhalilo „podvratnou činnost.“ Je zde také odkazováno na paragraf 98 trestního zákona, odstavec 1 a 2, na jehož základě bylo obviněno několik občanů. Závěrem jsou v tomto článku zmíněni občané Československa („široké vrstvy pracujícího lidu“), kteří reagovali již nad předchozí zprávu ze 6.5.1981. Je zde tedy i intertextová provázanost.

Poslední květnová zpráva *Vyhoštění z ČSSR* vyšla také pod záštitou ČTK. Jako autorita je zde uváděno federální ministerstvo zahraničních věcí, které sdělilo francouzskému velvyslanci rozhodnutí o deportaci dvou Francouzů (jsou uvedeni již celými jmény). Dalšími autoritami tu jsou československé zákony (proti kterým se měli Francouzi provinit) a československé orgány (které projevíly dobrou vůli a místo zatčení Francouze deportují). Závěrem zbývá poznamenat, že v žádném z článků se neobjevuje přímá citace, nebo výpověď jakéhokoli účastníka kauzy.

V případě agentury Palach Press, se z velké části jedná o dokumenty a otevřené dopisy. Zdroje a autorství bude popsáno pouze u příspěvků z oddílu *Trial of the Seven* (Proces se sedmičkou). První dokument, otevřený dopis od příbuzných uvězněných, je adresovaný prezidentovi Československé socialistické republiky. Je zde odkazováno na Nejvyšší státní zastupitelství, které obdrželo dokumenty, jež by měly usvědčit vězněné z kriminálních aktivit. Dále je zde odkazováno na Ústavu ČSSR, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech³⁹⁹ a Závěrečný akt helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Dále jsou zde vyjmenovány autority a instituce, které se vězněných zastaly: členové Evropského parlamentu, jeho prezidentka Simone Veil, francouzský prezident Mitterand, britská vláda, senátor USA Edward Kennedy, PEN klub, Amnesty International, Světový kongres spisovatelů v Torontu. Pod dopisem jsou podepsáni

---

³⁹⁹ Pakt přijatý OSN roku 1966, který vstoupil v platnost 1976. I tento pakt byl sice podepsán ČSSR v roce 1968, ale roku 1975 byl Federálním shromážděním odsouhlasen, právě při příležitosti podpisu Závěrečného aktu helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

příbuzní uvězněných.⁴⁰⁰ Pod dopisem je také oznámeno, že kopie byly zaslány Federálnímu shromáždění ČSSR, Vládě ČSSR a nejvyššímu státnímu zastupitelství ČSSR. Podobný obsah, včetně odcitovaných dokumentů, má pak dopis příbuzných psaný francouzskému prezidentovi Mitterandovi o pár stránek dál.

Dalším příspěvkem je chartovní dokument shrnující okolnosti vězněných po devíti měsících od zatčení. Opět je zde zmíněn paragraf 98 trestního zákoníku. Zajímavé je posléze citování „mnoha pozorovatelů“, kteří věří, že zadržení jsou „tak trochu rukojmími.“ Pod dokumentem není nikdo podepsán.

Další dopis je sepsán Karlem Holomkem. Chce v něm stáhnout své svědectví z počátku května 1981, kdy byl jedním z vyslychaných v souvislosti odhalení francouzské dodávky. Svědectví označuje jako neplatné kvůli úzkosti a depresím v době vyslychání. Holomek zde odkazuje na paragraf 100, článek 2 trestního zákoníku, který mu umožňuje nevypovídat. Sám považuje výpověď za nepoužitelnou, podle paragrafu 211, odstavce 3. Dále je opět zmíněn paragraf 98 trestního zákona. Dopis je adresován krajské pobožce StB v Brně, konkrétně vyšetřovateli poručíku Pavlu Babáčkovi

V čísle je dále přetištěna biografie Jiřiny Šiklové, která je převzatá z periodika *Informace o Chartě* 77 č. 10/1982. Tento fakt je předložen v úvodním odstavci, včetně upozornění na fotografie Jiřiny Šiklové a biografie jejich spoluvězňů, které může agentura nabídnout.

Článek *Rudé právo on the French incident* pracuje s citacemi a autoritami následovně. Úvodní odstavec odkazuje na předcházející číslo *Palach Press Bulletinu* č. 17, konkrétně na strany 1 až 5, kde je popsán obsah zabaveného karavanu. Dále jsou v tomto příspěvku dva výtahy z propagandistického článku z *Rudého práva*. První článek⁴⁰¹ seznamuje čtenáře také s obsahem kempingového vozu. Automobil převážel podle článku protistátní tiskoviny protisocialistického zaměření, šifry „disidentů, kteří tak smutně prosluli v krizových letech“, směrnice a návody k provádění podvratné činnosti, moderní rozmnožovací stroje a západní valuty, aby většina disidentů mohla „žít bezplatně na náklady cizích zpravodajských centrál, maskovaných sem tam dobročinnými nadacemi.“ Článek také seznamuje i s obsahem protisocialistických materiálů a poté i s „řádoby literárními výtvary, podobající se navzájem jako vejce vejci“ a jejichž „společným jmenovatelem je nihilistické znevažování všech hodnot, jež jsou vlastní socialistické společnosti“. A to vše za účelem, aby mohli tito záškodníci vést „veřejné nátlakové a pomlouvačné kampaně“. Závěrem autor článku chválí stát za odvedenou práci při přerušení distribučního kanálu, v úvodu

---

⁴⁰⁰ Jiří Kantůrek, Jan Stern, Jiřina Kynclová, Jiřina Hrábková-Rumlová, Jakub Ruml, Lucie Otáhllová-Šiklová, Marek Otáhal, Jan Šikl, Eva Šimečková, Milan Šimečka.

⁴⁰¹ Hečko, J.: Přerušený kanál. In *Rudé právo* 61 (152), 30.6.1981, s. 3.

jsou takto pochváleni celníci s velkými zkušenostmi a dobrou intuicí. Nicméně si je autor článku jistý, že celá protistátní akce je jen „házení klacků pod nohy těm, kdo se obětavě podílejí na společném díle“. Z článku na polovinu stránky v *Rudém právu* je proveden výtah na jednu stranu v bulletinu.

Stejně je proveden i výtah z druhého článku⁴⁰². Hned v perexu najdeme odkaz na předchozí článek, kdy si jeden pražský čtenář stěžuje, že slovo disident je příliš mírné: „Proč užíváte málo srozumitelné slovo disidenti, když jde o vyslovené zaprodance a nepřátele republiky?“ V článku je také uvedena rozhořčená reakce lidí na film *EM4 přichází* vysílaný Československou televizí 4.7.1981. V něm jsou použity reálné záběry z kontroly kempingového vozu. Většina článku je pak věnována tajným agentům přímo v Československu, kteří „žijí v této zemi, chodí mezi námi – a pak v temných koutech berou svůj žold za působení proti naší zemi a proti nám“. Několik řádek se zmiňuje přímo o Jiřině Šiklové, která je v článku popsána anonymně jako „doktorka filozofie“. Dále se v článku objevují další jména, jež byla odhalena v souvislosti se zmapováním zásilky v karavanu. Jsou to lidé kolem literárního kruhu Pavla Kohouta a Ludvíka Vaculíka nebo Rudolf Battěk. V poslední části jsou tématem štvavé kampaně ze Západu. Ty se ozývají proti potrestání člověka, který dle československého práva porušuje zákon, autor článku toto počínání západních médií nazval dokonce stereotypem. Z článku na třetinu stránky v *Rudém právu* je proveden výtah na stranu a půl v bulletinu.

V článku *Jiří Müller faces another trial* je použita citace z dokumentu *Information to Friends about criminal proceeding against me* (Informace přátelům o trestném stíhání proti mně) sepsané jeho rukou. V něm se opět nachází odkaz na, již zde tolikrát skloňovaný, paragraf 98 trestního zákoníku, ale také je zde citováno prohlášení StB, proč Jiří Müller nemůže být spojovaný s francouzským karavanem a osmi zatčenými.

Poslední zpráva tohoto bulletinu týkající se sledovaného tématu *Four of the Seven Released* (Čtyři ze sedmi propuštěni) byla ohlášena telefonicky. Není zde uvedeno, kdo telefonoval, pouze čas telefonátu: odpoledne 22.3.1982.

4.2.3 Způsob interpretace události

V prohlášení *Diverzní činnost proti ČSSR*⁴⁰³ je nejdůležitějším sdělením odhalení distribučního kanálu československými orgány.

Článek je obsahově možné rozdělit do několika částí: první popisuje převážené materiály se

⁴⁰² Oborský, S.: Disidenti, zaprodanci a ještě hůř. In *Rudé právo* 61 (190), 13.8.1981, s.3.

⁴⁰³ Diverzní činnost proti ČSSR. In *Rudé právo* 61 (114), 16.5.1981, s.2

zdůrazněním jejich škodlivosti státnímu řízení i ilegálnosti. Vyjmenovány jsou tiskové materiály („na rozvracení republiky“), z nichž jsou zvláště vyčleněny směrnice a pokyny („pro aktivní diverzní činnost proti společenskému a státnímu zřízení ČSSR“). Dále jsou zmíněny rozmnožovací stroje, které jsou popsány pouze jako „speciální technické prostředky pro provádění podvratné činnosti“ a západní peníze, které jsou určeny na „honorování některých čs. státních občanů za rozvracení země“, jak ostatně potvrdilo i vyšetřování.

Následující, druhá, část tohoto článku se od převážených materiálů dostává k protistátní aktivitě obecně, potažmo k aktérům, kteří ji vykonávají. Tato činnost je podle článku protiprávní v rámci československé legislativy, ale také (což může být podnětné) v rozporu se zásadami Závěrečného aktu helsinské konference a s mezinárodním právem. Tento důraz na protiprávnost je v článku hodně výrazný, vzhledem k tomu, že se objevuje ve dvou různých pasážích. Článek se dokonce dostává od protiprávnosti k narušování pořádku v Evropě („míru, bezpečnosti a dobré spolupráce“) a provokaci ze strany Západu, konkrétně jsou zmíněny „krajně pravicové, extrémistické kruhy, zejména USA.“

Zároveň si státní aparát buduje obraz, že má všechno pod kontrolou, proto v článku informuje o vznesení obvinění ze spáchání trestné činnosti podvracení republiky (paragraf 98, odstavec 1 a 2 trestního zákoníku, jak nám článek přesně definuje) proti několika občanům v Praze, Brně a Bratislavě. Na některé byla poté uvalena vazba, ovšem článek neudává ani přesné počty či jména obviněných, natož těch zatčených.

V poslední části poté stát dokládá legitimitu svého počínání prostřednictvím veřejnosti. Dle tohoto prohlášení už jen vydání zprávy o dopadení francouzského karavanu vyvolalo „rozhořčení širokých vrstev našeho pracujícího lidu“ a zprávě se dostalo širokého odsouzení.

Z jazykového hlediska je patrné, že je využito vyprázdněné lexikum socialistického slovníku, které vede ke schematičnosti textu i k zveličení, „démonizaci“ jednotlivých činů a věcí zmíněných v textu. Článek se tak snaží vyvolat jednoznačný pohled na událost, ačkoli explicitně nepoužívá přímá hodnocení aktérů sporu. Tím se toto prohlášení liší od propagandistického článku *Přerušeny kanál*, který je otištěn o dva měsíce později a o kterém bylo referováno výše. Co do náplně jsou si oba příspěvky podobné, ale v článku *Přerušeny kanál* se jeho autor nevyhýbá explicitnímu odsouzení celé akce pašování literatury prostřednictvím žoviálního, lidového vyprávěcího tónu.

V příspěvku *Rudé právo on the French incident* (Rudé právo o francouzském incidentu)⁴⁰⁴ se

---

⁴⁰⁴ Rudé právo on the French incident. In *Palach Press Bulletin and Summary of Available Documents* č. 18/19/20, s. 18–20.

agentura v úvodu, ještě před výtahy dvou propagandistických článků, staví do role korektora. Poznává, že *Rudé právo* nezveřejnilo list s tituly literatury a periodik v dopadeném karavanu, jak to tedy agentura učinila v předcházejícím bulletinu. Tato literatura byla režimem onálepkována jako „antistátní“, „antisocialistická“ a „podvrtná“, což ale je v tomto úvodu popřeno: většina politické literatury byla podle agentury socialistická, zbytek pak byly „neškodné, akademické knihy specializované na filozofii, sociologii, historii a ekologii.“

V tomto úvodníku je pak několik dalších vysvětlujících komentářů a korektur. „Takzvaná literární díla“ jsou agenturou rozklíčována jako samizdatové edice. Doktorka filozofie, která zůstává v druhém propagandistickém článku beze jména, je agenturou identifikována jako Jiřina Šiklová. Dále je zde zmínka listu jmen a adres, které dle agentury „musela vymyslet tajná policie, aby ospravedlnila zatýkání“.

V této úvodní části je podnětné zmínit, že její účel je také upozornění na další služby agentury a její dosavadní práci (seznam zadržených titulů ve francouzském karavanu, které agentura může poskytnout nebo zmínka o samizdatových knihách, jejichž kopie agentura poskytla některým západním univerzitním knihovnám, jak se nezapomene zmínit).

Dále se v tomto úvodníku vkrádá autorovi použití nepodložené domněnky, a to konkrétně v případě vymyšlení seznamu jmen a adres, kdy „někdo v tajných službách musel rozhodnout o vymyšlení seznamu.“ Po jazykové stránce je text jinak neutrální.

Zbytek příspěvku je potom výpisem citací z dvou propagandistických článků otištěných v *Rudém právu* a již charakterizovaných výše. Agentura tento výběr jakkoli nekomentuje.

Přesto zde diplomantka formuluje otázku k zamyšlení, zda agentura v rámci překladu neposouvá (byť nevědomky) obsah více směrem emocionální vyhrocenosti. V souvislosti s odhaleným nákladem *Rudé právo* využije popisu: „A nebyl všelijaký.“ Naproti tomu agentura přidává za tuto výpověď vykřičník: „And it was some cargo!“ Diplomantka však problematiku překladů není schopná relevantně posoudit, a proto tuto otázku přenechává budoucím badatelům a badatelkám.

4.2.4 Zastoupení všech úhlů pohledu a obsahové přesahy

ČTK záležitost líčí pouze ze strany československého státu, tedy těch, kdo dopadli karavan a přerušili distribuční kanál. Po zaměření na obsah příspěvků, a to včetně těch propagandistických, je patrné, že jejich obsah je napříč analyzovanými dokumenty koherentní. Jenom se upravuje jazyk směrem k „lidovosti“ a událost je zakotvena do širšího vyprávění. Tedy je upravena forma, kterou je událost podána (a to včetně lepší viditelnosti v rámci média), nikoli obsah.

Agentura Palach Press pracuje s výpověďmi jak perzekuovaných (viz Jiří Müller), tak i příbuzných perzekuovaných, ale i zprostředkovaně se třetí stranou, a to přes propagandistické články. Nejedná se sice o aktéra události, ale už jen uveřejnění přináší další úhel pohledu, a to ten protichůdný. Agentura se také staví do pozice určitého „korektora“, který opravuje některá tvrzení a přidává další podrobnosti (viz článek *Rudé právo on the French incident*).

Obsahový přesah u dvou podrobněji analyzovaných článků je značný. Všude je pozornost soustředěna na obsah nákladu dodávky a následné identifikování údajných viníků napojených na tento incident. Pokud by byly brány v potaz i další příspěvky, přesahy obou médií jsou nulové – zahraniční agentura totiž referuje hlavně o uvězněných (u kterých oficiální média nezveřejní ani počet) a následné úsilí o jejich omilostnění. Zatímco oficiální média píšou o agentech ze západu žijících mezi československými občany, kteří už byli zadrženi, agentura Palach Press jim dává konkrétní jména a někdy i hlubší seznámení (například Jiřina Šiklová a její biografie či dopis z vězení, srovnej s anonymitou Šiklové v propagandistickém článku). Vždy se jedná o vztah, kdy v opozici stojí stát. V každém médiu ale stojí na jiné straně sporu.

Obě média také využívají stejné prostředky, kterými argumentují pro své cíle: v tomto případě je to Závěrečný akt helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

4.3 Zajetí československých občanů v Angole (1983–1984)

Dne 12. března roku 1983 bylo zajato 66 československých občanů v Angole. V té od roku 1975 probíhala občanská válka. Stály proti sobě strana Lidového hnutí za osvobození Angoly (MPLA) a proti ní v opozici Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly (UNITA). MPLA byla vládní stranou, která se dostala k moci během války za osvobození od portugalských kolonizátorů. Jelikož byla levicovou, marxistickou stranou, byla podporována socialistickými státy – hlavně Kubou, ale také Československem. To MPLA podpořilo penězi a vojenským materiálem, hlavně puškami.⁴⁰⁵ Na výzvu OSN a Organizace africké jednoty také byli do Angoly posláni specialisté a technici i s rodinami, aby uvedli do provozu papírnu a celulózku ve městě Alto Catumbela. Do oblasti bylo vypravěno i několik lékařů.

Právě 12. března 1983 bylo místo přepadeno jednotkami UNITA. Jejich účelem bylo zničit strategické místo, přerušit infrastrukturu v dané oblasti, bez toho, aniž by měla v úmyslu někoho

---

⁴⁰⁵ Durman, K.: *Popely ještě žhavé: Velká politika 1938-1991. Díl II: konce dobrodružství*. Praha: Karolinum, 2009, s.195.

zajmout.⁴⁰⁶ Vzhledem k obležení ze strany vládních jednotek, sestávajících se hlavně s kubánských vojáků, se přepadový oddíl UNITA, i se všemi Čechoslováky (a to včetně žen a dětí) jako zajatci, vydal pěšky⁴⁰⁷ na svou základnu na jihu země. Skoro dvouměsíční cestu nepřežil jeden z mužů, Jaroslav Navrátil.

Na základně UNITA, ve městě Jamba, se Čechoslováci setkali s vůdcem tohoto uskupení Jonase Savimbim. Jeho cílem bylo zajatce využít pro mezinárodní uznání UNITA právě cestou vyjednávání s československou vládou.⁴⁰⁸ Ta ovšem odmítla s UNITOU jednat. Mezinárodní tlak nakonec 30. června 1983 zapříčinil propuštění žen, dětí a sedmi nemocných mužů.

V táboře v Jambě však nadále zůstalo, pod dobu skoro celého dalšího roku, dvacet zbývajících mužů. Jednání s československou vládou byla zdlohouvá, protože vláda nechtěla přistoupit na podmínky povstalců. Podle plukovníka Kenandu, člena UNITA, který poskytl rozhovor pro Svobodnou Evropu, musela angolská organizace vyvinout na československou vládu nátlak, aby se vůbec o své občany začala zajímat.⁴⁰⁹ Až v lednu 1984 belgický novinář Jean Wolf zprostředkoval přímé jednání obou stran. Nakonec přeci jen vláda uznala existenci hnutí. Musela se zavázat k zastavení dovozu zbraní vládní komunistické straně,⁴¹⁰ ale všech dvacet mužů bylo propuštěno. 23. června 1984 se muži mohli vrátit přes letiště v Kinshase, hlavního města tehdejšího Zairu, do Československa. Československo vyslalo do Kinshasy vládní speciál. Do Angoly se za zajatci osobně také vypravil, ten kdo stál v čele jednání za československou stranu, náměstek ministra zahraničních věcí Stanislav Svoboda.

Ačkoli se jedná o dlouho sledovanou a také v Československu dlouhodobě mediálně pokrytou událost, diplomantka se pokusí zaměřit na den příjezdu mužů do Československa, tj. 23. června 1984, ale hlavně na následující kampaň na tuto událost navázanou. 25. července ČTK vydala zprávu, kde je Jiří Pelikán obviňován z úmyslu zastřelit uvězněné Čechoslováky.

---

⁴⁰⁶ Výpověď Maria Vasca Vatuva, velitele přepadového komanda UNITA, jenž promluvil pro pořad *Reportéři ČT* (Čechoslovenští zajatci v Angole. In *Reportéři ČT* [publicistický aktuální magazín]. ČT1, 19.5.2005. Dostupné též <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/205452801240050/>).

⁴⁰⁷ Z původních 3100 kilometrů 1326 vykonali zajatci pěšky, zbytek na korbách nákladních aut (Sazeček, L.: *Zajati v Angole: Přepadení a pochod*. Brno: L. Sazeček, 2008).

³⁸⁸ Den únosu Čechoslováků v Angole. In *Slavné dny*. Televize Seznam, 12.3.2016, 03:40. Též dostupné z <https://www.televizeznam.cz/video/slavedny/den-unosu-cechoslovaku-v-angole-12-brezen-152542>.

⁴⁰⁹ Rozhovor odvysílán 25. dubna 1984.

⁴¹⁰ Den únosu Čechoslováků v Angole. In *Slavné dny*. Televize Seznam, 12.3.2016, 04:55. Též dostupné z <https://www.televizeznam.cz/video/slavedny/den-unosu-cechoslovaku-v-angole-12-brezen-152542>.

4.3.1 Pozice události v rámci média

V *Rudém právu*⁴¹¹ ze soboty 23.6.1984 je propuštění dvaceti mužů věnována zpráva hned na titulní straně. Nese titulěk *Dvacet mužů unesených v Angole osvobozeno* a nadtitulek *Mnohaměsíční úsilí konečně završeno*. Je dlouhá na čtyři odstavce, ale široká přes dva sloupce. Její pozice je však zvládněna tučným písmem, jímž je celá vysázena (tímto stylem jsou psány propagandistické úvodníky). Další události, které se ten den dostaly na titulní stranu, byly: vyjádření vlády ČSSR a předsednictva ÚV KSČ k výsledkům ekonomické porady států RVHP; setkání nejvyšších představitelů strany a státu s mládeží (otištěn je projev Gustava Husáka k této příležitosti); přijetí československého ministra zahraniční argentinským prezidentem; zahájení evropského semináře o upevnování politické a vojenské důvěry v Evropě konaný v Paláci kultury; hornický rekord v množství narubaného uhlí; teroristické útoky v Nikarague; zatčení představitele levicové koalice v Chile.

Po neděli se *Rudé právo*⁴¹² ze 25.6.1984 k události vrací. Reportáž s titulkem *Šťastný návrat do vlasti* a nadtitulek *Srdečné uvítání na ruzyňském letišti* reflektuje okamžiky návratu mužů do Prahy, jejich uvítání a proslovy i děkování pronesené k této příležitosti. Tato reportáž i s fotografií pokrývá přibližně čtvrtinu titulní strany. Ve stejném čísle je otištěna další reportáž vztahující se k tématu a nesoucí název *Dvacet mužů z Alto Catumbely*. Ta zachycuje okamžiky setkání s muži na letišti v Kinshase. Na titulní straně tato reportáž zabírá prostor několika odstavců v prostředku strany, titulěk je však vyveden velikostí patřící nejdůležitějším zprávám. Tato reportáž pokračuje posléze na straně 6, kde i s fotografiemi zabírá přibližně čtvrtinu strany. Ačkoli příjezd unesených mužů zpět do republiky je co do velikosti titulků a zabraného místa prioritní událostí, na titulní straně je referováno i o dalších událostech. Dalšími zprávami ten den jsou: začátek 16. mezinárodního chemického veletrhu Incheba v Bratislavě; celostátní setkání mládeže v Sušici vyústilo nesouhlas s jaderným zbrojením v Evropě; oslavy ku příležitosti dvacetiletého výročí styků Moskevské oblasti a Středočeského kraje v Houšťce; mírové slavnosti v Trocnově; skončení mezinárodního semináře na téma Jak upevnit vojenskou a politickou důvěru.

Celá událost má však pokračování v podobě prohlášení ČTK z 25.7.1984, které vyšlo i v *Rudém právu*⁴¹³ ze dne 26.7.1984. Článek *Skutečná tvář zaprodanců* s podtitulem *Proti československé emigraci na Západě* mimo jiné referuje o údajném úmyslu Jiřího Pelikána nechat postřílet uvězněné Čechoslováky. Tato zpráva se vyskytuje přímo na titulní straně, kde zabírá čtyři odstavce o šíři dvou sloupců. Vedle toho se na titulní straně nacházejí tyto zprávy: plnění plánu

⁴¹¹ *Rudé právo* 64 (147), 23.6.1984.

⁴¹² *Rudé právo* 64 (148), 25.6.1984.

⁴¹³ *Rudé právo* 64 (175), 26.7.1984.

v Mikrotechně Holešovice; rozhovor s generálním ředitelem Zemědělského zásobování a nákupu Františkem Exnerem o žních; Pinochet a jeho likvidace opozice; Gustav Husák napsal článek ku příležitosti 40. výročí Slovenského národního povstání; protesty proti rozmístění raket v Londýně a delegace KSČ odjela na sjezd Konžské strany práce. Na úvodní straně je také gratulace ke státnímu svátku Kubánské republiky, včetně zveřejnění telegramu a seznamu, kdo komu pogrataloval. Ačkoli tento typ zprávy, často zveřejňován na titulní straně, má obvykle délku jednoho odstavce, toto blahopřání obsahuje vlastní perex a zabírá devět odstavců ve dvou sloupcích.

Dne 22.6.1984 *Rozhlasové noviny*⁴¹⁴ obsahují 16 příspěvků, celková stopáž je 42:56. Hlavními událostmi toho dne jsou: předsednictvo ÚV KSČ a vláda schválily postup československé delegace na ekonomické schůzi RVHP v Moskvě; setkání nejvyšších představitelů strany a státu s mládeží (tak jako v *Rudém právu* i zde je součástí zprávy projev Gustava Husáka – kvůli tomu příspěvek o délce 14:31 zabírá téměř třetinu pořadu); 20 občanů zajatých v Angole bylo propuštěno; francouzský prezident Mitterand je na zahraniční návštěvě v Moskvě a zahájení mezinárodního semináře na téma Jak upevnit politickou a vojenskou důvěru v Evropě. Zpráva o propuštění občanů, se tedy dostává do úvodního souhrnu událostí, v pořadu zazní na třetí pozici. Opět se jedná o sdělení ČTK, jde tedy o identický příspěvek jako v *Rudém právu*. Hlasatel ho čte 65 vteřin.

Hned dalšího dne, 23.6.1984 *Rozhlasové noviny*⁴¹⁵ obsahují 12 příspěvků, celková stopáž je 26:22. Hlavními zprávami jsou: návrat 20 zajatých mužů do vlasti; proběhla mírová manifestace pracujících a mládeže ve Středočeském kraji v Houšťce s proslovem tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka; začíná chemický veletrh Incheba v Bratislavě; Wojciech Jaruzelski se setkává s nikaragujským státníkem Danielem Ortegou a byla schválena rámcová dohoda o vojenské normalizaci v Libanonu. V tomto díle je událost o návratu 20 Čechoslováků domů tou ústřední. Je pojata formou reportáže, jež má stopáž 9:20 a je představena hned jako první. Oproti *Rudému právu*, kde je obsahový průnik jen v úvodní části o přiletu letadla a děkování ze strany ministra paliv a energetiky Ehrenbergera⁴¹⁶ a jednoho člena navrátilivších mužů, Ladislava Janečka⁴¹⁷, je tato reportáž rozšířena o další výpovědi aktérů.

Dne 25.7.1984 se *Rozhlasové noviny*⁴¹⁸ sestávají z 15 příspěvků, celková délka pořadu je 27:57. Hlavními zprávami jsou: nejvyšší představitelé státu pogratalovali Fidelu Castrovi ke státnímu

---

⁴¹⁴ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 22.6.1984.

⁴¹⁵ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 23.6.1984.

⁴¹⁶ Každé médium však přináší vybírá jinou část proslovu. *Rudé právo* akcentuje hlavně statečnost mužů a jejich vlastenectví, za což jim děkuje. Československý rozhlas poté zveřejňuje tu část, kdy děkuje stranickým orgánům a Červenému kříži.

⁴¹⁷ Zde obě média přicházejí se stejnou pasáží děkovné řeči.

⁴¹⁸ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 25.7.1984.

svátku Kuby; francouzský komunista André Lajoinie hovořil o upevnění vztahu francouzských levicových sil; dělníci ze SRN ukončili přátelskou cestu míru a přátelství vlakem po SSSR; ve Spojeném království bylo zatčeno sto stávkujících dělníků, dva byli zraněni. Osobní dopis náměstka Stanislava Svobody se posléze nachází na šesté pozici. Obsah je opět totožný s tím v *Rudém právu*. Přečtení trvá jednu minutu a jednu vteřinu.

V *Palach Press Bulletinech* není zdaleka události věnovaný takový prostor, a to nejen v otázce propuštění poslední občanů, ale celé kauze. Agentura o ní informovala pouze dvakrát. V *Palach Press Bulletinu* č. 24⁴¹⁹ bylo otištěno prohlášení Charty 77 z 22.5.1983 (Dokument č. 17/83), v kterém Charta žádá, aby UNITA propustila své rukojmí. Toto prohlášení zabírá jen několik řádek z bulletinu dlouhého 142 stran. V *Palach Press Bulletinu* č. 25⁴²⁰ je poté vydáno na stranách 85 a 86 prohlášení Jiřího Pelikána k falešnému obvinění vydané ČTK. Celková délka prohlášení je strana a půl, celkový počet stran v bulletinu je skoro 100, konkrétně 97.

4.3.2 Práce se zdroji, citacemi a autorstvím

V prvním příspěvku v *Rudém právu* je jako zdroj uvedena ČTK a Mezinárodní výbor Červeného kříže. V rozhlasu je poté jako zdroj uveden pouze Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě.

Autor první reportáže *Šťastný návrat do vlasti*, uveřejněné v dalším čísle *Rudého práva*, je Jaroslav Kovařík. V této reportáži jsou zveřejněna jména (vysázená tučným písmem) všech dvaceti mužů. Dále je zde citován federální ministr paliv a energetiky ČSSR Vlastimil Ehrenberger, který byl členem uvítacího výboru. V otištěné citaci vyjadřuje uznání propuštěným mužům. Za zajaté muže je citováno v reportáži poděkování Ing. Ladislava Janečka. K reportáži je připojena zpráva ČTK o setkání ministra Ehrenbergera s delegací Červeného kříže a novinářem Jeanem Wolfem za účelem poděkování.

Jak již bylo předestřeno, rozhlasová reportáž, jejímž autorem je Ilja Jenča, je rozšířena o výpovědi dalších aktérů. Přímo na letišti odpovídá reportérovi jeden ze zajatých mužů Antonín Kubík. Další aktérkou reportáže je manželka jednoho z mužů Věra Smrčková. Do této reportáže je poté zakomponována další reportáž. Reportér Zdeněk Vilímek⁴²¹ přijel v rámci státního speciálu již do

⁴¹⁹ *Palach Press Bulletin*, č. 24, 1984.

⁴²⁰ *Palach Press Bulletin*, č. 25, 1984.

⁴²¹ Československým rozhlasem byla také vysílána celá čtvrt hodinová reportáž Zdeňka Vilímka, která mapovala cestu letadlem do Kinshasy, a potom zpátky s osvobozenými zajatci domů, do Československa. Vedle již zmíněných výpovědí tří mužů, je rozšířena o výpověď Eduarda Kukana, který působil jako zástupce vedoucí krizového výboru angažující se v záchraně Čechoslováků. Dále je v reportáži zaznamenáno podepsání předávacího protokolu náměstkem ministerstva zahraničních věcí Stanislavem Svobodou a Thierry Garmentem, zástupcem Červeného kříže, který měl v kompetenci dopravu Čechoslováků z Angoly do Zairu. Poslední aktérkou reportáže je lékařka, která muže vyšetří hned v letadle. Materiály získané z těchto letů poté

Kinshasy a na zpáteční cestě dělal rozhovory s dalšími osvobozenými občany. V reportáži pro *Rozhlasové noviny* promluvil konkrétně s Peterem Gregorem, Antonínem Kubíkem a Františkem Mirovským. Na závěr celého vstupu jsou poté připojeny příspěvky dvou zahraniční zpravodajů, o tom, jak o události informoval bulharský a francouzský tisk.

Autorem druhé reportáže *Dvacet mužů z Alto Catumbely* v *Rudém právu* z 25.6.1981 je Zdeněk Kropáč. V příspěvku nejsou citovány další autority, jedná se totiž o emocionálně laděnou reportáž.

Článek *Skutečná tvář zaprodanců* je publikovaný s odkazem na ČTK (na tento zdroj je odkázáno i v rozhlasové relaci), která zveřejňuje část dopisu, jenž jí byl zaslán. Ten obdržela od náměstka ministra zahraničních věcí Stanislava Svobody. V dopise se vyskytuje také odkaz na jiný zdroj, a to zahraniční agentury, dále na výrok Jiřího Pelikána ohledně úmyslu postřílet zajatce v Angole a pak na citaci představitele hnutí UNITA, který informoval Svobodu o tomto Pelikánovu úmyslu. V článku není uvedeno jméno tohoto představitele.

Pod dokumentem Charty, otištěné Palach Presse, jsou jako autoři prohlášení opět uvedeni její tehdejší tři mluvčí: Jan Kozlík, Marie Rút Křížková a Anna Marvanová. Ale opět zde diplomantka zdůrazňuje, že se jedná o žánr prohlášení, tedy primárně nemediální žánr.

V prohlášení Jiřího Pelikána, otištěném v *Palach Press Bulletinu* č. 25, je avizováno, že se vymezuje vůči výroku Stanislava Svobody zveřejněné ČTK ohledně domnělé Pelikánovy intence postřílet zajaté občany. Název článku a ani den vydání není přesně vymezen. Jinak v prohlášení je nastíněna interpretace události bez odkazu na jiné zdroje či autority. Za to je zde na závěr uvedeno místo a čas sepsání (Řím, 31. července 1984). Co však Palach Press agentura nezveřejnila, je fakt, že toto prohlášení bylo pro italskou tiskovou agenturu ANSA a vyšlo původně *Listech*. V rámci intertextovosti je zde na místě zmínit, že se pod článkem nachází v uvozovkách poznámka Palach Pressu. Ta čtenáře odkazuje na další případy manipulace masovými médii v konkrétním dokumentu. Jde o Dokument Charty 77 č. 20/84 týkající se systematického porušování práva na informace ze strany vládního aparátu.

4.3.3 Způsob interpretace události

ČTK

V článku *Skutečná tvář zaprodanců*⁴²², je v prvním odstavci věcně informováno, že ČTK dostala

---

Vilímek použil do pořadu *Lidé a svět*, kde byla celá událost rekonstruovaná. Československý rozhlas také pokryl propuštění dvanácti z dvaceti mužů z nemocnice, kam byli převezeni hned po přistání v Československu.

⁴²² Skutečná tvář zaprodanců. In *Rudé právo* 64 (175), 26.7.1984, s.1.

dopis od náměstka ministra zahraničních věcí Stanislava Svobody. V tomto odstavci je také hned akcentováno, že se „v něm vrací k některým okolnostem jednání o propuštění čs. občanů zadržovaných v Angole organizací UNITA a odhaluje protičeskoslovenskou činnost emigrantů na Západě.“ V tomto úvodu se sice vyskytuje strohý jazyk, ale některé použité výrazy („protičeskoslovenská činnost“) indikují propagandistické cíle příspěvku.

Zbytek článku je poté výňatkem z onoho dopisu. Pisatel v něm cítí povinnost odhalit pokrytecké chování Jiřího Pelikána, který vystoupil na III. konventu za jaderné odzbrojení v italské Perugii. Na tento konvent se však zástupci ČSSR včas nedostali kvůli pomalému udělení víz, jak si stěžuje v dopise Stanislav Svoboda. Dialog vedený na konventu tak označuje za „podivný“ právě v protikladu s prohlášením západních agentur. Ty avizovaly, že by mělo jednat o „dialog mezi představiteli mírových hnutí ze západní a východní Evropy za účasti bojovníků za mír z USA, Japonska a Tichomoří.“

Ačkoli dopis již nezmiňuje, jaký projev Pelikán na konventu přednesl, Svoboda ho pouze označuje za bojovníka v oblasti lidských práv, který je pokrytcem. Tímto obloukem se však najednou dostává k prohlášení představitelů hnutí UNITA (jméno zde není uvedeno), který se Svobodovi zmínil, že Pelikán žádal zamezení propuštění zajatců, a dokonce navrhoval jejich postřelení.

I z lexikálního hlediska Svoboda nezůstává v pozici strohého informátora. Jako ilustrativní příklad mohou posloužit variace, jakými je označován Jiří Pelikán: „smutně známý renegát“, pokrytec („Tak hluboko klesl člověk, který by nám chtěl dávat lekce z vlastenectví, humanismu a demokracie.“), nebo dokonce „krvelačná stvůra“.

Dalším zajímavým prvkem je Svobodova sounáležitost s obyvateli Československa, kdy je pak Pelikán dáván do opozice jako ten mimo kolektiv, a tedy ten kdo stojí proti celému státu. Svoboda totiž „nemohl *jako občan* ČSSR mlčet“, „o to víc *nás* těší“ výsledek akce, „*našemu* vedení se podařilo zabezpečit návrat našich občanů k jejich rodinám a pracovním kolektivům.“ Ačkoli je explicitně zmíněn jen Pelikán a jeho činy, v článku je řečeno, že je součástí jedné z „emigrantských organizací“. Ta stěžovala situaci „*našim* představitelů vyvíjející maximální úsilí o osvobození *našich* expertů.“

Agentura Palach Press

Agentura Palach Press také v prvním odstavci Pelikánovy reakce⁴²³ informuje o vydání zprávy

---

⁴²³ Pelikán, J.: Statement about False Allegations made by the Czechoslovak Press Agency CTK. In *Palach Press Bulletin*, č. 25, 1984, s. 85-86.

ČTK, ve které byl Jiří Pelikán obviněn z úmyslu postřílet československé rukojmí v Angole. Tento úvod se ale dopouští jedné nepřesnosti, kdy jako měsíc vydání zprávy je zmíněn srpen. Zpráva však byla vydána 25. července.

Zbytek textu je Pelikánovo prohlášení. Na rozdíl od Svobodova dopisu je uvedeno v plném znění. Pelikán označil vyjádření ČTK za „totální lež“, „absurdní obvinění“ a za „krycí manévr československého režimu“, který má odvést pozornost o „vážné zodpovědnosti současného československého režimu za délku utrpení československých občanů“. Pouze v těchto případech jsou použita adjektiva, které naznačují pisatelovu rozhořčenost, projev emocí, hodnocení.

Pelikánův výklad události je následující: už od počátku intervenoval za co nejrychlejší propuštění rukojmích. Osobně apeloval na Jonase Savimbiho (čelního představitele UNITA), společně s ním i další osobnosti (Pelikán explicitně zmiňuje papeže), což vedlo k první vlně propuštění rukojmích. Dále se Pelikán spojil s vládami Francie, Belgie, Západního Německa a Tuniska, aby asistovali při hovorech československé vlády se zástupci UNITA. Vláda se však odmítala komunikovat s UNITA více než rok. Podle Pelikána však přehodnotila závěry, když zjistila, že by zbývající rukojmí mohli být propuštěni Pelikánovou zásluhou.

Pelikán dále v dopise obviňuje několikrát československou vládu a dává jí plnou a výhradní zodpovědnost za celou situaci – i přes varování poslala občany do válečné zóny, protahovala jednání s UNITA a v budoucnu poruší dohodu a bude dál posílat zbraně levicové vládě.

Pelikán také dále osvětluje zdánlivě nahodilé propojení mírového konventu v Perugii se zajatci v Angole. Důvodem je nepohodlnost Pelikána a dalších členů československé socialistické opozice stávajícímu režimu. Protože upozorňuje na umlčení a pronásledování těch, jejichž názor na otázku míru se liší od těch, jež stanoví vláda.

V závěru prohlášení Pelikán celou situaci shrnuje jako pokus komunistického režimu o umlčení nezávislých hlasů i na Západě, „vývoz svých ‚normalizačních‘ metod do jiných částí Evropy.“

Je zřejmé, že Pelikán staví svůj text jednostranně a vyhraňuje se proti československé vládě. Svoji interpretaci události nepodkládá jinými důkazy, než že jeho činy mohou dosvědčit různí diplomaté a státníci. Občas se však dostává do pozic, kdy mluví za vládu, za účelem zvýraznění jejího pochybení, které, dle soudu diplomantky, je nad rámec nutného sdělení. Objevuje se to u rekapitulace událostí („ačkoli si [vláda] byla plně vědoma, že to je jediná cesta zajistit propuštění rukojmích“) nebo u vytváření premis do budoucna, jako ona domněnka o porušení dohodě o dodávce zbraní komunistické vládě nebo Pelikánovo vyjádření jistoty, že pokusy o umlčení nezávislých hlasů režimem budou pokračovat.

Z textu je patrný i mírný tón odhodlanosti v povzbuzující deklamaci, kdy závěrem například prohlašuje ohledně konání vlády, že to jsou „bez debat marné snahy a odrazí se na ty, kdo o nich sní“.

4.3.4 Zastoupení všech úhlů pohledů a obsahové přesahy

Ani jeden z blíže analyzovaných textů neobsahuje vyjádření obou stran sporu. Tento fakt je umocněn tím, že se nejedná o běžnou zprávu ale o dopis a osobní prohlášení. Z toho vyplývají i následné obsahové přesahy. ČTK svůj příspěvek staví de facto na jednom výroku, který pak rozvíjí v širší očerňovací kampaň. Tento výchozí výrok je lživý. Vyjádření Jiřího Pelikána pak funguje jako korektiv tohoto výroku, respektive jeho popření. V jeho podání je celá záležitost rozšířena o historický a společenský kontext.

Ostatní články v oficiálních médiích nemají v exilové agentuře svou paralelu. Obsahují dva úhly pohledu, které jsou výrazné – výpověď zajatců a poté zástupci stranického orgánu podílející se na osvobození. Ten však zamlčuje některé skutečnosti, aby situaci vytěžil ve svůj prospěch a zakryl své pochybení. Na rozdíl však od dvou předchozích analyzovaných událostí, to působí, že událost nakonec pracuje s celoevropským/celosvětovým kontextem, tedy získává na větší věrohodnosti. Navráťivší rukojmí jsou potom vykresleni jako „naši“, tedy probíhá tu snaha o zdůraznění národní sounáležitosti a zároveň se tím rukojmí stávají snadnou operativní zbraní komunistické propagandy. S tímto označením je jejich osvobození najednou záležitostí celého státu, zásluha politiků je pak v očích občanů ČSSR o to větší.

4.4 Nobelova cena pro Jaroslava Seiferta (1984)

Jaroslav Seifert provázal svou tvorbou skoro celé dvacáté století. Svě básně psal až do své smrti v polovině osmdesátých let. Podle Dokumentu Charty 77 č. 17/84 to je básník, který „věrně provází již několik generací čtenářů; je tedy vskutku básníkem a umělcem celonárodním, nikoli jen ve smyslu celonárodně přidělovaného titulu.“⁴²⁴

Jako politická osobnost se dostal do popředí v roce 1956, kdy vystoupil na druhém sjezdu Československých spisovatelů a kritizoval otevřeně vztah režimu k nepovoleným autorům a jejich věznění.⁴²⁵ V roce 1966 získal titul národní umělec. Na sklonku 60. let byl jmenován předsedou nově vzniklého Svazu československých spisovatelů, který byl ale již v roce 1970 rozpuštěn. V následujícím normalizačním období byl Seifert režimem přehlíženým umělcem (básník

⁴²⁴ *Informace o Chartě 77*, č. 10, 1984, s. 1.

⁴²⁵ Pešat, Z. a Piorecký, K.: Jaroslav Seifert. *Slovník české literatury po roce 1945* [online] © 2006–2008 ÚČL AV ČR [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1114>.

neschvaloval sovětskou okupaci a podepsal Chartu 77), do konce sedmdesátých let mohly v oficiálních nakladatelství výjimečně vycházet pouze reedice, autorovi tak původní tvorba vyšla samizdatově a v exilových nakladatelstvích.⁴²⁶ Pod „hrozbou“ udělení Nobelovy ceny (státní instituce se obávaly mezinárodní kritiky, že básník publikuje pouze za hranicemi vlasti) byl režim dotlačen k ústupkům a Seifertovy nové verše a vzpomínky začaly být publikovány i v oficiálních nakladatelstvích, ale v tichosti, v omezených nákladech a podrobené cenzuře.⁴²⁷

V roce 1984, i díky agentuře Palach Press, která převezla potřebné dokumenty Františku Janouchovi ve Stockholmu, jenž byl hlavním iniciátorem a koordinátorem celé akce,⁴²⁸ se podařilo Seifertovi 11.10.1984 získat Nobelovu cenu za literaturu. Oficiální média této události věnovala jen malý prostor. Po obdržení ceny musel však režim reagovat a Seifertův úspěch použil pro své účely v rámci propagandy.⁴²⁹ Seifert umřel dva roky poté.

V této kapitole se diplomantka představí hlavně reakci státních médií na toto ocenění. Kontext bude rozšířen o příklad využití Nobelovy ceny pro propagandistické účely režimu, ale také o mediální pokrytí osmdesátých narozenin Jaroslava Seiferta v roce 1981.

4.4.1 Pozice události v rámci média

*Rudé právo*⁴³⁰ z 12.10.1984 pokrývá událost z předchozího dne prostřednictvím dvou odstavců o celkové délce deseti řádků s titulkem *Nobelova cena J. Seifertovi*. Tento příspěvek je až na straně 7.

Pro tento den na titulní stranu byly zvoleny tyto události: probíhá zasedání předsednictva ÚV KSS ohledně zemědělství a jeho soběstačnosti a rozvoji na Slovensku; příjezd kambodžské delegace do Československa; odjezd tajemníka ústředního výboru Rumunské komunistické strany; přijetí člena ústředního výboru komunistické strany z Uruguaye Vasilem Biľakem (tajemníkem ústředního výboru ÚV KSČ); přijetí nových velvyslanců Mosambiku, Zambie a Zimbabwe na Pražském hradě; avízo o návštěvě belgického premiéra v ČSSR; zpráva o chystané invazi Spojených států do Nikaragui; článek ukazující nesouhlas s odsouzením národního odboru horníků a jeho předsedy v Británii; zpráva o persekuci pokrokových občanů ve Spolkové republice Německo.

---

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ Wögerbauer, M., Píša, P., Šámal P. a Janáček, P. a kol. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře: 1749-2014*. Praha: Academia, 2015, s. 1189. [svazek II]

⁴²⁸ Hartman, I.: Projekt Seifert splněn. Před třiceti lety „Nobela“ získal český básník. IHNed.cz © 1996–2020 Economia, a.s. [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <https://archiv.ihned.cz/c1-62922970-seifert-nobelova-cena>.

⁴²⁹ Lehár, J. a kol.: *Česká literatura od počátku k dnešku*. Praha: NLN, 2004, s. 862.

⁴³⁰ *Rudé právo* 65 (242), 12. 10. 1984.

O den později již je této události ve stejném periodiku⁴³¹ věnováno více prostoru. Na 2. straně je čtyř odstavcový příspěvek s titulkem *Blahopřání J. Seifertovi*.

Na titulní straně jsou toho dne náplní hlavně pokračování událostí z předchozího dne, tedy zpráva o zasedání komunistické strany na Slovensku; další den kambodžské delegace a příspěvek, jak se britským horníkům líbilo v Tatrách, kam byli pozváni místními odbory na dovolenou. Dalšími zprávami jsou: schůze Ústředního rady odborů a dostavěný úsek nové dálnice D11. V našem kontextu je zajímavé zmínit dva odstavce popisující ceremonii ku příležitosti 90. narozenin umělce Karla Plicky. Čtyři přední komunističtí funkcionáři mu při ní gratulují osobně, korespondenčně pak generální tajemník a prezident Gustav Husák a předseda vlády ČSSR Lubomír Štrougal.

Ve stejném čísle je na straně pět v rámci kulturní rubriky otištěn článek *Ze vzpomínek národního umělce Jaroslava Seiferta*. Článek zabírá přibližně čtvrtinu strany a obsahuje krátký medailon autora a úryvky z jeho tvorby. Největší prostor na stránce je věnován chystaným dnům rumunské kultury, této pozvánce předchází i největší titulek. Vedle příspěvku věnovanému Seifertovi je stejný prostor věnován jubilantovi z první strany Karlu Plickovi, respektive ukázce jeho tvorby. Tento článek je však na rozdíl od Seifertovy části doplněn o dvě fotografie.

Dne 11.10.1984 *Rozhlasové noviny*⁴³² obsahují 17 příspěvků a celková stopáž je 30:30. Hlavními zprávami z úvodu jsou: příjezd kambodžské delegace do Československa; přijetí člena ústředního výboru komunistické strany z Uruguaye Vasilem Biľakem a zasedání předsednictva ÚV KSS ohledně zemědělství a jeho soběstačnosti a rozvoji na Slovensku. Je zřejmé, že tyto tři zprávy jsou totožné s těmi z titulní strany *Rudého práva*. Ale hned čtvrtou avizovanou zprávou dne, je sdělení, že Seifert dostal Nobelovu cenu za literaturu. Je zařazena hned na čtvrté místo. Její obsah je totožný s článkem z *Rudého práva* *Nobelova cena J. Seifertovi*. Její přečtení trvá 23 vteřin. Poslední hlavní zpráva z tohoto dne je věnována aktivitám celostátního koordinačního výboru západoněmeckého mírového hnutí proti rozmístění jaderných raket ve Spolkové republice Německo.

Dalšího dne, 12.10.1984, *Rozhlasové noviny*⁴³³ obsahují také 17 příspěvků a celková stopáž je 54:13. Hlavními zprávami jsou: nejvyšší státní představitelé gratulují ke státnímu svátku Jemenu; skončilo zasedání ÚV KSS týkající se zemědělství; v Podbezové se konal 9. plenární sjezd ústřední rady odborů; byla otevřena první etapa dálnice D11. Do tohoto okamžiku je opět obsahový překryv s *Rudým právem*. Dalšími akcentovanými událostmi jsou pak konference k problematice jaderných raket v Moskvě a konference konzervativní strany Velké Británie konaná v Brightonu i přes

⁴³¹ *Rudé právo* 65 (243), 13. 10.1984.

⁴³² *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 11.10.1978.

⁴³³ *Rozhlasové noviny*. Československý rozhlas – Praha, 12.10.1978.

výbuch nálože, kde členové strany nocovali. Ačkoli toto jsou hlavní zprávy vybrané hlasateli, svou délkou zaujímá ještě jedna. Je to sdělení federální vlády, Federálního cenového úřadu a federálního Ministerstva práce a sociálních věcí, že bude zdražena (upravena) cena nealkoholických nápojů a piva, ale zároveň budou navýšeny sociální a mzdové příspěvky. Stopáž pak narůstá jednak s vyjmenováním jednotlivých cen výrobků i příspěvků sociální podpory, pak také se závěrečnou besedou na dané téma, která naplňuje dvě pětiny pořadu, trvá 24 minut z celkových 54.

Seifertovi a Nobelově ceně je pak věnován devátý příspěvek v pořadí. Jeho stopáž je 3:22. Jedná se o reportáž, která je v *Rudém právu* přetištěna (a zkrácena s převráceným pořadím výpovědí aktérů) jako *Blahopřání J. Seifertovi*. Dle archivu Českého rozhlasu je to jediná dochovaná zmínka o této události v tomto médiu.

Agentura Palach Press informuje o udělení v rámci souhrnu událostí za rok 1984 sepsaném Janem Kavanem v úvodu bulletinu⁴³⁴. Kapitola s názvem *Nobel prize* (Nobelova cena) zabírá jednu stranu z patnáctistránkového úvodu, celý Bulletin má pak stran 98. Dále se Nobelovy ceny dotýká také zde uveřejněný dopis Charty 77 Jaroslavu Seifertovi a Švédské královské akademii věd (z 11. října 1984 označený jako dokument 17/84) zabírající polovinu strany 27 a jeden otevřený dopis Jiřího Rumla adresovaný československému velvyslanci v Paříži na straně 90, s mírným přesahem na stranu 91.

4.4.2 Práce se zdroji, citacemi a autorstvím

V krátkém oznámení v *Rudém právu* z 12.10.1984 je jako zdroj uvedena ČTK a „tiskové agentury ve Stockholmu.“ V tomto příspěvku je jako další participant děje uveden Jan Pilař, ředitel nakladatelství Československý spisovatel a zástupce svazu spisovatelů, který Seifertovi k ceně přišel blahopřát.

Druhý krátký článek z *Rudého práva* z 13.10.1984 uvádí jako zdroj opět ČTK. V příspěvku se objevuje citace z blahopřejného dopisu ministra kultury ČSR Milana Kusáka. Dále je skoro stejně prostoru věnováno výpovědi samotného Seiferta. Poslední odstavec cituje ošetřujícího lékaře. Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o zkrácený přepis reportáže natočené Československý rozhlasem. Jako její tvůrci jsou zde uvedeni Jitka Pražáková a Petr Voldán.

Autor krátké biografie doprovázející kulturní okénko do Seifertovy tvorby, je označován jako cg.⁴³⁵ V tomto příspěvku je několik intertextových odkazů na jiné knihy a tiskoviny. Jeden z úryvků básnickova díla pochází z jeho biografie *Všecky krásy světa*. Jsou vybrány tři úryvky, kde autor

⁴³⁴ *Palach Press Bulletin*, č. 25, 1985.

⁴³⁵ Dle zjištění diplomantky tato šifra patří Františku Cingerovi.

popisuje válečné roky (konkrétně smrt Vladislava Vančury) a květnové osvobození. Druhým je báseň *Píseň o rodné zemi* ze sbírky *Zhasněte světla*, která vyšla v roce 1938 a reagovala na Mnichovskou dohodu.⁴³⁶

V medailonku se objevuje odkaz na výtisk *Rudého práva*⁴³⁷ z 23.9.1981, kdy básník slavil osmdesát let. Je zde upozorněno jednak na gratulaci prezidenta a generálního tajemníka Gustava Husáka, v zářijovém čísle otištěném hned na první straně, a jednak na článek *Národní umělec Jaroslav Seifert jubluje*. Zde je mimo jiné možné se dočíst, že „poezie Jaroslava Seiferta a politické postoje jsou poznamenány zjevnými rozpory.“⁴³⁸ Podobně o nobelistovi referuje i článek v novějším čísle. „Jeho básnický a občanský vývoj byl nejednoduchý, někdy i rozporný, o čemž ostatně i sám píše ve svých vzpomínkách.“ V *Rozhlasových novinách* z 23.9.1981 není o básníkově výročí žádná zmínka.

Na osmdesátiny Jaroslava Seiferta reaguje i agentura Palach Press, konkrétně v čísle 18/19/20 z roku 1981. Příspěvek *Jaroslav Seifert ill*⁴³⁹ je přeloženým článkem *Jaroslav Seifert je nemocný*, který vyšel v *Informace o Chartě 77* v prosinci roku 1981 (aniž by to ovšem v bulletinu bylo uvedeno). Článek ukazuje pozadí umělcova jubilea. Na rozdíl od *Rudého práva*, kde je zmíněna gratulace nejvyšších státníků a umělcova biografie, článek v *Informace o Chartě 77* popisuje neochotu veškerých oficiálně vycházejících periodik otisknout básníkovu poděkování všem lidem za blahopřání. „Dokud prý Seifert veřejně nepoděkuje Husákovi a Štrougalovi, nemůže poděkovat všem,“⁴⁴⁰ takový byl argument proti zveřejnění. I přes něj se to však o čtrnáct dní později nakonec podařilo. Nicméně článek dále předestírá, že 15. října navštívili Seiferta příslušníci StB, kteří ho nutili napsat poděkování za gratulaci vládních špiček a odvolat podpis pod jedním z dokumentů.⁴⁴¹ Následkem toho Seifert zkolaboval a musel být odvezen do nemocnice.

Článek *Nobel Prize* v *Palach Press Buletinu* přiznává autorství Jana Kavana, který je autorem celého úvodu. Událost je popsána skrze už jiné platformy, které o události referovaly. Zpráva je postavena chronologicky na základě posloupnosti objevování se v různých médiích: nejprve je tedy odkázáno na dokument Charty 77 17/84, kdy mluvčí popřáli Seifertovi hned v den oznámení obdržení ceny, tedy 11. října. Část dokumentu je zde přímo odcitována. Dále je zde popsáno, jak o události informuje *Rudé právo* z 12. a 13. října. Přímá citace je však pouze z krátké biografie od

---

⁴³⁶ Pešat, Z. a Piorecký, K.: *Jaroslav Seifert. Slovník české literatury po roce 1945* [online] © 2006–2008 ÚČL AV ČR [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1114>.

⁴³⁷ *Rudé právo* 62 (225), 23.9.1981.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 5.

⁴³⁹ Jaroslav Seifert ill. In *Palach Press Bulletin*, č. 18/19/20, 1981, s. 39–40.

⁴⁴⁰ *Informace o Chartě 77*, č.12, 1981, s. 4.

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 5. Článek uvádí, že šlo zřejmě o dopis PEN-klubu zastávající se československých novinářů a spisovatelů ve vězení.

Františka Cingera. Dále je v textu odkaz na otevřený dopis Jiřího Rumla, toho času mluvčího Charty 77, československému ambasadorovi v souvislosti s propagandistickými cíli režimu využít Seifertovo ocenění (*Jiri Ruml Protests to the Czechoslovak Ambassador*). Poslední citací je posléze odkaz na zprávu z periodika *Informace o Chartě 77*, kdy její tři mluvčí znovu navštěvují Seiferta a znovu mu gratulují v prosinci 1984. Dokument Charty 77 17/84 a dopis Jiřího Rumla je poté také součástí Bulletinu.

Z hlediska intertextovosti je zde podnětným přesahem otevřený dopis Jiřího Rumla československému velvyslanci ve Francii z 22.10.1984. Reaguje totiž na článek v *Rudém právu* z 19.10.1984 s názvem *Manipulátoři s Nobelovou cenou*.⁴⁴² V článku se hovoří o lživé kampani vůči Československu, která byla rozpoutána některými francouzskými médii v souvislosti udělení Nobelovy ceny. Seifert je dle článku v některých médiích zobrazen jako odpůrce socialistického zřízení ČSSR a je mu odpírána Nobelova cena. Proti těmto médiím se staví československá ambasáda argumenty velkých počtů výtisků vycházející v Československu, i uděleného titulu národní umělec či držení ceny Klementa Gotwalda a blahopřání k narozeninám od nejvyšších představitelů. „Tento způsob neodráží skutečnost, nemá nic společného s objektivitou a pokouší se poškodit čs.-francouzské přátelství a spolupráci,“ uvádí velvyslanectví. Jako odpověď proto zasílá Ruml československému velvyslanci dopis, kde se snaží věci uvést na pravou míru. Zmiňuje, že Jaroslav Seifert není nyní ve Svazu československých spisovatelů. Ruml se také vyjadřuje ohledně tajného zasílání Seifertových rukopisů do zahraničí (a to včetně osob, které za tím stály) i jejich vydávání v samizdatu ještě před oficiálním zcenzurovaným publikováním v Československém spisovatelů.⁴⁴³

4.4.3 Způsob interpretace události

ČTK

První část zprávy *Blahopřání J. Seifertovi*⁴⁴⁴ je oznámení návštěvy Jaroslava Seiferta v nemocnici a následná gratulace ministra kultury ČSR Milana Klusáka. Článek přináší část textu blahopřejného dopisu. V něm jsou akcentovány následující etapy a kvality Seifertovy tvorby: morální a citová naléhavost blízká srdcím lidu; pozvednutí hlasu proti fašismu a válce; optimismus při osvobození Prahy roku 1945; jímavě krásná a něžná oslava drahé země, dělného lidu, české krajiny a milované rodné Prahy a lidská jímavost veršů určených matce. V blahopřání je tedy zdůrazněna jen část Seifertovy tvorby a celkově jsou zdůrazněny aspekty konformní politické ideologii včetně historických momentů, víra v občana a domov. Výrazným z jazykového hlediska je poté nadužití pozitivně zabarvených adjektiv.

⁴⁴² Manipulátoři s Nobelovou cenou. In *Rudé právo* 65 (248), 19.10.1984, s.7.

⁴⁴³ Ruml, J.: Jiri Ruml Protests to the Czechoslovak Ambassador. In *Palach Press Bulletin*, č. 25, 1984, s. 90.

⁴⁴⁴ Blahopřání J. Seifertovi. In *Rudé právo* 65 (243), 13. 10.1984, s. 2.

Druhý odstavec je věnován výpovědi samotného Seiferta. Básník má radost z udělení ceny, i když se necítí dobře. Udělení ceny ho překvapilo. Dále básník vzpomíná na další velké české básníky 20. století, kteří by si cenu také zasloužili.

Poslední odstavec se poté týká zdravotního stavu laureáta, který je legitimizován přednostou kliniky prof. MUDr. Vlastislavem Víškem, CSc. „Zpráva jej pochopitelně rozrušila a zatížila jeho krevní oběh,“ předestírá Víšek a dodává, že je jeho stav stabilizovaný. V tomto odstavci je také potvrzeno, že básník trpí chronickou nemocí srdce a je hospitalizován už potřetí.

ČTK z jazykového hlediska používá strohý styl a nepoužívá citově zabarvené a hodnotící lexikum,⁴⁴⁵ pokud se nejedná o citace. Nicméně je zde možné poukázat na výběr účastníků reportáže. Na základě výpovědi ministra Klusáka, vysoce postaveného doktora a zatajení velké části kontextů je pozornost odváděna od Nobelovy ceny na úkor básníkovy zdraví. Dalším charakteristickým znakem je přivlastnění básníka státem, zde je to patrné v přátelském a trochu shovívavém tónu reportéra.⁴⁴⁶ Tento aspekt je pak daleko patrnější v článku *Manipulátoři s Nobelovou cenou*.

Agentura Palach Press

V článku *Nobel Prize*⁴⁴⁷ je v prvním odstavci Nobelova cena představena jako „velké povzbuzení“ pro chartisty. S tím souvisí i citace z dokumentu Charty 77, kdy ocenění je také „stimul pro československou neoficiální literaturu jako celek.“ V tomto odstavci se ale také dovidáme informace, které byly v příspěvku ČTK vynechány. Seifert podepsal Chartu 77 a nějaký čas byla jeho poezie vydávána pouze samizdatově.

Druhý odstavec již reflektuje obsahy obou čísel *Rudého práva*. Z biografického článku v kulturní rubrice vybírá pasáž popisující složitost Seifertovy básnické i politické osobnosti, ale opět přichází k pasáži, kde je zdůrazněna širší souvislost s exilem a státní politikou. Autor článku zde deklaruje, že se Západ pokusil „zneužít našeho předního českého básníka k pomlouvačným útokům proti jeho vlasti.“ Tento přechod k propagandistickým cílům vlády autor článku dokládá také dopisem Jiřího Rumla, jehož obsah již byl zmíněn.

V tomto odstavci je patrný také autorův postoj k události, kdy jsou do textu vkládány modální částice, viz spojení jako „československé autority byly *jistě* zaskočeny“ a „nebyla zde žádná zmínka, *samozřejmě*, o jejich publikacích.“ Apelativně, a ne zcela věcně, také působí i uvozovací

---

⁴⁴⁵ V tomto ohledu je posunutě vyznění reportáže odvysílané Československým rozhlasem. Zde je rozšířena výpověď básníka o svoji oblíbenou sbírku nebo o svůj zdravotní stav, kdy se ho novinář zeptá: „A co srdíčko?“

⁴⁴⁶ Viz předchozí poznámka.

⁴⁴⁷ Nobel Prize. In *Palach Press Bulletin*, č. 25, 1985, s. 12–13.

věta „tento oprávněný tón bolestivého pobouření byl zdůrazněn o méně než týden později.“ Ačkoli zde zaujatost není zcela jednoznačná, nadužitím adjektiv k ní autor sklouzává.

Poslední odstavec je věnován návštěvě Seiferta v prosinci 1984 chartisty. Ti mu znovu pogratalovali a informovali ho o starých i nových chartovních dokumentech. Na co je však kladen důraz, právě podložením citací, je poté restrikce ze strany státu vůči volné distribuci Seifertových knížek i „spontánním projevům radosti nad tak vysokým oceněním.“ Okruhem se zase dostáváme k zobrazení Seiferta jako symbol celého disidentského hnutí a Seifert se opět stává jen zástupnou figurou vyšších cílů. Ani zde se nedovídáme nic bližšího k okolnostem udělení ceny, jak tomu bylo i v případě referování ze strany ČTK.

4.4.4 Zastoupení všech úhlů pohledů a obsahové přesahy

ČTK pracuje s výpověďmi primárních účastníků: ministrem kultury, ředitelem nakladatelství Československý spisovatel, lékařem a konečně básníkem samotným. Je ale otázkou, nakolik jsou ministr kultury a ošetřující lékař primárními účastníky události. Agentura Palach Press pracuje až se sekundárními prameny, tedy médii, které záležitost pokrývají. Na rozdíl od ČTK dává prostor hlasu politického disentu. Ani jeden zdroj však nepracuje s výpověďmi více relevantních respondentů jako např. odborníků na Seifertovo dílo nebo se členy švédské akademie věd. Co mají ještě obě strany společného je to, že pracují se Seifertem jako se symbolem, který využívají k prosazení svých cílů.

Co se týče překrývání obsahů ve dvou blíže analyzovaných dokumentech, jediným překryvem je, že *Palach Press Bulletin* odkazuje na článek v *Rudém právu* (explicitně zmiňuje gratulaci ministra kultury). Každé periodikum informuje dokonce i o jiné etapě tvorby: ČTK skrze citaci ministra kultury hlavně o poezii 40. a 50. let, Palach Press poté o konci 70. let, kdy autor nebyl oficiálně vydáván vůbec.

4.5 Závěr k praktické části

V následujícím oddíle budou shrnuty závěry analýzy z hlediska složek objektivity.

Fakticita: pravdivost a přesnost informací

ČTK u daných událostí zveřejňuje fakta i názory. Fakta o daných událostech bývají nekompletní, jsou okleštěna o kontext, a tedy i o jiné úhly pohledu, dochází zde k interpretaci události podle měřítek vládnoucí strany. ČTK zveřejňuje i názory, ale jen názory vysoce postaveného člena strany nebo jiného státníka. ČTK je uvádí jako citace. Výběr respondentů však dává výroku značnou kredibilitu, a navíc se autoři snaží podepřít své výroky neurčitými autoritami. Začíná se tak smývat

hranice mezi faktem a názorem. V tomto kontextu ČTK přebírá a zveřejňuje i lži.

Palach Press agentura v první řadě doslova usiluje o zveřejnění faktů, ale zveřejňuje i názory, protože přebírá různé osobní dopisy a výzvy. Ačkoli v této práci není místo podrobně doložit, zda se agentura nedopustila nikdy lži, je zde možné uvést výpověď Jana Kavana, který se domnívá, že nikoli.⁴⁴⁸ Agentura se také v několika analyzovaných případech snaží lži vyvrátit, případně rozšířit chybějící kontext.

Fakticita: relevantnost informací

ČTK nepracuje se všemi úhly pohledu. To někdy souvisí i s iracionálním výběrem aktérů, což opět vede k zamezení odhalení některých skutečností.

ČTK je v novinách přiznávána jako zdroj informace, v rozhlase už málokdy. Autoritami pro články ČTK jsou zástupci nejvyšších komunistických funkcionářů, vládní orgány a spřátelený socialistický tisk. V otázce relevance se pak nabízí, zda vládní média nedávají velké množství prostoru jejich výpovědím, kdy jsou zveřejňovány celé proslovy, velké části článků a gratulace. Z 56 zmíněných titulních zpráv v *Rudém právu* z deseti analyzovaných čísel je jich 14 věnováno volebním a organizačním schůzkám, manifestacím a setkáním komunistických funkcionářů s obyvateli a jinými skupinami v ČSSR. Dalších 11 zpráv je věnováno stykům těchto funkcionářů s vysoce postavenými příslušníky jiných států.⁴⁴⁹

Ve všech čtyřech událostech je vždy jedním z aktérů stát (a to i v případě udělení Nobelovy ceny, kdy největší část článku zabírá gratulace ministra kultury). V analyzovaných článcích ČTK přebírá přiznaně jiný zdroj jen dvakrát, a to Mezinárodní Červený kříž a nekonkretizované západní tiskové agentury.

Ani agentura Palach Press nepracuje vždy se všemi úhly pohledu. Svou produkcí doplňuje často ten jeden chybějící, opačný úhel pohledu, který ve státních médiích chybí. Tato úzkost výpovědi, bez dodaného potřebného kontextu a jiných úhlů pohledu, může být problematická pro objektivní posouzení celé události.

---

⁴⁴⁸ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 67.

⁴⁴⁹ Dalšími nejčastějšími oblastmi zmíněných na titulních stranách je 7 zpráv věnovaných západním státům. 7 jich informuje o plnění plánů, což je poté zobrazeno v praxi skrze žánr reportáží z pracovních kolektivů. V tomto kontextu je to zajímavé porovnat s *Rozhlasovými novinami*. V deseti dílech bylo vytyčeno 51 hlavních zpráv. 13 se jich věnuje volebním a organizačním schůzkám, manifestacím a setkáním komunistických funkcionářů s obyvateli a jinými skupinami v ČSSR, 9 zpráv informuje o jiných o událostech v socialistických státech, stejný počet pak o událostech v západních státech.

Na druhou stranu tato omezenost neplatí vždy. Agentura dokáže reagovat na produkci v oficiálních médiích, ať už ji pouze pro srovnání citovat, nebo i komentovat a uvádět na pravou míru.

Ačkoli diplomantka vybrala události, které se vyskytují v obou typech médií, obsahový průnik v případě jiných informací je spíše minimální. Je to zapříčiněno zúžením produkce agentury Palach Press na problematiku disentu a porušování lidských práv, o nichž státní média neinformují vůbec. V dokumentech Palach Pressu, které diplomantka zkoumala, jen třikrát nebyl uveden zdroj informací anebo podepsán autor (byly to následující články: *Ausweisung eines westdeutschen Journalisten*, *East German Students Protest against Occupation* a *Jaroslav Seifert ill*).

Nestrannost: vyváženost

Každá z událostí zabírá jiný prostor a zastává jinou pozici, a to i napříč médii. Desetileté výročí vojenské intervence je v případě státních médií zmiňováno jen málo, je mu věnován úvodník a jedna relace sestavená z tvorby ostatních socialistických médií a Aloise Indry. Oba tyto příspěvky jsou akcentovány jako hlavní: úvodník je na titulní straně *Rudého práva* a článek Aloise Indry zase označují hlasatelé v *Rozhlasových novinách* jako hlavní zprávu. Reálný prostor zabraný událostí je však větší, protože napříč danými médii se vyskytují zprávy, které propagují pozitivní obraz Sovětského svazu i pozitivní dopad ustanovení nového vedení na ekonomický rozvoj státu. V *Palach Press Bulletinech* příspěvky týkající se intervence zabírají čtvrtinu čísla (německá mutace) a jednu dvacetinu (anglická mutace).

Zadržení francouzského karavanu a následná zatýkání nejsou v *Rudém právu* na titulních stranách. V případě *Rozhlasových novin* si však prohlášení ČTK vydobude post hlavní zprávy, a dokonce je jí věnován i komentář. Tato zdánlivě, z tohoto hlediska, podřadná zpráva je využita v propagandistické kampani, která už zabírá větší část prostoru ve vysílacích časech i na stránkách novin. Palach Press agentura věnuje událostem pětinu čísla v jeho první polovině.

Návrat angolských zajatců je státními médii považován za prioritní, jak o tom svědčí pozice i délka zpráv v obou médiích i zpracování v dalším pořadu Československého rozhlasu. Agentura Palach Press o této události nereferuje, zveřejňuje jen jeden dokument Charty 77 a jedno prohlášení, které se navíc týká zajatců až sekundárně, primárně tu jde o vyvrácení falešných obvinění.

Nobelova cena za literaturu je v rámci *Rudého práva* co do rozsahu i pokrytí marginální záležitostí. Jinak se k tomu staví Československý rozhlas: co do informací je zpráva totožná (je jen nepatrně prodloužena), ale na rozdíl od periodika je tato událost jednou z hlavních zpráv v daném dni. Pro Palach Press agenturu je to jedna z hlavních zpráv, což dokazuje, že je součástí shrnutí za rok 1984. Co do rozsahu, událost zabírá tři strany z téměř sto stránkového periodika. Ačkoli je to jen malý

výsek, jedná se tu o jednu z nejobsáhleji popsaných událostí. Hlavně se seskládá z několika různých dokumentů od různých autorů, což je také v rámci periodika spíše výjimečné.

Hodnotící složka je v případě zveřejněné produkce ČTK v médiích zřetelná. Agentura sama nepoužívá hodnotící a jiná adjektiva, ale za to zveřejňuje příspěvky, které to dělají. V jejím slovníku se také v některých člancích a prohlášeních vyskytují pojmy vlastní lexiku komunistické propagandy (jako např. protičeskoslovenská činnost, materiály na rozvracení republiky, ideodiverzní centra), které už sami o sobě rozdělují svět černobíle, kdy „my jako stát“ jsou líčeni pozitivně a „oni, ti kdo stojí proti němu“ negativně.

Agentura Palach Press se hodnotících pasáží vyvaruje, až na výjimky nepoužívá hodnotící adjektiva, ani se nesnaží vykreslit události na pozitivní a negativní (ona výjimka se týká prohlášení Jiřího Pelikána).

Nestrannost: neutrální prezentace

V případě ČTK dochází ve způsobu prezentace události ke sledování vlastních cílů vládnoucí strany, která má státní média pod kontrolou – vytváření obrazu komunistické strany (a státu), má vyšší prioritu než podrobné informování. Pokud ČTK vydává prohlášení netýkající se problematiky, která by vyžadovala marxistický slovník, zdá se, že o situaci referuje neutrálně. Ovšem je zde dobré mít na paměti, že zamlčuje některý kontext (unesení Čechoslováci) nebo vybírá nerelevantní respondenty (Seifert a Nobelova cena). Je zajímavé, jak se v tomto ohledu prohlášení ČTK ještě obměňují v rámci médií, kdy *Rudé právo* odsouvá některé události více do pozadí než Československý rozhlas.

Agentura Palach Press z velké části referuje o událostech neutrálně. Nicméně v některých polohách je znát, že se pisatel přiklání na jednu stranu (viz využití částic ve článku *Nobel prize*), a to na stranu, o které informuje – československého disentu a exilu.

Hypotéza

Navržená hypotéza: „Oficiální média normalizačního Československa budou referovat v souladu s politikou Komunistické strany ČSSR účelově a manipulativně. Ani tvorba agentury Palach Press nebude objektivní, bude referovat o událostech, které se nedostanou do oficiálních médií a ve prospěch perzekuovaných občanů,“ byla na základě analýzy potvrzena. Přesto zde diplomantka musí zpřesnit závěrečnou část hypotézy. Podle stanovených měřítek agentura Palach Press není objektivní, a ani to není možné vzhledem k vymezení své působnosti a komplikovanému dostávání informací. Přesto zde méně (právě v porovnání s ČTK) dochází porušení věcnosti z hlediska

hodnocení události a stranění jedné ze stran (perzekuovaným občanům). Je možné tedy prohlásit, že agentura z větší části o objektivní informování alespoň usiluje na rozdíl od ČTK, která s informacemi záměrně manipuluje.

Závěr

*„First shape from the patient realists, like you,
Working with slipperier, more dangerous stuff
Jan Palach's last handclasp, the ink-soaked type
In use before the new technology,
Back in the days when innocence, like sleep,
Was one more spurious foreign luxury? “⁴⁵⁰*

S vědomostmi o agentuře Palach Press je zde nyní prostor se vrátit na samý začátek práce a reflektovat činnost agentury v kontextu úlohy tiskové agentury obecně. V první řadě byla definována náplň činnosti skrze heslo ve *Slovníku žurnalistiky*: agentura zpracovává a shromažďuje zpravodajské informace o významném dění doma i v cizině, a to jak abonentům v mateřské zemi, tak i v cizině. To činila i agentura Palach Press, ale pouze v omezeném (jednosměrném) rozměru – shromažďovala totiž informace z prostoru socialistických států („Východu“) a rozšiřovala je do prostoru Západu, a to jak anglicky (popř. německy) hovořícímu západnímu publiku, tak i česky českým exulantům.

Dále byl v úvodu definován vztah s příjemci zpravodajství, kdy si zpravodajství od agentury kupují jak mediální, tak nemediální subjekty, a dokonce i jednotlivci. I zde se poněkud liší fungování agentury Palach Press, která sice poskytovala informace za úplatu médiím a státním institucím, ale zároveň některým jednotlivcům nabízela svoji tvorbu zadarmo. Agentura Palach Press nevyvíjela žádnou podnikatelskou činnost. Byla závislá na finančních darech a příspěvcích od dalších subjektů.

Následným kritériem byla nestrannost i celistvost informování. V tomto ohledu byla produkce agentury Palach Press omezena na informace týkající se opozičních hnutí, zejména s důrazem na lidsko-právní aspekt. Agentura se v tomto ohledu pokusila v rámci svých možností informovat o ní nestranně, případně se snažila poskytnout druhý úhel pohledu na situace, který přece jen ve veřejném prostoru Československa zazněl. Doplnovala a uváděla na pravou míru produkci státních médií. Otázkou, která zůstává pro budoucí badatele a badatelky, je, nakolik byly poskytnuté informace i v rámci možností celistvé. Získávání informací bylo totiž také značně ztíženo: agentura

---

⁴⁵⁰ Závěr básně *A Prophet*, *Unhonoured* britské básničky Carol Rumens, která je věnována Janu Kavanovi (Rumens, C.: *Thinking Of Skins: New & Selected Poems*, Newcastle-upon-Tyne: Bloodaxe Books Ltd, 1993, s. 15 – 16). Volný překlad diplomantky: „První obrysy z trpělivého relaisty, jako jsi byl ty/pracujícího s kluzčími a více nebezpečnými věcmi/ s posledním tlesknutím Jana Palacha, inkoustem nasáklým strojoписem/ využívaný před novými technologiemi/ zpátky v dnech kdy nevinnost, jako spánek/ byla jedna z více předstíraného cizího luxusu?“

je zpravidla dostávala telefonicky nebo prostřednictvím materiálů, které dovážely speciálně upravené kempingové vozy.

Poslední výraznou charakteristikou je kredibilita agentury. I přes veškeré výhrady ze strany některých exulantů k práci Jana Kavana a jeho chaotičnosti, zůstává faktem, že agentura se za celých patnáct let fungování nedopustila žádné dezinformace⁴⁵¹ a mnozí příjemci jejích zpráv na její konto pronesli pochvalné recenze.⁴⁵²

Diplomantka se domnívá, že praktická analýza dokázala, že i přes ztížené podmínky, dokázala agentura často poskytnout prostor pro utváření svobodného názoru, což je aspekt, který se promítá i do současného zákona o ČTK.⁴⁵³

Závěrem tedy je, že hlavní přínos diplomantka spatřuje ve zviditelňování zpráv úzkého vymezení – ty osvětlující pozici opozičních skupin v rámci totalitního státu – než široké pokrytí co nejvíce témat a oblastí. Agentura vyprošťovala informace zpoza železné opony a následně je dekodovala pro specifickou skupinu příjemců.

Jak již bylo řečeno v úvodu, tato práce zdaleka nevyčerpala veškeré vědění týkající se agentury Palach Press. Přesto diplomantka doufá, že se jí podařilo otevřít cestu a připravit podklady dalším badatelům a badatelkám, a to i přes necelistvost materiálů, se kterými pracovala. Právě zaměření se na tvorbu agentury a její zevrubné analyzování a srovnání s domácí produkcí opozičních hnutí, popřípadě i se západními médii, by mohlo být další výzkumnou cestou. Ale jak napsal Petr Uhl před pěti lety:

„Charta 77 a VONS, a také VIA, Infoch, Polsko-čs. solidarita, čs. pobočka sovětského občanského sdružení Memorial, ale také Klub za socialistickou přestavbu Obroda, Levá alternativa, působení chartistů v českobratrské církvi evangelické, dále třeba jednotlivé samizdatové tituly – to vše zasluhuje vědeckého bádání a publikování, také pro účely školního vyučování a všeobecné osvěty. Občasné univerzitní práce (semestrální, bakalářské či magisterské) to nemohou nahradit.“⁴⁵⁴

Diplomantka jen může doplnit, že k iniciativám, které vyjmenoval Petr Uhl by se tisková a literární agentura Palach Press hrdě řadila též.

---

⁴⁵¹ Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 67.

⁴⁵² Kavan cituje například spisovatele Grahama Greena, britského historika a publicistu Timothy Gartona Ashe a skotského novináře Neala Aschersona (Kavan, J.: Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*. Praha: Primus, 1995, s. 69).

⁴⁵³ Zákon č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři, §2 odstavec 1.

⁴⁵⁴ Uhl, P.: Kdo může za falšování nedávných dějin? Blog Aktuálně [online]©1999-2020 Economia, a.s. [cit.10.5.2020]. Dostupné z <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-uhl.php?itemid=25634>.

Summary

Press and literary agency Palach Press operated in London and transferred information from the area beyond the Iron Curtain to the West. It provided its news service and literature to western media, libraries and other Czech exiles. Compared to the definition of a regular press agency, its scope of activity was limited, since it functioned only one-way.

Acquiring new information was complicated for the agency – it mainly used telephone connection and a distribution channel of altered camping cars dispatched to Czechoslovakia. Concerning objectivity and integrity of the news provided by the Palach Press agency, its production was narrowed to the topic of opposition movements, accenting human rights aspect. Agency tried to inform on such matters impartially, or at least provide a second point of view on the news from Czechoslovakia. It filled in and corrected production of state media. That was after all confirmed by the practical analysis in this diploma thesis.

For the entire time of its existence, agency struggled with the lack of financial resources. Unlike regular agencies, Palach Press offered its production to some individuals for free. It also had no private enterprise and was solely dependant on financial gifts from other subjects.

Palach Press earned trust of the West, because it was a reliable source of information – during its time of operation it haven't released any untrue news.

Practical part of this theses showed that the agency was a space for forming of free and independent opinions, whereas it filled in information absent in state media or corrected it. Above all, it contributed to the transfer of this information outside Czechoslovakia in the first place.

Practical part also confirmed the hypothesis, that Palach press agency operations were in favor of persecuted citizens, and thus not entirely objective. Nevertheless, the agency at least aimed for objectivity, in comparison to ČTK, which intentionally manipulated the information it worked with.

Použitá literatura

Knižní publikace

- BERG, Åse a LUND, Per. *Tsjekkoslovakia under jernhælen*. Oslo: Oktorber, 1978.
- BLAŽEK, Petr a PAŽOUT, Jaroslav (ed.): *Nejcitlivější místo režimu*. Praha: Pulchra, 2008.
- BOK, John a VACHALOVSKÝ, Přemysl. *Kato, příběh opravdového člověka*, Olomouc: Hill, 2000.
- CARTER, April. *Politics of Womans' Rights*. London: Longman, 1988.
- CARTER, April. *The Political Theory of Anarchism*. London: Routledge & Kegan Paul, 1971.
- CARTER, April. *The Political Theory of Global Citizenship*. Milton: Routledge, 2001.
- DAY, Barbara. *Sametoví filozofové*. Brno: Doplněk, 1999.
- DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Velká politika 1938-1991. Díl II.: Konce dobrodružství*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2009.
- HABERMAS, Jürgen. *Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Praha: Filosofia, 2000.
- HALADA, Jan a OSVALDOVÁ, Barbora (ed.). *Slovník žurnalistiky: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017.
- HALLIN, Daniel C. a MANCINI, Paolo. *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál, 2008.
- KAVAN, Jan. *Spravedlnost s náhubkem*. Brno: Doplněk, 1996.
- KAVANOVÁ, Rosemary. *Cena svobody*. Brno: Doplněk, 1997.
- KIRWAN, Jane a MACHÁČEK, Aleš. *Druhý exil*. Praha: Novela Bohemica, 2011.
- KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr a VEČEŘA, Pavel. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.
- LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátku k dnešku*. Praha: NLN, 2004.
- MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009.
- MOKREJŠ, Antonín. *Veřejnost: skutečnost – iluze – fikce*. Praha: Triton, 2005.
- ORSÁG, Petr. *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016.
- PAŽOUT, Jaroslav (ed.). *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: edice dokumentů*. Praha: Academia, 2014.
- PÍŠA, Petr, ŠÁMAL Petr a WÖGERBAUER, Michal a kol. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře: 1749-2014*. Praha: Academia, 2015 [svazek II].
- POKORNÝ, Milan. *Karel Kyncl – život jako román*. Praha: Radioservis, 2005.
- PREČAN, Vilém (ed.). *Charta 77: 1977–1989: od morální k demokratické revoluci: dokumentace*. Praha: Čs. dokumentační středisko nezávislé literatury, 1990.

- PŘÍBÁŇ, Michal a kol.: *Český literární samizdat 1949–1989*. Praha: Academia – Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018.
- RAŠKA, Francis D. *Dlouhá cesta k vítězství*. Praha: Academia, 2015.
- RICHTER, Jaroslav (ed.). *ČTK včera, dnes a zítra*. Praha: Česká tisková kancelář, 1998.
- RUMENS, Carol. *Thinking Of Skins: New & Selected Poems*. Newcastle-upon-Tyne: Bloodaxe Books Ltd, 1993.
- SAZEČEK, Lubomír. *Zajati v Angole: Přepadení a pochod*. Brno: L. Sazeček, 2008.
- SKILLING, Harold Gordon. *Charter 77 and Human Rights in Czechoslovakia*. London: George Allen and Unwin, 1981.
- STEJSKAL, Jan. *Zprávy z českého století: tiskové agentury a česká společnost 1848-1948*. Praha: Triton, 2008.
- TIGRID, Pavel. *Mně se nestýskalo*. Praha: Gutenberg, 2010.
- TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010.
- TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006.
- TRUNEČKOVÁ, Ludmila. *Tiskové agentury*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 1997.
- TRUNEČKOVÁ, Ludmila. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015.
- TUCHMAN, Gaye. *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press, 1978.
- UHL, Petr a PAVELKA, Zdenko. *Dělal jsem, co jsem považoval za správné*. Praha: Torst, 2013.
- VACHALOVSKÝ, Přemysl a ŽÁČEK, Pavel. *V labyrintu služeb*. Praha: Formát, 2003.
- VANČUROVÁ, Libuše (ed.) *Jiří Pelikán 1923–1999. Sborník*. Praha: OPS Občanský dialog, 2003.
- WESCHLER, Lawrence. *Calamities of exile*. Chicago: University of Chicago Press, 1998.

Články a studie

- Anon. Co je Palach Press. In *Listy*, č. 4, 1987.
- BREN, Paulina. Weekend Getaways: The Chata, the Tramp, and the Politics of Private Life in Post-1968 Czechoslovakia. In Ed. David Crowley a Susan E. Reid: *Socialist Spaces: Sites of Everyday Life in the Eastern Bloc*. Oxford, New York: Berg, 2002.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila. Cesta Jiřího Pelikána 20. stoletím in *Totalita.cz* [online]. © 1999–2020 Tomáš Vlček [cit.20.3.2020]. Dostupné z http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_pelikanj_01.php.
- HANÁKOVÁ, Jitka. Tisková služba Ivana Medka, služba domovu. In *Acta Musei Nationalis Pragea – Historia*, č. 1–2, 2016.
- HARTMAN, Ivan. Projekt Seifert splněn. Před třiceti lety „Nobela“ získal český básník. *IHned.cz* © 1996–2020 Economia, a.s. [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <https://archiv.ihned.cz/c1-62922970-seifert-nobelova-cena>.

JEŽOVÁ, Libuše. Deset let v Evropském parlamentu. In Ed. Libuše Vančurová: *Jiří Pelikán 1923–1999. Sborník*. Praha: OPS Občanský dialog, 2003.

KAVAN, Jan. Úloha agentury Palach Press. In *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech: konference uspořádaná ve dnech 17. a 18. listopadu 1994 Obcí spisovatelů, Centrem Franze Kafky a Nadací H. Bölla v Praze (sborník referátů, diskusních příspěvků a tiskových ohlasů)*. Praha: Primus, 1995.

KAVÍN, Ludvík. Příliš krátké životy. In *Divadelní noviny*, č.9, 2019.

KONČELÍK, Jakub a Orság, Petr: Počátek normalizace jako čas kolísání identity pišícího novináře – konformita, samizdat nebo exil? In *Sborník Národního muzea v Praze*, 2010, č. 3–4.

KURAS, Benjamin. Operace Delta. In *Respekt*, č. 32, 1991.

RAŠKA, Francis D. The Smuggling and Distribution of Exile Publishers' Materials in Czechoslovakia, 1968–1989. In *COMENIUS: Journal of Euro-American Civilization*, č. 6, 2019.

SCHOVÁNEK, Radek. Přijel karavan a zatýkalo se: největší akce proti disentu 80. let. In

Echo24.cz [online] © 2020 Echo Media, a.s. [cit. 01.05.2020]. Dostupné

z: <https://echo24.cz/a/i5Qga/prijel-karavan-a-zatykalo-se-nejvetsi-akce-proti-disentu-80-let>.

SOCHOR, Václav. Díky České republicy [online] © 2001 BBC World Servis, BBC Česká redakce [cit.10.3.2020]. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/czech/lupacr/90.shtml>.

UHL, Petr. Kdo může za falšování nedávných dějin? Blog Aktuálně [online]©1999-2020 Economia, a.s. [cit.10.5.2020]. Dostupné z <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-uhl.php?itemid=25634> .

Další internetové zdroje

Česká televize [online]. © 1996–2020 Česká televize [cit.20.3.2020 a 15.4.2020]. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz>.

Česká tisková kancelář [online] © 2018 Česká tisková kancelář (ČTK) [cit. 26.1.2020]. Dostupné z <https://www.ctk.cz>.

České dokumentační středisko [online]. © 1994–2019 České dokumentační středisko, o.p.s. [cit. 15.4.2020]. Dostupné z <http://www.csds.cz>.

Listy: Dvuměsíčník pro kulturu a dialog [online]. © 2003–2011 Burian a Tichák, s.r.o. [cit.20.3.2020]. Dostupné z <http://www.listy.cz/pelikan.php?text=kdo-byl-kdo> .

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online, cit. 20.3.2020] Dostupné z <https://www.mzvcr.cz>.

REUTERS News agency [online] © 2018 Thomson Reuters [cit.26.1.2020]. Dostupné z <https://www.reutersagency.com>.

Slovník české literatury po roce 1945 [online]. © ÚČL AV ČR, 2006–2008 [cit.26.1.2020 a 1.5.2020]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz>.

VONS.cz – webové stránky o dějinách Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. 1989 [online] ©

2007–2014 VONS.cz [cit.20.1.2020]. Dostupné z <https://www.vons.cz>.

Women in Peace [online] © Women in Peace [cit.10.3.2020]. Dostupné z <https://www.womeninpeace.org>.

Rozhovory

Ivan Hartl pro časopis *Paměť a dějiny*. Všechno je jinak. In *Paměť a dějiny*, č.1., 2015.

Jan Kavan pro diplomantku. Dotazování proběhlo elektronicky mezi 27.3.2020-27.4.2020.

Plukovník Kenandu z UNITA pro rádio Svobodná Evropa. RFE, polední blok 712, 25.4.1981.

Aleš Macháček pro Paměť národa. Aleš Macháček [online]. © 2008–2020 Paměť národa.

[cit.20.3.2020]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/machacek-ales-20160426-0>.

Václav Moravec pro Aktuálně.cz. Objektivita je vyprázdněné slovo, které si každý vykládá po svém [online] © Economia, a.s. 1999–2020. Rozvor s Václavem Moravcem pro server Aktuálně.cz [cit.21.2.2020]. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/o-novinarske-etice-s-vaclavem-moravcem/r~02bd9efc820011e9b9980cc47ab5f122/>.

Petr Pospíchal pro Paměť národa. Petr Pospíchal [online]. © 2008–2020 [cit.20.1.2020]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/pospichal-petr-20150107-0>.

Jiřina Šiklová ve vlastní knize rozhovorů. Magdaléna ČECHLOVSKÁ a Michal PLZÁK. *Jiřina Šiklová bez ohlávky (rozhovory)*. Praha: Kalich, 2011.

Jiřina Šiklová pro týdeník *Respekt*. Naučila jsem se koukat za sebe. In *Respekt*, č. 26, 2015.

Závěrečné práce

BLAŽEK, Petr. *Dějiny polsko-československé solidarity. Vztahy československé a polské opozice v letech 1976-1989*. Disertační práce. Praha: Filozofická fakulta UK, 2008.

BURŠOVÁ, Andrea. *Portrét divadla Theater Brett do pádu „železné opony“*. Disertační práce.

Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, 2016.

JEŽKOVÁ, Andrea a SLANINOVÁ, Romana. *Východoevropská agentura jako alternativní zdroj informací*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1993.

NOVOTNÝ, Pavel. *Jaromír Hořec: život a dílo*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2011.

ŽIDOŇOVÁ, Iva.: *Poslání a činnost TA Orbis*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 1980.

Zákony

Zákon č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři.

Zákon č. 123/1965 Sb. o Československé tiskové kanceláři.

Zákon č. 109/1964 Sb. Hospodářský zákoník.

Zákon č. 140/1961 Trestní zákoník, §98 Podvracení republiky.

Audiovizuální materiál

Mistr objektivu – Ivan Kyncl [televizní dokument]. ČT art, 14.3.2018.

Akce Delta. In *Tajné akce StB* [televizní dokument]. ČT 1, 9.11.2009.

Charta 77 a její současný odkaz [veřejná konference] 2.2.2017. Dostupné z

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10000000278-charta-77-a-jeji-soucasny-odkaz/21725400115/>

Českoslovenští zajatci v Angole. In *Reportéři ČT* [publicistický aktuální magazín]. ČT 1, 19.12.2015.

Den únosu Čechoslováků v Angole. In *Slavné dny* [série krátkometrážních dokumentů]. Televize Seznam, 12.3.2016.

Palach Press dokumenty a periodika

Dopis Jana Kavana předplatitelům z 18. října 1988. Londýn: Palach Press Limited, 1988. Dopis je uložen v knihovně Libri prohibiti.

Files Copies of PALACH PRESS BULLETIN and SUMMARY OF AVAILABLE DOCUMENTS. Londýn: Palach Press Limited, nedatováno. Poskytnuto Janem Kavanem z osobních sbírek.

Palach Press Bulletin, č.3, 1976.

Palach Press Bulletin, č. 7, 1977.

Palach Press Bulletin, č. 2, 1978 (německá mutace).

Palach Press Bulletin, č. 10, 1978.

Palach Press Bulletin, č. 11, 1979.

Palach Press Bulletin, č. 12, 1979.

Palach Press Bulletin, č. 13, 1980.

Palach Press Bulletin and Summary of Available Documents, č. 14, 1980.

Palach Press Bulletin and Summary of Available Documents, č. 18/19/20, 1982

Palach Press Bulletin, č. 21/22/23, 1983.

Palach Press Bulletin, č. 24, 1984.

Palach Press Bulletin, č. 25, 1984.

Palach Press Bulletin, č. 27, 1986.

Palach Press Bulletin, č. 28/29, 1987.

Press Release. Londýn: Palach Press Limited, srpen 1983. Zpráva je uložena v knihovně Libri prohibiti.

Zpráva o agentuře Palach Press. Londýn: Palach Press Limited, 1984. Zpráva byla sepsána na žádost přátel a je uložena v knihovně Libri prohibiti.

Primární zdroje použité v praktické části

ČTK. Manipulátoři s Nobelovou cenou. In *Rudé právo* 65 (248), 19.10.1984.

Dokument Charty 77 č.18.

Dokument Charty 77 č.17/84.

Dokument Charty 77 č.20/84.

EM4 přichází [propagandistický film]. Československá televize, 4.7.1981.

HEČKO, Jiří. Přerušený kanál. In *Rudé právo* 61 (152), 30.6.1981.

Hovory z druhé strany. Československý rozhlas – Praha, prosinec 1981.

Informace o Chartě, č. 10, 1984.

Informace o Chartě, č.12, 1981.

OBORSKÝ, Stanislav. Disidenti, zaprodanci a ještě hůř. In *Rudé právo* 61 (190), 13.8.1981.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 11.10.1978.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 12.10.1978.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 15.5.1981.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 19.5.1981.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 21.8.1978

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 22.6.1984.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 23.6.1984.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 25.7.1984.

Rozhlasové noviny. Československý rozhlas – Praha, 6.5.1981.

Rudé právo 61 (106), 7.5.1981.

Rudé právo 61 (114), 16.5.1981.

Rudé právo 61 (117), 20.5.1981.

Rudé právo 62 (225), 23.9.1981.

Rudé právo 62 (225), 23.9.1981.

Rudé právo 64 (147), 23.6.1984.

Rudé právo 64 (148), 25.6.1984.

Rudé právo 64 (175), 26.7.1984.

Rudé právo 65 (242), 12. 10. 1984.

Rudé právo 65 (243), 13. 10.1984.

Rudé právo 58 (196), 21.8.1978.

Rudé právo, 58 (197), 22.8.1978.

Společné prohlášení Charty 77 a polského Výboru společenské sebeobrany (KSS-KOR) k 10. výročí vojenské intervence v Československu.

Teze Diplomové práce

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Tereza Poláková	Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="3">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td>2-05-2019</td><td>-1-</td></tr><tr><td>Čj:</td><td>40</td><td>Příloh:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td><td></td></tr></table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	2-05-2019	-1-	Čj:	40	Příloh:	Přiděleno:		
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		2-05-2019	-1-										
Čj:		40	Příloh:										
Přiděleno:													
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2017													
E-mail diplomantky/diplomanta: polakova.trz@gmail.com													
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika													
Předpokládaný název práce v češtině: Palach Press: tisková a literární agentura. Studie o exilové agentuře a komparaci její prezentace událostí s oficiálními československými médii													
Předpokládaný název práce v angličtině: Palach Press: Press and Literary Agency. The Exile Agency Study and the Comparison of the Presentation of the Affairs with the Official Mass Media in the Czechoslovakia													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezi) LS 2019/2020													
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): <p>Diplomová práce si klade za cíl představit exilovou tiskovou agenturu Palach Press, která působila pod dohledem Jana Kavana v Londýně během období tzv. normalizace. Byla tak mostem mezi československými opozičními hnutími a západními médii, kdy pro ně překládala nejen prohlášení Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), ale také poskytovala filmové záběry, samizdatové publikace a další dokumenty vznikuvší na území ČSSR. Sama agentura se tak podle Kavanových slov profilovala jako opoziční vůči oficiální politice socialistického státu. První část práce tedy bude věnována této tiskové agentuře: Janu Kavanovi a dalším osobnostem napojeným na agenturu, proměně jejího obsahu a praktickému fungování.</p> <p>V druhé, praktické části budou vybrány některé události, které byly reflektovány jak agenturou Palach Press (konkrétně je mým výchozím médiem <i>Palach Press Bulletin</i>) a oficiálními československými médii, jako jsou v první řadě <i>Rudé právo</i>, případně <i>Československá televize</i> a <i>Československý rozhlas</i>. Soustavnější a obsáhlejší práce pojednávající o agentuře Palach Press zatím nebyla vzhledem ke zlomkovité dostupnosti materiálu vypracována.</p>													
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): <p>Cílem práce je aspoň částečně poskytnout náhled a základní obeznámení s tiskovou agenturou Palach Press, a to konkrétně s jejím způsobem práce. Shrnutí jejího působení a vůbec její charakteristika by tak měly přispět k celistvosti obrazu tiskových agentur navázaných na český kulturní prostor období normalizace a 90. let, které již byly zpracovány v diplomových a jiných pracích. Do práce bude zahrnuta dílčí analýza vybraných událostí, na problém bude nahlíženo nástroji vztahujícími se k objektivitě. V první řadě to bude komparace věnovaného prostoru a řazení událostí v rámci konkrétního média. Dalším sledovaným hlediskem bude zastoupení všech stran události a jejich vyjádření k problému, citace zdrojů a uvedení autora. Bude reflektována i obsahová stránka, a to včetně způsobu interpretace událostí, konkrétně zda jsou použity některé prostředky neodpovídající principu nestrannosti jako užití emocí či hodnotících soudů.</p> <p>To ještě důkladněji pomůže odhalit mechanismy postupů v <i>Palach Press Bulletin</i>ech. Diplomantka si je vědoma nekompletnosti analyzovaného materiálu, proto si neklade za cíl zcela vyčerpávající výklad o agentuře, ale její ambicí je otevření problému a poskytnutí podkladu pro další bádání v této</p>													

problematice.

Výzkumné otázky k praktické části:

- 1) Jsou oficiální československá média vyvážená, tedy dávají prostor všem stranám sporu? Citují ze zdrojů a uvádějí autora?
- 2) Je tisková agentura Palach Press vyvážená, tedy dává prostor všem stranám sporu? Cituje ze zdrojů a uvádí autora?
- 3) Porušují oficiální československá média nezájatost v interpretaci událostí? Nepoužívají emoční a hodnotící prostředky?
- 4) Porušuje tisková agentura Palach Press nezájatost v interpretaci událostí? Nepoužívá emoční a hodnotící prostředky?
- 5) Dochází k obsahovému překrytí u vybraných událostí? Je prostor věnovaný událostem a jejich pozice v rámci média totožný?

Hypotéza: Oficiální média normalizačního Československa budou referovat o událostech v souladu s politikou Komunistické strany Československa, účelově a manipulačně. Ani referování agentury Palach Press nebude vyvážené, ve středu zájmu budou události, které se nedostaly do oficiálních médií a které budou psány ve prospěch perzekuovaných občanů.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

I. Tiskové kanceláře a jejich funkce

1.1. Oficiální tisková agentura ČTK před rokem 1989

- ukotvení v legislativě, financování, produkce

1.2. Další tiskové agentury reflektující dění v Československu v tomto období

1.2.1. Orbis

1.2.2. Východoevropská informační agentura (VIA)

II. Objektivita v žurnalistice

Teoretické zakotvení objektivity v žurnalistice, které bude nápomocné ve fázi praktické při stanovení základních kritérií (viz Metody zpracování materiálů)

III. Dílčí studie o tiskové agentuře Palach Press

3.1. Vznik agentury Palach Press a její vývoj

- historické okolnosti vzniku, založení Janem Kavanem roku 1976 a jeho předchozí zkušenosti z Československa

- její postupný vývoj reagující na iniciativy a hnutí v Československu a Polsku (Charta 77, VONS, česko-polská kooperace, VIA)

3.2. Pracovní náplň agentury Palach Press

- náplň práce

- publikační platformy: *Palach Press Bulletin* a *Summary of Available Documents*

- financování agentury a její praktické fungování

- způsob informování z Československa

3.3. Osobnosti kolem agentury Palach Press

- Jan Kavan, Jiří Pelikán, Jan Kyncl

3.4. Obsahová náplň *Palach Press Bulletinů*

- popis vyskytujících se žánrů a rubrik a jejich proměna

- okruh referovaných událostí a jejich proměna

- Sdělení VONS

- Sdělení Charty 77 a Informace o Chartě

IV. Praktická část – příklad čtyř konkrétních událostí a ambivalence jejich zpracování

4.1. Desetileté výročí okupace

<p>- rozdílné zprávy ve výročí okupace (1978)</p> <p>4.2. Francouzský incident</p> <p>- dopad na československou opozici po zadržení dvou francouzských socialistů, kteří v kamionu převáželi zakázané tiskoviny z Československa (1981)</p> <p>4.3. Kauza Seifert</p> <p>- referování o osmdesátých narozeninách básníka (1981) i udělení Nobelovy ceny za literaturu (1984)</p> <p>4.4. Zajetí československých občanů v Angole</p> <p>- obhajoba Jiřího Pelikána před falešným obviněním ze strany ČTK (1984)</p> <p>4.5 Způsob práce s informacemi a jejich interpretace v oficiálních médiích a exilové agentuře</p> <p>Závěr</p>
<p>Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):</p> <p>Palach Press Bulletin (1976–1987)</p> <p>- vybraná čísla</p> <p>Rudé právo (1976–1987)</p> <p>- vybrané události vztahující se ke kapitole IV.</p> <p>Televizní noviny, pořad Československé televize (1976–1987)</p> <p>- vybrané události vztahující se ke kapitole IV.</p> <p>Zpravodajská činnost Československého rozhlasu (1976–1987)</p> <p>- vybrané události vztahující se ke kapitole IV.</p>
<p>Metody (techniky) zpracování materiálu:</p> <p>První část práce bude primárně opřena o informace získané na základě bádání v dostupných číslech <i>Palach Press Bulletinu</i>. Tento výchozí zdroj bude doplněn o svědectví Rosemery Kavanové (matky Jana Kavana, viz oddíl Základní literatura) i Jana Kavana osobně, případně o další dokumenty a literaturu.</p> <p>Praktická část bude zpracována na základě sledování několika kritérií, jejichž optikou budou analyzovány události vytyčené v kapitole IV. Kritéria budou následující:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Prostor věnovaný dané události 2) Umístění události v rámci média, jejich řazení 3) Citace zdrojů, uvedení autora 4) Zastoupení všech úhlu pohledu 5) Překrývání obsahů 6) Způsob interpretace události – nedochází-li k porušení objektivitu použitím emocí či hodnotících soudů <p>Hlavním cílem je porovnat pokrytí události těmito kritérii v rámci oficiálních médií v ČSSR a tiskovou agenturou Palach Press. Na straně oficiálních médií bude pracováno v první řadě s <i>Rudým pávem</i> vzhledem k dominantnímu postavení média v ČSSR a torzovitosti zpráv ČTK před rokem 1988. Obraz události bude případně doplněn zpracováním <i>Československým rozhlasem</i> a <i>Československou televizí</i>, konkrétně jejich zpravodajskými pořady. Druhá strana, agentura Palach Press, bude zastoupena <i>Palach Press Bulletinem</i>, který se profiloval vůči oficiálním médiím jako opoziční.</p> <p>Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):</p> <p>Trampota, T., Vojtěchovská M. <i>Metody výzkumu médií</i>. Praha: Portál, 2010. Kniha poskytuje přehled základních metod aplikovatelných na výzkum médií, a nabízí tak nejen přehled teoretických postupů, ale i praktických příkladů. Jako na zásadní pro tuto diplomovou práci bude pohlíženo na kapitolu o objektivitě a jejím porušování.</p>

Orság, P. *Mezi realitou, propagandou a mýty*. Praha: NLN, 2016. Tato publikace pojednává o exilových médiích na Západě během let 1968-1989. Kniha také bere v potaz širší historické souvislosti i zázemí československých občanů, kteří se mimo vlast usazovali již s nástupem roku 1948.

Trunečková, L. *Zákon o ČTK: transformace na půli cesty*. Praha: Karolinum, 2015. Tato kniha je převážně zaměřená na ustavování role ČTK jako nestátní tiskové agentury po pádu komunistického režimu. V knize jsou zmapovány politické tlaky a regulace, ukotvení v zákoně a financování. Stěžejní pro tuto práci však bude kapitola pojednávající stručně o fungování ČTK před rokem 1989.

McQuail, Denis. *Úvod do masové komunikace*. Praha: Portál, 2007. Tato základní příručka a učebnice mapuje problematiku masových médií. Vyzdvihuje zásadní termíny, jejich teoretické (přehledové) ukotvení a praktické aplikace. McQuail si uvědomuje moc masových médií a s touto premisou ke knize přistupuje.

Kavan, Rosemary. *Freedom at a Price*. London: Versio: New Left Book, 1985. Ve své autobiografii vzpomíná matka Jana Kavana, občanka Spojeného království, na své působení a zážitky z Prahy v padesátých a šedesátých letech, kdy se Jan účastnil různých studentských hnutí. Po navrácení do vlasti po roce 1968 načrtává vznik agentury Palach Press a přibližuje svou překladatelskou činnost pro tuto agenturu.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Petrů, Jan. *Vývoj Rudého práva v období 1972–1991*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2015.

Datum / Podpis studenta/ky

2.5.2019 *Prunečková*

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případně doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

TRUNEČKOVÁ Ludmila
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

2.5.2019 *Trunečková*
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

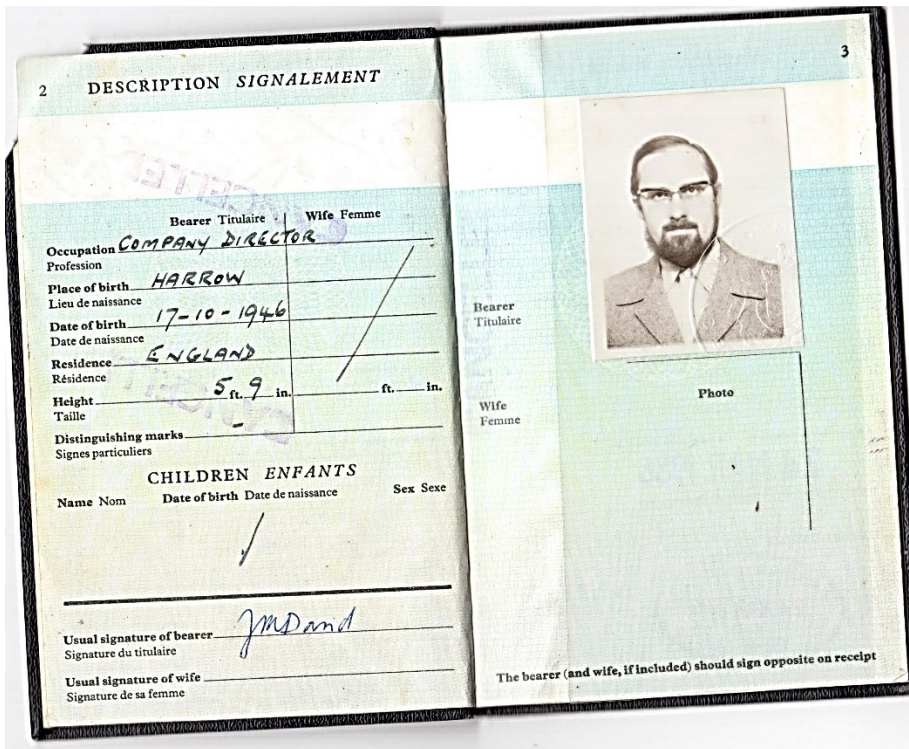
Příloha č. 1: Britský pas Jana Kavana se změněným příjmením (obrázek).

Příloha č. 2: Titulní strana *Palach Press Bulletinu* č. 10 z roku 1978 (obrázek).

Příloha č. 3: Titulní strana *Palach Press Bulletinu* č. 24 z roku 1984 (obrázek).

Příloha č. 4: Titulní strana *Uncensored Czechoslovakia* č. 6 z února 1989 (obrázek).

Příloha č.1: Britský pas Jana Kavana se změněným příjmením (Zdroj: osobní archiv Jana Kavana)

Příloha č.2: Titulní strana *Palach Press Bulletinu* č. 10 ze října 1978 (Zdroj: knihovna Libri prohibiti).

 Palach Press Limited
Press & Literary Agency, 19 Earlham House, 35 Mercer Street, London WC2H 9QS Tel. 01-836 4764

BULLETIN

No. 10

October 1978

C O N T E N T S

C Z E C H O S L O V A K I A

Czechoslovak - Polish Cooperation	3
Open Letter to James Callaghan from Czech Socialists	5
Downing Street's Reply	6
The Trial of Jan Simsa	7
Hunger Strike	7
Solidarity with all Human Rights Activists	8
Terrorist Trial	9
Elzbieta Ledererova Harassed	10
Macbeth in Your Living Room	11
Committee to Defen Persons Unjustly Prosecuted Formed	12
East German Students Protest Against Occupation	18
STOP PRESS	

Directors: Jiří Pelikan. Dr. Trevor Roberts D.Phil. M.A. J.M. David.
Registered Office 48 Hillbrook Road London SW17. Registered No. 2002047

Příloha č. 3: Titulní strana *Palach Press Bulletinu* č. 24 z dubna 1984 (Zdroj: knihovna Libri prohibiti).

Palach Press Limited

Sponsors of Palach Press Support Fund Press & Literary Agency. PO Box 222, London WC2H 9RP. Tel. 01-379 6234

Dame Peggy Ashcroft
Sir John Betjeman
Poet Laureate
Viv Bingham
President of the Liberal Party (1981-82)
Professor James O'Connell
Tom Conti
Professor Bernard Crick
Rt Hon Michael Foot, PC, MP
Graham Greene, CH
Eric Heffer, MP
Ron Keating
Assist. General Secretary, NUPE
Neil Kinnock, MP
Leader of the Labour Party
Hugh Lunghi
Arthur Miller
Iris Murdoch, CBE
NUPE, Executive Council
NUPE, London Divisional Council
Bruce Page
Rt Hon Cecil Parkinson, PC, MP
Harold Pinter, CBE
Reg Race
Rt Hon Peter Shore, PC, MP
Hugh Stephenson
Tom Stoppard, CBE
George Theiner
Professor Edward P Thompson
Arnold Wesker
Phillip Whitehead
Rt Hon Shirley Williams, PC
President of the SDP
Susannah York

Jiří Bednář
former member of the Group of Charter 77
spokesmen
Aleš Březina
editor, *Nový Dávnov*, Canada
Zina Freundová
member of VONS, former member of the
Group of Charter 77 spokesmen
Jiří Loewy
editor, *Právo Lidu*, Germany
Zdena Salivarová
Toronto 68 Publishers, Canada
Jaroslav Suk
member of VONS
Ivana Šustrová
editor, *Informační Materiály*, Germany
Josef Škvorecký
Toronto 68 Publishers, Canada
Zdena Tomin
former Charter 77 spokeswoman
Zdeněk Vašíček
Chairman of Charter 77 Club

BULLETIN

NO. 24

APRIL 1984

Directors: Jan Kavan, Dr Trevor Roberts
Registered office: 1C Elms Road, London SW4 0DB • Company no. 1244387 • VAT Registration no. 340 5051 03

Příloha č. 4: Titulní strana *Uncensored Czechoslovakia* č. 6 z února 1989 (Zdroj: knihovna Libri prohibiti).

Palach Press Limited

PRESS & LITERARY AGENCY. P.O. Box 222, London WC2H 9RP. Tel. 01-889 1074 (01-379 6234)
Telex 94012860 PLCH G or 946240 CWEASY G Quoting 19012135

Sponsors of Palach Press Support Fund

Dame Peggy Ashcroft
Viv Bingham
President of the Liberal Party (1981-82)
Professor James O'Connell
Tom Conti
Professor Bernard Crick
Rt Hon Michael Foot, PC MP
Graham Greene, CH
Eric Heffer, MP
Ron Keating
Assist. General Secretary, NUPE
Neil Kinnock, MP
Leader of the Labour Party
Hugh Loughl
Arthur Miller
Iris Murdoch, CBE
NUPE, Executive Council
NUPE, London Divisional Council
Bruce Page
Harold Pinter, CBE
Reg Race
Rt Hon Peter Shore, PC MP
Hugh Stephenson
Tom Stoppard, CBE
George Thelner
Professor Edward P Thompson
Arnold Wesker
Phillip Whitehead
Rt Hon Shirley Williams, PC
President of the SDP
Susannah York
Aleš Brežina
editor, *Nový Domov*, Canada
Jiří Loewy
editor, *Právo Lidu*, Germany
Zdena Salivarová
Toronto 68 Publishers, Canada
Jaroslav Suk
member of VONS
Ivana Šustrová
editor, *Informační Materiály*, Germany
Josef Škvorčák
Toronto 68 Publishers, Canada
Zdena Tomín
former Charter 77 spokeswoman
Zdeněk Vašíček
Chairman of Charter 77 Club

February 1989

UNCENSORED CZECHOSLOVAKIA No. 6 Palach Press Infoch Summary of INFORMATION ON CHARTER 77 Volume 11 (1988), No. 21.

Director, Jan Kavan

Registered office: 71 Belmont Avenue, London N17 6AX Company no. 1244387 VAT Registration no. 340 5051 03